

GRIHALAKSHMI

గ్రహలక్ష్మి

76/4

396

శ్రీల ఆరోగ్యపాథాగ్యములను పెంపొందించుట.

కేర్పడిన సదిత్ర మాస పత్రిక

సంపాదకుడు

డాక్టరు. కే. యస్. కేశరి

1145/-
4

సంపుటము ౯]

మార్చి 1936

[సంచిక ౧

Printed at Lodhra Press, Egmore, Madras.

గృహలక్ష్మి

సాలుచందా మొదలగునవి

ఇక కాద్దులు వ్రాయజాలము. రిప్లయికార్డు వాసిననే జబాబు ఈయబడును.

సంచికలు చేరనిచో

సంచికలు చేరనిచో ఆయా మాసములందు పెంటనే మాకు తెలుపవలయును. ప్రతిమాసము 7-వ లేదేతరు వాత చేరలేదని వ్రాయుచో తిరుగ కాపీలు పంపజాలము. చిరునామా మార్పును తెలుపకుండుటచే కాపీలు చేరని వారికిని తిరుగ పంపజాలము. సంచికలు చేరనివారు తమతమ పోస్టాఫీసులలో కంప్లెయింటును చేయవది.

చిరునామా మార్పు

చిరునామాయందు మార్పు ఉండుచో 1-వ లేదీ 10 దినములు ముందుగానే తెలుపవలయును. ఇట్లు తెలు పనిచో కాపీలు తిరుగ పంపజాలము.

చందా ముగిసిన

చందా ముగిసినతోడనే ఆవిషయము వారికి ఆయా మాసములందు తెలుపబడును. ఈమాత్రమ చూచి తమచందాధనమును పంపి గృహలక్ష్మిని యధా రీతిని పోషింప చందాదారులను ప్రార్థింతుము. చందా దారులుగనుండ ఇట్లములేనిచో అసంగతి పెంటనే తెలుపగలరు. మనియార్డరు పంపుటగాని, చందాదారు లుగకుండ ఇచ్చగించుమని లేఖముఖమున తెలుపుట గాని చేయనిచో తరువాత సంచిక పీ. పీ. గా పంప గలము.

ముఖ్య మైన గమనింపు

చందాదారులుగ చేరుకొనుమని వ్రాయుట తీర ములు, బ్యాంకు చెక్కులు, మనియార్డరు, పోస్టలు ఆర్డరు, గృహలక్ష్మికి సంబంధించిన ఇతర మైన యావత్తు ఉత్తరములు డాక్టరు కే. యస్. కేసరి, ఎడిటరు, గృహలక్ష్మి, పోస్టు బాక్సు 752, ఎగ్మూరు, పుదరాను ఆను చిరునామాతో వ్రాయవలయును గాని ఇతరవ్యక్తుల పేర ఎంతమాత్రము పంపకూడదు.

ఈసంచిక్రమానుసాత్రిక సాలుచందా రు. 3. ఆర్థ సంవత్సరపుచందా రు. 1-8-0 అంతకుతక్కువకాలపరి మిత్రీ చందాపద్ధతిలేదు. విడికాపీ రు. 0-4-0 అజాలు. చందాదారులు ఏమాసమునుండియైన ప్రారంభము చేయవచ్చును. విడికాపీలు వలయువారు వానివిలువ పేరకు తపాలబిళ్లలు పంపవలయును. పీ. పీ. పద్ధతి వ్యయస్థూలకము.

ప్రకటన రేట్లు

ముఖ్యముగా స్త్రీలకందీయవలసినవస్తువులనుగూర్చి ప్రకటించుట కీ ప్రత్యేక ఎంతయు అనువైనది. ఉంచ బడినరేట్లు ఇవి: ఒకేతొరకి పూర్తిపుటకు రు. 15 0 0 ఆరపుటకు రు. 10 0 0 కాలుపుటకు రు. 7 0 0. ప్రకటన ఛార్జీలు ప్రతిమాసము ముందుగానే చెల్లించ వలయును. అర్థసంవత్సరము అంతకుపైబడినకాలము లకు కంట్రాక్టు తీసికొనుచో మాటికి 12% తోసివేత. కాలుపుటకు తక్కువయైన ప్రకటనలు చేకొనజాలము. ప్రత్యేక స్థలములకేట్లూ అను వ్రాయవది.

ఏజెంట్లు

వేటొకపుటయందు మాకు ఏజెన్సీలుగలతావులు ప్రకటించబడినవి. ఇతరతావులయందు మాకు ఏజెంట్లు కావలయును. వివరములకు వ్రాయవది.

వ్యాసములు వ్రాయువారికి

వ్యాసములు స్త్రీజనములకు సంబంధించియుండ వలయును. సంగ్రహముగనుండిన కీక్రుప్రచురణకు పీలగును. కాగితమునకు ఒకేతట్టు సిరాతో వ్రాయవల యును. ప్రచురించబడని వ్యాసములు తపాలాబిళ్లలు పంపిన వావను చేయబడును. వీనినిగూర్చి ప్రత్యుత్తర ములు పెంచకుండుటలెన్న. విమర్శనార్థము పంపబడు గ్రంథములను, ప్రచురణార్థము పంపబడు వ్యాసము లను అందుకొనుచు ఈపజుకు వ్రాయుచుండినరీతిని

అంగులితర్నిహిత వచనైః సూచిత సమ్యగర్థః
పాదస్యసో లయమనుగతః తస్మయత్వం రసేషు
శాఖాయానిః మృదురభినయస్త ద్వికల్పానువృత్తే
భావోభావంనుదతి విషయా ద్రాగబంధః సవవ.

కాళిదాసు.

1145
స్వ వి ష య ము

॥ ఆత్మలగన్మయమ్మ ముగురమ్మల మూలపుటమ్మ చాలఁ జె
ద్దమ్మ మురారులమ్మ కడుపాడిఁబుచ్చినయమ్మ దమ్మ లా
నమ్మిన నేలుటమ్మల మనమ్మలనుండెడియమ్మ దుర్గ మా
యమ్మ కృపాద్ధియిచ్చుత మహాత్మ్య కవిత్వ పటుత్వసంపదఁ.

(భాగవతము)

గృహాలక్ష్మికి యెనిమిదవ సంవత్సరము
నిండి తోమ్మిదవయేడు ప్రారంభమగుచున్న
దని వ్రాయుటకు సంతసించుచున్నారము.
కాల దేశ పాత్రముల పరిస్థితు లెటులున్నను
ఈ పత్రికెట్టి యాటంకములులేక యెనిమిది
వత్సరములత్యంతోత్సాహముతోనాంధ్రుల
కరకమలము లలంకరించుటలో విశేష
మేమియులేదు. ఏలన పరమేశ్వరుని కృపా
రసమే గాక, ఈ బాలికను బెంచి పెద్ద
జేయుటకు జనకుఁ డనవరతము బాపు
ముద్దు మురపెములేగాక ఆంధ్రలోకమం

దెంతమందియో సోదర సోదరీమణులు తమ
రచనలచేతను చిత్రములచేతను గృహాలక్ష్మి
నెప్పటికప్పుడు సమయానుకూలముగా నలం
కరించుటయగాక, తమ గృహ ములకు
దయతో నాహ్వానించుచు, నితరులచే
నాహ్వానింపజేయకున్న యీ బాలిక యెట్టి
ఆయాసమునులేక అల్లారుముద్దుగ నెమగ
బాలదు. ఇవ్విధముగ నీమె యభివృద్ధి
కాధారభూతులైనవారి కందరికి మా కృత
జ్ఞతాపూర్వక వందనములు.

ఇట్లుండియు నీ సమయమున గృహ లకు విరివిగా జైలుదేరుచున్న ఇతర సోదరిపత్రికలు కారణమందమా, అది యును గాజాలదనియే మా తలంపు. ఏల యన పత్రికలు విరివిగా జైలుదేరుట ప్రజలయందు విద్యాభిరుచిని, సాంఘికాభివృద్ధిని నాగరికతాభివృద్ధిని సూచించును. అంతియగాని యింతకుముందున్న పత్రికల పై విసుగు జనించిగాదు. అట్లు ప్రాతవాని పై విసుగు జనించి క్రొత్తవానిపై ప్రేమ గలుచున్నచో ప్రాత నిదివఱకే మాయమై యుండునుగదా!

ఆర్థికమాంద్యము కారణమని కొంద రనవచ్చునుగాని దానియందుగూడ మాకు తగినంత నమ్మకములేదు. ఆర్థికమాంద్యము లేదనుకొన్న రోజులందు గృహలక్ష్మి కెట్టి యాదరణ యుండెనో నేడుగూడ నంతియ; కొంచముగ హెచ్చుగూడ. అందుచే నిదియే కారణముగ నుండజాలదు. కాని మాకు దెలిసిన కారణ మొకటి. ఆంధ్రుల యం దొక్క విచిత్రమైన గుణము గలదని చెప్పటకు చింతించుచున్నారము. ఎంత విద్యావంతులుగాని ధనవంతులుగాని పత్రికల చూడవలయునును నిచ్చయుండు నేమో గాని యధికరూపమున పత్రికల నాదరింప వలయుననెడి యభిలాష—అందు ముఖ్యముగ తమ మాతృభాషయందు వెలువడు పత్రికల ఆదరించి యుద్ధరింపవలయుననెడి కోర్కె చాలతక్కువ. ఇది ధనవంతులకు బీదవారికిగూడ సామాన్యమే. ప్రపంచ వార్తలను, తమ దేశవార్తలను దెలిసి

ఇట్లుండియు నీ సమయమున గృహ లక్ష్మిని సోదరసోదరిలోకము ఆదరించు విషయమును గురించి కొంచము కొఱతగ జెప్పవలసి వచ్చినందులకు మాకుఁ గష్టముగ చున్నది. రెండున్నరకోటికి పైగానుండు ఆంధ్రులందు గృహలక్ష్మికిరెండు వేలమంది సంపాదారులు మాత్రమే యున్నారని వినిన నేరికైనను విచిత్రము గలుగక మానదు. తత్కారణములు విచారణీయములే. గృహలక్ష్మియం దేదో కొఱత యున్నదందమా, ఈవిధముగ సంవత్సరముల కొలది సర్వాంగసుందరియై ఆంధ్రుల హస్తము లలంకరించి సజీవయై యభివృద్ధి బొందుచుండుటచే దానిని నమ్మజాలము. అభివృద్ధి లేదందమా, సమయానుకూలముగ వివిధవిధములగు రచనలను చిత్రములను ప్రకటించి మించుటయేగాక, సోదరీ మణులను తద్రచనా విషయమున ప్రోత్సహించి గౌరవించుటయు జరుగుచున్నది. ఇంతను పైపెచ్చుగ నాంధ్ర నారీలోకమునకు వారియభివృద్ధికిఁగావలసిన మార్గముల వెదకుటయందును, వాని నితరులకు దెలుపుటకు ప్రకటించుటయందును బద్ధశంకణయై, పని చేయుచునేయున్నది. అంతియగాక “మాకొఱకై బయలుదేరి మాకుఁగావలసినవానినన్నిటిని ప్రకటింపుచు మా వృద్ధికి కారకురాలు” అని ఆంధ్ర నారీలోకము జెప్పకొనవలసినది ఒక్క గృహలక్ష్మిని మాత్రమే!

ఇక గృహలక్ష్మికి నాదరణ లేనందు

కొనుట, తమరచనలచే వానియందు వివిధ విషయములను చర్చించుట సంఘభివృద్ధికి దోహదము గల్గించుటని అందరికి దెలియు నేగొగాని, యట్టి యమూల్య పత్రికలకు తమకుఁ దోచినంత యార్థికసాహాయ్యము జేయవలయుననువారు తక్కువ యని యొప్పుకొనక తీరదు. మొన్న మొన్న నే బైలు దేరిన “ఆనందవికటకా” అను తమిళ వారపత్రికకు సుమారు పదివేలకు పైగా చందాదారులుండి వారిసంఖ్య దినదినాభివృద్ధి గాంచుచుండుటయు, ప్రతికూలివాఁడు సైతియు దానినిగొని చదివి యానందించుట జూడనగును. కాని మన ఏ తెలుగు పత్రిక కంతమంది చందాదారులు గలరు? తుదకు యేకాకిగా వెలువడుచున్న దినపత్రికలకైన సంతమంది చందాదారులున్నారాయనునది సందేహమే. కావున మనయందు పత్రికాదరణ ఎక్కువ గావలయును. అపుడే పత్రికలన్నియు సర్వాంగ సుందరములై వెలువడి సంఘమునకు గొప్ప మేలుజేయ గలవు. ముఖ్యముగ గృహలక్ష్మి నాదరించుట ఆంధ్రనారీమణుల విధియైయున్నదని మనవి చేయుచున్నాము.

నిజమే! ప్రజోపకరములగు పత్రికలకు ఆదరణ యుండవలసినదే; గృహలక్ష్మి యేమిజేసినది; ఏమిచేయనున్న దనవచ్చును. ఎనిమిది వత్సరములుగా గృహలక్ష్మి ఎట్టి యాశయములతో నేమిజేసినదో ఏమి చేయుచున్నదో పాఠకలోకమే నిర్ణయింప గలదు. దాని నిజట పేర్కొనుట ఆత్మస్తుతియని మాతలంపు. ఐన చేయనున్న

దేమియనియన్న దాని కొకమాట దేల గలము. గృహలక్ష్మికి తొమ్మిదవదే దారంభమైనది గదా! ఆ వయస్సున తగినరీతి యేయేవిషయములందు ప్రవహింపనగునో భావిభారత గృహలక్ష్మి కర్తవ్యమైన విషయము తెవ్వియో వానియ దెల్ల సాధ్యమైనంతవఱకు బనిచేయగలది ప్రపంచపరిజ్ఞానము, లలితకళాప్రవర్తి గురించి మునుపటికంటె శ్రద్ధవహించున ఇంతకు మా సోదరీమణు లివయస్సున తమ చిరుతసోదరి నెట్లు సర్వాంగసుందరిగా నొనర్చ నిష్టపడుదురో తదనుగుణముగనే గృహలక్ష్మిగూడ బైలుదేరుచుం గలదు.

అందుచే ఆంధ్ర సోదరీసోదరులను మొక్క ప్రార్థన గావింపవలసియున్నది. మునుపటివలె వారు తమరచనలతో గృహలక్ష్మి నలంకరించుటకును, తమగృహములకు తమసోదరిని యాహ్వానించి యాదరించుటకు తోడుగా నికను యెక్కువ శ్రవహించి, ప్రతియింట గృహలక్ష్మికి యాద మిప్పించుటకును, యితరులను రచనల ప్రోత్సహించి గృహలక్ష్మికి బహుమ చేయుటకును వారిని హృదయపూర్వముగా ప్రార్థించుచున్నాము. ఆంధ్రనారీమణు లేమిటియందును నితరులకు దీసివ రన్న పేరుమాత్రముచేతనే తృప్తిబొందుండక మిన్న లనిపించుకొన ప్రయత్ని తురుగాక. పరమేశ్వరు డందరి కొరికలన సఫలతజేయుగాక.

స్వయం కృతాపరాధమా!

పైనికోర్కొగముననున్న మారేండ్రికి నేనొక్కడనే తుమారుడను. నా జన్మకాలమున మారేండ్రి యొక దళాహితముల్రమే. నొమ్మిది సంవత్సరముల ప్రాయ ముండే తల్లి గతించిది. తదుపరి మారేండ్రితోఁగూడి వేరువేరు పట్టణములందు వసించుచుంటిని. మాకు బంధువు లేవ్వరులేదు. మారేండ్రి ద్వితీయ వివాహమాడలేదు. నేను కొంచ మెదిగియున్నందున నొక నేవటని సాయమున సంసారము సాగించుకొనుచుంటిని.

మారేండ్రిగారి ఉద్యోగముతోపాటు జీతముగూడ అభివృద్ధి జెందినందున నే పెరిగిన పరిస్థితులు ఆదర్శ ప్రాయముగ నుండెను. కొరికలు సఫలత జెందకుండుట గాని, పనికిమాలిన పరిసరములనుగాని, దార్శన్యమును గాని నేనెఱుంగను. అట్లుని నేను భాగ్యముతో కుల తూగుచు దుర్వ్యయము గావించలేదు. నియమిత సౌఖ్యవారావరణములో బెరిగియు నొకవిధముగ శిక్షణను పొందకుండ రక్షింపుచుండెను. దయాన్త హృదయుడగు తండ్రితోడు విద్యాభ్యాసము దేశ సంపారమును గూడ చిరుత తనమునుండి నాకప్పిన భాగ్యము గల్గినది.

నాబాల్యకాలమున తెప్పడగినవి విషయమేమియు లేదు. ఆకోగ్యభాగ్యముగల్గి గౌరవనీయుమైన పథ ముందు నడుచునట్టి యొక సాధారణ యువకుడనై నలుగురి కంటికానందముగ నుంటిని గాని సాంఘిక విషయములందు పరిచయము తక్కువ. ఏలన మా జీవితము పైనికజీవితమై కట్టుదిట్టములపూర్వ నై యుండినది.

పరిమేదవ సంవత్సరమున గనుల నిర్మాణ శాస్త్ర విద్యవదున వారంభించితిని. కొలదికాలములోనే మారేండ్రి అశాశోగ్యముచే గతించినను, నావిద్యావిధాన

పరిసమాప్తివలయు ధనముమాత్రము కావలసిన యుంచినాము. ఆతనిస్మృతిచే నేనొంటిరినైతి నాకు కొంతమంది దూరబంధువులుండినను వారిపేక్షల తప్ప వారినిగూర్చి యెక్కుడుగ నెఱుంగను. మారేండ్రి మరణము నాకు తీరని వ్యవము గల్గించినను, ఇట్టి సమయమున యితర యువకులుండునట్లు నేను నిరాశాభా పూరితుడగులేదు. పైనికశిక్షణ, నాకు మార్పులకు తగురీతివర్తించి ఉన్నదానితో సంతోషముగ నుండున యభ్యాసము గల్గించినది.

ఆపస్తడు నా జీవితమున విశేషములేమియుఁజరుగలేదు. నేను ఆటలందు చేరియుండినను ప్రఖ్యాతిజెందలేదు. బ్రహ్మచారియై ఉత్సాహపూరితుడగు యువకుడేం దొ విషయములందు పాల్గొనుకో నేనుగూడ నట్లే వర్తించితిని. కాని నావిద్యావిషయమందు మాత్రము నే పొంద గల్గితిని. నాబాల్య జీవితమున కట్టుదిట్టముల లోనై యుండినందున నేను తప్పకుమ్రోవల బా లేదు అట్లు నడచుకొంటిని గదాయని గర్వముగూడలేదు.

నా యిరువదియొకటవ సంవత్సరమున పట్టము పొంది కొన్నిమాసముల తరువాత బీహారునంద రాగి గనులందు మొదటి యుద్యోగమును స్వీకరించితి నిజముగ యుత్సాహముతో స్వయముగ సంపాదించి బాద్యత వారంభించితిని. అది కష్టమని యెంచిన నాకు జనుకీలుండనుఁ గాననుభయము తోచలేదు. నాకు దివ్యమగుబలమును ఉత్తమమగు విద్యయు మారేండ్రి నిల్పిపోయిన కొన్నివేల రూపాయలును గలవు; నేను దుర్వ్యయమునిగాను.

ముఖ్యపరిశీలనోద్యోగి నై యుండుట అచట యుద్యోగము. నేను గనిగర్భమునుఁ బ్రవేశించి మాదిరుల నేరుకొని పని జరుగుచుండగా పరిశ్రింపవల యుండెను.

నేను మొదటిదిన ముదయమున కార్యాలయము
ందు బోనునుజూడజేగినపు తరచుం నావంకపంక
కూర్చుకొనుచు పురిగొన నవలొకింప, నరదేవి
మోచించుచున్నాడని యచ్చెరువందితిని.

“చిత్తరంజన్! నీ వయస్సెంత?”

నేను ప్రత్యుత్తరమివ్వ నారేడు బిల్లుపైనుద్ది
యము చిట్టించెను. “సరి. నీవిక్కడజేరావు. నీకోక
రీక్ష పెడతా” అని, ఉన్నట్టుండిలేచి “ఏవు జయి స్త్రీ
బుద్ధిగొస్తావు. యవసల కది పెద్దఉద్యోగమే” అని
బుగించెను. కార్యాలయమునుండి పరిశోధనగది కారని
నింటనడచితిని. అచట యధాప్రకారముగ, పరిశీలింప
లసిన వస్తువులు ద్రావకములు కుప్పలుకుప్పలుగ
గియుండెను. కిటికికదురుగా ఒక ద్రావకమును
గాచుచు ఒకపురుషుండు నిలువబడియుండెను. మా
పుష్పదునివి మావంకదిరిగెను. ఆతని కిరువదివాల్లు లేక
దుసంవత్సరముల వయస్సుండును. దీనదృష్టి, సాలి
యముఖము సన్ననికరీరముపై వదులుగ ప్రేలాడు
వన్నదుస్తులు గమనించితిని. ఆతేడు నన్నొకవిధముగ
గాచుచుండెను.

“దెనర్జీ, ఈతేడు చిత్తరంజన్. చటర్జీ పానమునకు
చ్చివాడు” అని బోను నావంకదిరిగి “దెనర్జీ నీ
చోయోద్యోగిగానుండి నీకు జూపవలసిన విషయము
ను నాకంటె త్వరగా జూపగలడు” అనెను.

మాకు ప్రత్యేకవసతు లాసగలబడెను. కాని
హికారితాపము కష్టముగనుండెను. దెనర్జీవైఖరి నాకు
చిత్రముగఁబోచెను. నేనే సంభాషణకారంభించితిని.
గాని ఆతని కాటలందుగాని చదువునందుగాని మరే
విషయమందుగాని యిష్టమున్నట్లేదోచలేదు. పొల్లా
కపోయినను ప్రతిమానవున కొకవిషయమందెప్పుడు
ంటు సహజమేగాని యాతని విషయము నదియనత్య
యయ్యెను. నేను దెప్పనపుడునినుచు నాపైపాక
ధముగఁ జూచుచుండెను. అందలి యగ్రము నాకు
పచ్చేద్యముగనుండెను.

ఆతని మేజాపై యొకయువతి ఛాయాపటముండెను.
ఆమె సౌందర్యము — ఆమె కిశోజములతీరు మనో
హరమైన చేరదేసికములు, చాటియం దొకవిధమగు
నిమ్మలృప్తము చింతతోఁగూడి ప్రతివారి నాకర్షించు
నట్లుండెను. నేను దానినిజూచి పెక్కుమారులు విచి
త్రమునొందితిని. ఆతఁ డద్దానిగురించి నాకేమియుఁ
జెప్పలేదు, నే నడుగలేదు.

నేను త్వరలో నాపనియందు నిమగ్నుడనై
పోవుచుంటిని. అది గొప్పఉద్యోగమైనందున జయ
శీలుండనుగా నిశ్చయించుకొంటిని. నాబలము విద్య
నిపుణత్వము నాయోద్యోగమునకు చాల సాయపడుచు
వచ్చెను. దెనర్జీ కూడ గనినుండి మాదిరులను వికలెచ్చుచు
పని కొనసాగించుచుండెను గాని నానాటికాతేడు
చిక్కిపోవుచుండుట స్పష్టముగాఁ గానవచ్చుచుండెను.
ఒకమారాతనితో ఆతని స్థితినిగురించి మాట్లాడి “యంత
కంటె నులభమైన ఉద్యోగమేదైనా చూచుకొన
రాదా” అంటిని. దాని కాతేడు “నాకేమి? బాగుగ
జేయున్నా” వని బదులొడెను, గాని యతని
ముఖముమాత్రమేది యసత్యమని చాటుచుండెను. ఏదో
కారణమువలన నారే డా యుద్యోగము వీడకున్నా
డని తలంచుతిని. దీనితరువాత ఆవిషయమై ప్రస్తావన
లేమియులేక మాకార్యములందు నిమగ్నులమైతిమి.

ఒకసంవత్సరము గడచిపోయెను. ఒకమా రిరువురు
చేరి, మరియొకమారు వేరువేరుగా పనిజేయుచుంటిమి.
నాజీవితమును నాశనముజేసిన సంఘటనను చదువరు
లకు దెలుపుటకునుండు గనుల యంతర్భాగమునందలి
విషయము కొంతవివరింతును. గనిముఖద్వారమునుండి
పెక్కుసొరంగములు పోవుచుండును. అవియే రాక
పోకలకు దారులు. సొరంగము అంతయునగల గోడకు
ముఖమందురు. అముఖము గ్రేడిభాగమున ‘వింజ’న
బడు బోరియలుండును. అవి గ్రేడిసొరంగములతో
కలుపుటకై నిర్మింపబడియుండును.

ఒక మధ్యాహ్నము భోజనానంతరము నేనును
దెనర్జీయును కొన్నిమాదిరుల నేరుకొనివచ్చుటకై

కొమ్మిదివందల అడుగులక్రిందనున్న సారంగమునుబట్టి పోతిమి. మే మా సారంగముఖమును జేరనపు డచట పండ్రెండడుగులలోతున 'వింజి'నిజేయుటకై పాటు బడుచున్న కొంతమందిని జూచితిమి. వారు దానిలో దైనమెట్లను పెట్టుటకు రంధ్రముల త్రవ్వించుచుండిరి. వారు వానికి అగ్ని ముట్టించుట కింకను కొన్నినిముషములు వ్యవధియుండుటచే నేనును దెవర్జీయును మా పనులకు వెళ్లిపోయితిమి. ఒక కురుచునిచ్చిన దిగి యాతఁడు 'వింజి'యందు మాదిరుల నేరుచుండెను. నే నా 'వింజి'మీదగల పలకనుదాటి నూరడుగులదూరమునగల ముఖమువద్దకువెళ్లి నాపనిని జూచుకొనుచుంటిని.

నా పనియందు నేను నిప్పుడనైయుంటిని. ఆ 'వింజి'యందు పనిచేయుచున్నవారు దైనమెట్లకు నిప్పు దెట్టితిమని యలుచుచు నన్ను త్వరగరమ్మని విలుచుచు పైకి నిచ్చెనసాయమున గబగబ నెక్కుచున్నంతవఱకు నాకు గమనమేలేదు. వారి అలపులువిని చకిరుండనైతిని. తక్షణమే జేయవలసిన కార్యము నాకుదలియును. వెంటనే పరుగిడి పలకనుదాటుకొని, నిచ్చెనమూలమున పైనున్న సారంగము జేరుకొని ప్రేలుడువలన ఎగిరివచ్చు రాళ్లనుండి ప్రాణములను గాపాడుకొనుటయే. ఆచటి పనివారంద రాతురతతో పైకివెళ్లి యునికి నిచ్చెనను పైకిలాగుకొనిరి. ఇంకను కొన్ని నిముషములవఱకు పాయము గలుగదని నాకు దలిసియున్నందున, ఆప్రేలుడులో విడిచిరానిప్రయత్నములేని కొన్ని మాదిరులను ఏరుకొనుట ముగించిమాడగా అవతలికొనుమందు దెవర్జీ త్వరితగత నిచ్చెననెక్కుచుండెను. నే నాసారంగము వెంట పరుగడ ప్రారంభించి పలకమీదకు వచ్చితిని. వారు పనిజేయుగొయ్యి ఆ పలకక్రిందనేగలదు. అవసరములో పలకమీదనుండి కాలుబారీ ప్రేలుడుపదార్థములతో పూర్తిగనింపబడిన గొయ్యిలోబడిపోతిని.

కాని నేను చాలనిశ్చయముండి క్రిందబడలేదు. అది పండ్రెండడుగులదూరముననుండెను. అందుచే దెబ్బ

తగులకపోయినను మరుక్షణములో గలుగనున్న అపాయమును నే మరువలేదు. ఆచటి దైనమెట్లసంఖ్యయే అవి పెట్టబడియున్న స్థళమును నాకు దలిసియున్నవారికిని అవి ప్రేలుటకునుండే అగ్నివార్షుటపాధ్యయించెను. లేచివిలువబడి గోడనెక్కుటకు ప్రయత్నించితిని. గోళ్లు గోడలోపలికి గ్రుచ్చుకొన్నను ఆచట మట్టిగాని రాళ్లుగాని నాచేతులకు పట్టునివ్వలేదు. ఆగొయ్యి పైభాగమునగల పలకను బ్లొప్పికిదెచ్చుకొనాకాళ్లయందున్న నిలనుంతయు నుపయోగించి పలకను పట్టుకొనుటకై యెగిరితిని. కాని అది నాకండయ్యెను. ఆ మృత్యుగహ్వరమునుండి తప్పించుకొనుటకు మార్గమును తలంచుటకుగూడ వ్యవధిలేక మరమరల నెగుర నారంభించితిని. ఏక్షణమునందైనా ప్రేలుడు గలుగవచ్చును.

పైనుండిక ఆలపుమింటిని. భయాశ్చర్యములు దెగిన పైకిజూచితిని. దెవర్జీ పైనుండి నిచ్చెనను క్రిందకి దింపుచుండెను. అది నేలనుతాకియు తాకకముందే ఆతివేగమున గబగబ పైకెక్కుచుంటిని. దెవర్జీ నిచ్చెకదలకుండ గట్టిగ పట్టుకొనియుండెను. అచట ముడిచువురకు నినుషములు—గాదు కొన్ని క్షణముల మాత్రము వ్యవధియుండెను. ఆతడు దేవునిదయవలన నిచ్చెనను గట్టిగ బట్టియుంచెనుగాని లేకున్న నాయాతరతవలన తప్పుక నేను పట్టునీడియుందును, లేక నిచ్చెక్రిందకు పడియుండును.

నేను పైభాగముజేరి పరుగడకొచ్చితిని. మేమిరువురూ సారంగమున బరుగిడుచుంటిమి. వీలన పైకిపోవుటకు కాలముచాలదు, కాని ఆప్రేలుడు చోటునుండి వేయు ప్రతిజడుగు కూడ మా శ్మేదమును బలపరచుచుండెను. ఎగతాళికొనుచు, శ్వేదమిందువులు జలజలారాలుచుండ సారంగ నువ్వలి కొననున్న నిచ్చెనను జేరుకొంటిమి. ప్రేలుడు — అప్పుడే — భయంకరముగ ప్రేలుడు విసవచ్చెను. ఆకల్పము నాశరీరమందలి ప్రతియణువును భయముచే నింపివైచినను చైతన్యనిహి

ని జేసివైత, నేను పరమాణువులుగా వేధింపబడు
ంటిని తలచితిని.

కబ్బము పొగ అణగినతరువాత పనివారలు ప్రై
వేరంగమునుండి క్రిందకు రానారంభించిరి. చైతన్య
హీనులై యొకను వచటనే నిలువబడియున్న మమ్ము
య్యురాలి హాయినిచూచించుచున్నట్లులతోఁ జూడఁపాగిరి.
జూచునను గీచుకొనిపోయిన గాయములకప్పు మాయయ
గి కట్టిగాయములుఁగాలేదు. నాప్రాణ మారేడు
క్షించెననుటలో కించిత్తెవను సందియములేదు. నేను
నినిగూర్చి మాటాడవకత్తుడై యాతనిచేతిని కృత
తానూచకముగ నొక్కితిని.

రసవంత నారాత్రి మా నివాసములందు మేమున్న
పుడు, ఎట్టి ధన్యవాదము లాతని యాదార్యకృషికి
కాలవన్నను, నేనతనికి ధన్యవాదములర్పించు ప్రయ
త్నించితిని. అతడు నిర్మోగమొటముగా, అగోచర
ముగా కసరపై చెను. నాకృతజ్ఞత అతని కయిష్టము
లించెనేమో?

“నీవట్లు నన్ను వదలించుకొనజాలవు. దెవర్లే!
వు నాప్రాణరక్షకునివి. నా ప్రాణసంరక్షణకొరకు
ప్రాణముల నొడ్డితివి. నీ వచటికి వచ్చినపుడు నాకు
దించుటకు ముప్పుదిక్షణములకాలమే యుండెను.
అబ్బ! నాతలంపులు నీ పూహింపజాలవు! నాశీవిర
త్యస్యమునకేగాక నేనికమీద ఆర్జించిన దానికిగూడ
నే కర్తృవు. నాకరీరమున ప్రాణమున్నంతవఱకు నా
నిరీకును నీయధీనమే. దేవుడు నీకు నాకృతజ్ఞత
జాపింప నొకతరుణము —” అని ముగింపమండ
నాతఁ డడ్డమై, “చి త్రంజనీ తరుణమివునురా లేదు.
చి ద్రవృత్తి నెఱుఁగుదును. దానినింక విడిచెదము.”
అనెను.

ఈ సంఘటనానంతరముగూడ మే మిరువురము
పీయమిక్రాలుగా నుండజాలమైతిమనుటకు విచిత్రము
గాలుపకమానదు. నాశక్తికొలది యాతని మదికెక్కు

వట్లు, అతని సంతోషపెట్టుకు ప్రయత్నించితిని గాని,
యారేడు యథాప్రకారముగా యేకాంతవాసియై,
చెనకరాకయుండెను. తుదకు ప్రాణము విడుగత్తి
యాతనిచర్యకు వెరగందుకు విరమించితిని.

కొంతకాలమునకు తరువాత నాతడు నెలవుపై
కొన్ని నెలలకాలము కలకత్తానగరమునకు వెళ్లెను.
నే నాతనికి కృతజ్ఞుఁడగు నానుండియు, నెల్లప్పుడు చింత
భీనుఁడైయుండు నాతడు లేకుండుటొక సంబరముగా
నెంచితిని. తిరిగివచ్చినపు డాతడు పూర్తిగా మాయ
ననిఁ దలంచితిని. నిజమే అతడు మారియుండెను—
కాని ఆమార్పు క్రమముగా రాజాగారిస్థలము గాడి
దయినట్లుండెను. కాని మార్చిదని నే జాపింపజాల
వైతిని; ఆమార్పు మనోనయనములకుదప్ప బాతిక
దృష్టికి గానరాదు.

అతనిప్రవర్తన నాకంతమాత్రము పరిపదదయ్యెను.
ఒక్కొక్కమా రా ఉద్యోగమునుండి యిరవఁజొటికిపో
ప్రయత్నించితిని గాని నాకదివఱకే వేరనాభివృద్ధిగల్గి
యుండుటయు, బోనుగారు నన్ను మితాదరముతోఁ
జూచుచు పెట్టుకొనుటను నాకు వశపరచుచుండు
టయు, నభివృద్ధిసూచకమని నా యభిప్రాయమును
మాన్యుకొంటిని.

ఒకదిన ముదయమున గనులజూడ కొందరు ప్రము
ఖులు వచ్చెదరని తెలియుటచే, బోనుగారు నేనును
దెవర్లేయు నున్న పరిశోధనాలయమున కవసరముతో
వచ్చి, తాను వచ్చువారికి గమలజూప నేగుచుననియు,
ఈలోపల పనివారి కివ్వవలసినజీతము వచ్చుననియు,
గుమస్తా లేకుండుటచే నేనే దబ్బును భద్రపరుపవలె
ననియుఁజెప్పి ఇనుపపెట్టెను దెరువుటకు మార్గ మొక
చీటిపై వ్రాసియుచ్చి వెళ్లెను. దానిని నేను జోలునం
దుంచుకొంటిని.

మధ్యాహ్న మైనందున దెవర్లే భోజనమునకు వెళ్లెను.
అంతలోపలనే దబ్బువచ్చెను. దానిని భద్రముగా

ఇనుపపెట్టెనందు దాచితిని. తరువరి పరిశోధనాలయమునకు, ఆఫీసుమాయకనే వచ్చితిని. గదితెరచియేయున్న నే గదిపెట్టెకొనియుండగలనని నాయనామా. అదివఱకు నాపట్లకంటి విపరీతముగ నొప్పిగల్గించుటచే నాపనియందే కాగ్రతయందకపోయినను చేయవలసిన పని పోలిదండరియండెను.

దెన్నీ తిరిగివచ్చినపుడతనితో నేను భోజనమునకు వెళ్ల నిష్టములేదనియు పట్లనొప్పి విపరీతముగా నున్నదనియు తెప్పితిని.

“అట్లయిన పట్లనామలాని దంతవైద్యునివద్ద కందులకు వెళ్లరాదు? సాయంకాలమునకు ముందే వీపు తిరిగిరావచ్చును. నాపని నేర్చినవలె నుగించియుండుటచే నీపనిముగించుట కింనుక సాయపడగలను” అని దెన్నీ నూచించెను.

అది మంచిపలనా. అవసరకార్యములకు లినికీవచ్చుటకొక మోటా రచటనుండెను; పైగా బోనుగారు నన్ను ఆఫీసునకు ముందమనికుడ చెప్పియుండలేదు. తీతయలిచ్చు ధనమువీడికొని ఇనుపపెట్టెలో భద్రపరుపమనిమూలమే నూతనియొచ్చి. దానితరువాతనే భోజనమునకు బోవను. ఇంతలో గమలకాండ నేగినవారు ఒకగంటకు తిరిగివచ్చురు.

“సరియే. బోనుగారు వచ్చిరని ధనము ఇనుపపెట్టెయందు భద్రముగనున్నదని చెప్పుము” అని నూతని ఫలనా కంగీకరించుచు దెన్నీతోనంటిని.

నేను పట్లనామన బోవుమాగ్గము వర్తమాగముగడచిన తరువాతనే, నా కోటు పరిశోధనాలయమునందేయున్నదనియు, ఇనుపపెట్టె తాళపుతెలులు తెనుచు మార్గముగూడ నందే వీడివచ్చితినియు జ్ఞాపకమునకు వచ్చెను. వెనుగిరిగవచ్చితిని. దెన్నీ తనపనియందు నిమగ్నుడైయుండి నేను కోటునువీడికొనుట గమనింపలేదు.

నేను తిరిగివచ్చుటకు చీకట్లయ్యెను. దంతవైద్యుని నాకు మొదట నేదో చికిత్సవేసి పూర్తిగా నిశ్చలమందుటకు మరుదిన ముదయమున నిగిరవచ్చు నెను.

ఆరాత్రి పట్లనొప్పి తిరిగి యారంభమయ్యెను. కొంతకాలము పరపుపైననే దొంగుచుంటిని. కాని దెన్నీని నిద్రాధంగము గావించ నిష్టపడలేతిని. నొప్పి యంతకంతకు భరింపరానిదయ్యెను. లేచి నీవము వెల్లెంచి అప్రదేశమును గలయజ్ఞాచితిని.

దెన్నీ తనపడకమీదలేడు. నాకాశ్చర్యముగలను వెలుతురులో నాగడియారమానకాండ రెండుగంటలయందును, కలుపునుచెరచి తెట్టికొనిచిరిని. వెన్నెలకొద్దిగనుండెనను విమియం గోచరముగారేదు. త్వరగా దుస్తులనుధరించితిని. అతఃపరకారాత్రిలో నొకఃపైట్టితోపుట అస్వస్థతవలననే లేక వచ్చిచేతకయూహించబాలకపోయితిని. ఎట్లయిన నాతని గన్గోసాయపడ దలంచితిని.

చెప్పులు దొంగుగొనుచుండ కాలివద్ద యేదో కాగితపుముక్క గమనింప దానినివీడితిని. అది దెన్నీపైద్యుడిచ్చిన బిల్లు; దానిపై నేనో యిచ్చి వేసిన అంకముండెను. అతఃయత్నముగ దానిని గోలుగొల్పెను. కొంటిని, చెప్పు నింకను పూర్తిగా తొడగలేదు. ద్వారము దిరుచుకొని దెన్నీలోన బ్రవేశించి ననుగనినిర్ధాంకపడి, “వచ్చిపట్టినదని తలంచితివేమా! నిద్రరాకుండుటచే గాలిలో నిదిగవచ్చితిని.” అని గుండకంతముతో మాటాడెను.

నా తెలివికెక్కువన చింతించుచు దుస్తులువీడిపడకలేతిని. కాని దెన్నీ వృత్తాంత మభేద్యముగ నుండెను. అతః పసాధ్యదని ఎంచితిని.

మరుదిన ముదయమున కంపెనీకారులొ దంతవైద్యునివద్దకు బయలుదేరితిని. విడువైట్లు వెళ్లినతరువాత నైరునందు గాలిపోయెను. దానిని మార్పుకొని నేను ముగా నడుపుకొనుచుపోవుచుండ మా యజ్ఞమా

సోనుగారి కారు అత్యంత సేగముగ నాకారు కడ్డ
దియ్యెను. అందులోనివారు నన్నాగమని యాల్లా
ందిరి.

విగ్రాక్షిణ్యముగ బోనుగారి గుమస్తా కారుమండి
న్ను క్రిందకు దిగమని నా కారంతయు పరీక్షించెను.
పరీక్షానంతర మారేడు నన్ను తనతోఁగూడ రమ్మ
దిన. ఎందుకో నచింపక బోనుగారి యాజ్ఞయని
మాత్రము తెచ్చెను. నాకు గల్గిన యాంతోశన వర్ణనా
తము. తిరిగి వచ్చితిని.

ఆసోనుగదియందు బోనుగారు కాచుకొనియుండిరి.
పొల నొక వర్షియందు భయముచేసొందిరి. దెన్నె
కొలబడియుండెను. బోనుగారు న్నుప్తముగా, జీతము
వచ్చుటకై భద్రపరుపబడిన భనమపహరింపబడినదని
కాకతీకిందిరి. సారాంశమిది, ముందుఁగను భోజనా
ంతరము బోనుగారు ఆసోనునకువచ్చి దెన్నెని భన
పిచ్చటని యడిగి ఇరుపపెట్టెయింపుండన నుచిరి
యాయెను. అది ఆసోనివాడుక గానన్నను ఆసినయదయ
మనసే జీతములపట్టి తయారుజేయుటకు పెట్టెదీసి
మాడ ఆ సంచియందు భనములేదుగాని మంటితో
బుక్రమమైన లోహపు ముక్కలుమాత్ర ముండుండెను.
ఆతఁడే పడుకొకండువత్సరములుగా భనమును దాచు
చుండెను, గాని యొప్పుపట్టి విచరీకముగల్గ లేదు. ఇరుప
పెట్టెను బలవంతముగా దెరచినగుద్దులులేవు. పెట్టెను
దెరచుచున్నప్పుడు నాకుమాత్రము తెలియును. దెన్నె
నానిని యేవోవిధమున దొంగరించియుండినప్పు పెట్టె
తెరచునమాచార మతనికి తెలియదు.

భనమును దీయుటకు మా కిరువురకీ సాధ్యమగును.
మరుదివముదయమున భనముజానుకొందురని మాకు
జరియును. అదియునుఁగాక నేను సేగముగా మోటారు
రండు పట్టణమునకుపోవుచు త్రోవలో పట్టుబడితిని.
దెన్నె గనిపిడిది కాలిత్రోవను బోవుచుండ తీసికొని
రావడెను. ఈదొంగతనము మాయరువురలో నొక్కరే
జేసియుండవలెను.

బోను కను లగ్నికణములురాల, “ఇందులోఁదబ్బు
దొంగరించిన దెవరు? చెప్పండి. చెప్పుకపోయారా!
పోలీసువారువచ్చేవఱకు నిర్బంధములో నుంచుతాను”
అని గద్దించెను.

భయకంపితుడైన నానిల్లోషత్యమాలికి విన్నవించి
తిని. నేనాధనమునుదీసి పెట్టెలో దెట్టినదితప్ప తరు
వాత చూడలేదు. దెన్నెగూడ తాను నిల్వోపివసెను.
దీని నెవరునమ్ముదురు, బోను కోపముచే మమ్ముగదికి
త్రోయించి తాళమువేసి కాపుంచెను. ముందే మా
వస్తువులన్నియు దురుకబడినవి.

బోను పెట్టెపోవుట నింటిని. ఒకచోట గూలబడి
నుచేతనుడైన యుంటిని. దెన్నెమాత్రము గదియందు
పచారు జేయఁచుండెను. నేనది గమనించలేదు. ఆ
ప్రయత్నముగా జోబునందున్న యొక కాగితమునుదీసి
జీర్ణకనుకున కొచ్చితిని. దీర చింతయిందుండునపుడు
నాకది వాడుక, ఉన్నట్టుండి ఆ కాగితమువంక చూచి
తిని. అదరపడితిని. మృదయసేగము ద్విగుణించెను.
ఆకాగితముపై దెన్నె యక్షరములుండెను. అవి ఇరుప
పెట్టెను దెరుచుటకు రెక్కించిన అంకెలు. త్రిప్పి
చూచితిని. అది దెన్నెకి కైద్యుడిచ్చిన బిల్లు!

ఒకక్షణములో నంతయు నా భావవిధిని మొఱపి
పోయెను. నేను నుధ్యాహ్నము ఆసోనువిడిచిన పడు
నిమువలలోనే పెట్టెను దెరుచుచున్నము వ్రాసియుంచు
కొన్నాడు, నేను వెల్లిన తక్షణాత దాని నుపయోగించి
నాడు. అర్ధరాత్రమున నాతని చర్య నిస్సంకోచము
గాధనమును దాచిపెట్టుటకీ!

మానసము కొంచెము విశ్రాంతి పొందెను. తన
బిల్లుపై పెట్టెతెరుచుటకు గావలసిన అంకెలుండుట
దుర్లభము; అట్లు నాని నారేడు వ్రాసియుంచుకొన
నధికారములేదు. కావున ఆతని దురుద్దేశ్యము బయలు
పడుచున్నది, దీనిచే నా నిస్థిరపత్యమును నేను రక్షాపు
పఱచుకొనఁగలను. కాగితమును జోబులో నుంచు

కొనుచు నాముఖమందు దోచు అనందభావము నదాన ప్రయత్నించితిని.

“ఇదో ఇటుమాడు, చిత్తరంజక! నీవు నన్ను తక్కించుకొన్నావని నాకు తెలియును” అన్నాడు తెనాలి ఉన్నట్టుండి. అతఁడు పచారుచేయుట నిలిపి భయమును వీడి నావంక విచిత్రముగాఁ జూచుచు నాముందు నిలువఁబడియుండెను.

నేను గొంతు సవరించుకొని “మంచిని. నీవేమి జేయదలచితివి” అని యంటిని.

“అదే నేనుగూడ నిన్నుడుగ దలంచితిని” అని తెనాలి మెల్లగాన నెను.

నేను చక్కిరుడనై, “నాకందు తోకకమేమియు లేదు గాని నన్నుగూడ వారసుమానించి యుండుటచే నేను నా నిష్టోపత్త్యమును రుజువుపఱచుకొనక తప్పదని నీకు తెలియదా” అని యంటిని.

“నాకేమియు తెలియదు,” అనెను గాని అతని పెదవులు తడబడెను.

“ఏమీ” యని తీవ్రముగ గర్జించితిని.

చాలసేపటివఱకు తాతఁడు నిరుక్తమై తుద కతని ప్రయత్నముతో, “చెందుమాసముల క్రిందట నీ పాదముల గాపాడితిని. అనయమున చాల కృతజ్ఞుడవగుచుండ ననుచుగాక, నీవు నీ తీవ్రతమే నాయధిపతిమందివి. బహుశా నీ నొక వేళ సమయానుసారముగ మాట్లాడి వేరొ—” అని నావంక తీవ్రదృష్టితో జూచుచు “నేనా తీవ్రమున ఒక సంవత్సరకాలము మాత్రము తోరుచున్నాను. నీ వియ్యకపోయిన నే దూషింపదు. కాని కృతజ్ఞుడవైనచో ఒక సంవత్సరము ప్రతి ఫలముగా నాకేచ్చు టొకగొప్పగాదు,” అనెను

“ఏమీ? ఒక సంవత్సరమా?” అతని! ఏచేయెన బట్టివదా?

[కృతజ్ఞత బూహింప సిద్ధపడి చిత్తరంజక తీవ్రతమెట్లు నాశనము జేసికొనియెనో, ఎంత ఘోర యాతన ననుభవించెనో, బెనరీజి సంతోషమెట్లుటకై యొక స్త్రీ మూర్తి ఎంతటి త్యాగమొనరించెనో రాబోవు సంచితయందు జనువుఁడు.] చ.రా

మే ఘనం డు

గూడ శర్మగారు

తపనాంశువేడికి తండ్రి తల్లడమొంద జననమొందిన కవ్వజన్మడితఁడు పవలురాతిరి తీరుబడిలేక దిరుగాడు చవలచిత్తుని కనుచరుఁడితఁడు జన్మభూమినివీడి జనకునివిడనాడి నింగిపైదిరిగెడి నీటుకాఁడు ముల్లోకములనెల్ల మోహింపజేసెడి మెఱపులనానికి మిత్రుడితఁడు

కవ్వకూతల మెచ్చెడి ఘనుఁడితఁడు

కేకికల్కులకితఁడు కేకిసలువేయు

తుమ్మెదలయాటకితఁడు సంతోషమొందు

ముత్యములచిప్ప మూయించి ముఱియువాఁడు.

పురుషుడైన స్త్రీ

శత్రుచిత్రిలో మిస్ కోవకోవా మిస్టర్ కోవేక్ అయింది!

“నే నిజం అడుదానిని కాను—పురుషు సడుము సన్నము. నూలు ధరించిన ఆమె డను. నా గానులు, ప్రోకులు అన్నింటిని ఆకారము ఆకర్షవంతమై వుంది. ఇదివరకు నా చెల్లెలికి యిచ్చివేశాను. నేను వ్రస్తు బాబ్ వలెవుండిన ఆమె తల చక్కని తము నిండుయావనములో నున్న యువకుడను” అంటున్న దీ స్త్రీ.

జెండా కోవకోవా ప్రపంచ ప్రసిద్ధి గడించిన జకోస్లావెకియా నివాసిని. ఈమె వయసు 21 వత్సరములు. వైద్యులు అతి సూక్ష్మమైన శత్రుచిత్రి చేయగా కోవకోవా యువతి యువకుడైనది. దానితో నిన్న మొన్నటి వరకు మిస్ కోవకోవాగా వుండినది యిప్పుడు మిస్టర్ కోవేక్ గా మారిపోయింది.

ఇప్పుడు ఆమె—కాదు అతడు నిండు యావనుడు. ఆమె నేడు చక్కని సూట్లు ధరిస్తూవుంది. ఇదివరలో స్త్రీగావుండి యే కార్యాలయములో యేపని చేస్తూవుండేదో అదేకార్యాలయములో అదేపని యిప్పుడు కూడా చేస్తూవుంది.

ఆమె భుజములు విశాలమైనవి. ఆమె

క్రాప్ గా మారింది. ఆమె నేడు వెల్లినచోట్లలో చాలా గౌరవింప బడుతూవుంది. అంతా ఆమె చుట్టును మూగువారే

కోవకోవానాటి భార్య

ఇదివరలో కోవకోవా స్త్రీగా వున్నప్పుడు అగ్ని శిఖలాగు పరుగులెత్తడానికి పేరుబడింది. 80 మొదలు 800 మీటర్ల వరకు లెత్తి వలసిన పోటీపందెములలో ప్రపంచములో ఆమెలో

సమానముగా పరుగులెత్తగల స్త్రీ మరి యొకతె ఉండేదికాదు. 1934 లో లండను లో యీమె తొలుత దేశదేశాలనుండి వచ్చిన స్త్రీల నందరిని పరుగులెత్తుటలో వోడించినది.

ఇంక జకోస్లావెకియాలో ఆమె పేరు యీ పరుగులెత్తిడములో చెప్ప నవసరమే లేదు.

ఇంతలో ఆమె స్త్రీత్వము పోయినది.

నాడు యువతి. నేడు యువకుడు. యువ కుడై—కోబెక్ అయినతరువాత ఆమె ఖ్యాతి గడించుకోవలసివుంది.

శ్రీ పురుషుడు అవదానికేగల కష్టాలు శ్రీ పురుషుడుగా చెలామణీ కావడంతో యెక్కువ కష్టమైన విషయము కాదను కొన్నది కోబెకోవా మొట్టమొదట, కాని క్రమేణా ఆమెకు అంతా అనుభవమైంది.

మగ వారి దుస్తులు కొనవలసి వచ్చింది. సూట్లు చాలచౌక అనుకొనేది మొదట కోబెకోవా. తీరా కొనడానికి వెళ్లేసరికి అవి బ్రహ్మాండమైనంత ధర.

తరువాత శ్రీ పురుషుడుగా మారినందుకు ప్రభుత్వపు చట్టాలలో కొంతమార్పు జరుగవలసివచ్చింది. ఆమె జన్మదిన సంబంధమైన సర్టిఫికేట్ మొట్టమొదట మార్పు చేయాలి. ఇందుకు ఒక లాయరు సహాయం. కోబెకోవా ఆ లాయరువకు తాను పురుషుడుగా మారనని రుజువుచేసే డాక్టరు సర్టిఫికేట్ ఇచ్చింది.

ఈమార్పు జరిగేముందు ఆమె శ్రీగా గడవిన జీవితము అంతమైనట్లుగా చాపు సర్టిఫికేట్ జారీ చేయవలసివచ్చింది. అది జరిగిన తరువాత జననసంబంధమైన సర్టిఫికేట్ ఆమెకు అధికారులు ఇచ్చారు. ఈవిధముగా కోబెకోవా తన ఇరువదియొకటవయేట పురుషుడుగా ప్రపంచములో చెలామణీకా ప్రారంభించింది.

వైద్యులు కోబెకోవాకు చేసిన శస్త్ర చికిత్స చాల సూక్ష్మమైనది. ఇంకా మరియొక చిన్న శస్త్రము చేయాలి. దానితో

కోబెకోవాలో పరిపూర్ణమైన మార్పు కలిగిందన్నమాట.

మొదటి మార్పు

“మొట్టమొదట ఆమెలో మార్పు రేపిధముగా కలిగిందో కోబెకోవా యిలాగ చెప్పింది. మొట్టమొదట క్రిందటి వసంతకాలములో నాలో ఒక వింతమార్పు కలిగింది. ఆమార్పు—ఆ ఉద్రేకము నా భావములను మార్చివేసింది. దానితో వెంటనే నేను వ్యాయామముచేసే యితర శ్రీలతో—శ్రీలకోసము ప్రత్యేకముగా యేర్పడిన వ్యాయామశాలలో తరిలియతు నందడమును మానివేశాను... నేను శ్రీనై యుండి క్రీడారంగములో యెంతటి ఖ్యాతి సంపాదించానో అంతటి ఖ్యాతియు పురుషుడనై కూడా గడింపగలనన్న దృఢవిశ్వాసము నాకు వుంది. నాకు సరియైన వయసు వచ్చింది. అందువల్ల నేను ప్రస్తుతము మిలిటరీ తరిలియతు పొడగలనని నమ్ముతున్నాను.

నన్ను ఇటీవల అనేకమంది నివాహ సంబంధమైన విషయము లడిగారు. నేను వివాహము గురించి యెప్పుడైనా తలపెట్టానో లేదో తెలిసికొనవలెనని వారి యెక్కువ అభిలాష. ఈప్రశ్న నిజంగా కొంచెం సున్నితమైనదే. అదీగాక యిప్పుడప్పుడే ఆ ప్రశ్నకు సమాధాన మీయవలసిన అవసరంలేదు. యెందుకంటే నా వయసు ప్రస్తుతం చాలా తక్కువ. కాని ఒక విషయము మాత్రము నిజం—ముందుముందు నేను వివాహము చేసికొంటాను.

(ప్రకాశించు)

స్వాగతపద్యములు

(క్రీమతి సర్ వేంకటసుబ్బరాయ సతిగారి వశివందించుచు, నీవానందవత్తు
తెలుగువిద్యార్థివిలు జదివిన ప్రశంసాపద్యములు.)

శా॥ శ్రీపద్మాననగూడి సంతత మనిచ్చినంబుగా భక్తిర ।
క్షాపారీణత నుల్లసిల్లు త్రిజగత్క-ళ్యాణసంధాయకుం ।
దా పీతాంబరుఁ డెల్ల వేళను నత్యంతంబు శ్రేయోభిలా ।
మాసాంగంబులఁ బ్రోచుగావుతను మా 'సర్' (Sir) సుబ్బరాయున్ సతిన్ ॥

సీ॥ చదువుసంధ్యలులేని చానలమేలుకై
విద్యాలయంబు గల్పించినారు ।
అజ్ఞానమునబడి యల్లాడువారికి
సూక్ష్మానమిడు త్రోవఁజూపినారు ।
పరులకు నుపకారపద్ధతి సమకూర్చి
ప్రజలమన్ననలను బడసినారు ।
తులలేని పెద్దయుద్యోగంబుల నొసంగి
అనదలకష్టంబు లడచినారు ॥

తే॥ గీ॥ పావనంబైన నూతనవత్సరమున ।
సార్వభౌమ ప్రసాదిత 'సర్' బిరుదము ।
సర్వజన సంస్తుతంబుగ సంగ్రహించి ।
మాకు నానందమునుగూర్చి ముసలినారు ।
దంపతుల మిమ్మురక్షించు దైవమెపుడు ॥

'రాతిరాత్రే పగలుపగలే'

కూచినుంచి శ్రీరామమూర్తిగారు

తెల్లవారింది. మాకోళ్ళవలయమయింది. ఏడుగంటలు ప్రొద్దొక్కొంది. ఇంకాలేవదు మోహనరావు. పాపం! ఆతనిగొప్పలపట్టి యిందిర నాలుగుగంటలకే లేచింది. పొయ్యి అంటించింది. బొగ్గులకుంపటి మీదపడేసింది కాఫీనీళ్లు. నీళ్లు మిరిపోతున్నాయి. యింకాలేవదు మోహనరావు. కాఫీపాడుము నీళ్లలోజేసింది. ఆ నీళ్ల పప్పుడే చల్లారిపోతున్నాయి. యింకాలేవదు. ఏలాగయితేనేం యిందిర తటపటాయిస్తూ మంచందగిరను పెలింది. గజగజవణికిపోతూంది. లేపిలే ఏమంటాడో లేకపోలే యేమంటాడో! చల్లారిపోయినకాఫీ పనికిరాదు సరేకదా! కప్పులు వీటిలోకి ఎగురుతాయి. లేపిలే తిడతాదనిభయం. ఇంతలో మోహనుడు ప్రక్కనుదొడ్డడం సంభవించింది. ఇందిరహస్తములు మోహనునిపైని అప్రయత్నంగా వ్రాలాయి. విను స్త్రీంటూలేచి కాలకృత్యాలుతీరుచుకొని,

'ఏయ్ కాఫీ' అన్నాడు.

'చల్లారింది'

'ఎందుచేత'

'అలస్యం అవడంచేత'

'మళ్ళీపెట్టాలి.'

'ఇదేపనా'

'ఇంకేంపని'

'బడిచేళ్ళకు భోజనంకావాలా'

'కావాలి'

'ఏలాగవుతుంది'

'చేస్తేమ'

'భగవంతుడు నాలుగుకాళ్లు అయిదుచేతులూ ప్రసాదించలేడు.'

'లేకపోలే నీవెందుకు.'

'ఎందుకో మీకే తెలుసు' (చిరునవ్వు)

'వెళ్ళకలుగుచెప్పుక త్వరగాచేయ్'

'ఇప్పుడెంతయింది.'

'ఎనిమిదేగా'

'బడి ఎన్నింటున్నా'

'కోణచెప్పాలా'

'అయినా ఒకమాను చెప్పుదురాందయింది.'

'పడింటికి.'

సరే కాఫీతాగండిఅంది. చిరునవ్వు మొలకరెక్కతోంది యిందిరమందరాననమీద. చిరుమొలకల కగముతెలియక విసవిసలాడుతున్నాడు మోహనరావు. కోపం ఎక్కువగావచ్చింది. ఎందుకువచ్చిందో అతనికే తెలియదు. పది కావచ్చింది. మోహనుడు 'ఇందిర! యీవాళ్ళ తిండిపెట్టడలనుకోలేదా?' అన్నాడు. భీకరంగా. కాని ప్రేమావ్రహ్మం చిన్నిపుంసయి పోతున్నాడు. ఆసంగతి యిందిరవేతలుకు. ఇంకా మొగము చిరునవ్వులతో విందుతోంది. మోహనుడి కోపం నిముషముపానికి ఎక్కువైతోంది. ఇంకెట్లా పదిసూడాఅయింది. మోహనరావు ఒకటిరెడుచేస్తూన్నానంచేసి భోజనానికివచ్చేడు.

'లోనువైపోతున్నాను కదా?' అని ప్రభావం చూపించడానికి ప్రారంభించేడు. కూర విసిరేయడం చూడ పారబోయడం యీలాంటి క్రూరకృత్యాలు జరిగించాడు. తనచాకీకి రాసింపులేదని యిందిర విచారిస్తోంది. కోమలమయినమనస్సు మ్రోపోతోంది. చివరికి చినిచినికి గాలివానయింది. కోపంతో సరిగా భోంచేయక బట్లోకివెళ్ళేడు. అలస్యంఅవడంచేత లేటు మార్కు Latemark చేసేడు. ఏదోబట్లో చెప్పేడు గాని అతనికి పొటపోటులేదు. అకారణవైరం. మాటల పట్టింపువైరంగాని మనస్సులోవైరంకాదు.

పిండిగంటయింది. మోహనుడు యింటివచ్చి తలుపు కొట్టేడు. కాని ఏమనుకున్నాడోగాని గిగ్గిసతిరిగి మాటలుకుప్పెలి కాఫీనిజేచింది. పాతకాలకు బయలుదేరేడు.

పాపం యిందిర విచారిస్తోంది. ఆలోచనలు పుట్టుతున్నాయి. "నేనుమాత్రం మనిషినిగానూ

నే నేనున్నానని యింతకోపం? ఆయననే యింత కోపంవుంటే నాకుమాత్రంవుండదా? ఆయన అరాం గిదికామా? యింటికివచ్చి తలుపుకొట్టి కాఫీతాగ కుండావెళ్ళేరు? పోనీ? వెళ్ళనీ? ఈపూటకురాదు. రేపూరాదు? అదీమాస్తాను. అనుకుంది. అమాయకు రాలు. అంత వదనవాగరికత ఎరుగదు. పల్లెటూరిలిడ్డ, పట్టువాసం కాపురంచేస్తోంది.

వాలంగయింది. బడివదలిపెట్టగానే గోదావరిపై పు దికాడువెళ్ళేడు. చచ్చనిపిల్లగాలు లాతనిమనస్సుని నిర్మలం గాచేశాయి. మనస్సులో భాగ్యపైవికోపం. కోపంతో క్రేమా ఎక్కువైతోంది. కాని టింఛదదం మానిలే బాగువౌతానేమోయని భయం. ఇంటికి వచ్చేడు.

ఇందిర ఆయనభోజనాగివస్తారా, రారా, అని ఎదురుమాస్తోంది. గడియారంపై పు చూచింది. రెండు ముగ్గు ఎనిమిదిమూడున్నాయి. 'పిలుస్తాను. ఏమంటారో'మాస్తాను' అనుకుంది. ఆతడుక్కుగదినిపకేసింది 'మెల్లగా మృదుమధురస్వరంగా' "ఎత్తయండపు తప్పులు. మనుష్యులకు ఉండకపోలే మామలకుంటాయా? ఎనిమిదాతోంది. భోజనానికి దయచేస్తే చాగుంటుంది."

'నాకేంకా అక్కర్లేదు.'
'కోపంచేతా? ఎందుకికోపం?
'ఫరచా! వెళ్ళి
'భోజనంమాట'
'అకలిచేస్తే తినచ్చు'
'ఎవడు'
'అకలిచేసివచ్చాడు.'
'మీకులేదా?'
'నాకు లేదాకలి'
'నాకుమాత్రం వేమండమిటి?'
'వెళ్ళమంటే తెలియదండేదా? నేనురాను. నీవు భోజనం పెట్టక్కరలేదు.'
'ఎందుచేత?'
'నీగుకార్నిబట్టి'
'కుంచినజాలున్న అమ్మయినే పెండ్లిచేసుకోలేక పోయాను.' అంటూ విసవిసనడిచి వెళ్ళిపోయింది.

వంటింట్లోకివెళ్లి తనకు కావలసినదా భుజించి పడకటిల్లుచేరింది. నేలమీద చాపతేమకు పడుకొంది విచారాత్మా. ఇంతలో మోహమాదు చూటల్లోతోనేసి, కూచిరాగాలతో, భావగీతాలతో దోమతెరమంచం మీద ప్రవేశించేడు. కాని నిద్దరపట్టుకు. ఏగరెట్టు వెలిగించేడు పూర్తిగాపీల్చి పారేశేడు. ఇంకా నిద్దరపట్టుకు.

ఆరుబయట వెన్నెల్లోతిరిగివస్తే నిద్దరపడుతుంటే మోఅని పెరటిలోనికి వెళ్ళేడు. అది పున్నమరాత్రి. పండువెన్నెల పుచ్చపువ్వుల్లా కాస్తోంది. చంద్రుని వంకచూచేడు. 'యిలాంటి చల్లవిరాత్రి ప్రణయ కలహలతో వ్యగ్రపుచ్చుకున్నావా' యని వెక్కిరిస్తూ వుట్టు కనిపించాడు. ఇంతట్లో 'నోచలేనిపక్ష్యులమయిన మావిధంగానెచా అన్యోన్యంగావుండకుదమా?' అని బుద్ధిచెప్పుతోన్నట్టు రెండుపిట్ట లాక చెట్టుపైనుండి చట్టవ ఎగిరిపోయాాయి. మోహమ దేమనుకున్నాడో గాని వెంటనేవచ్చి పరుపుమీదచేతడు.

ఇందిర కిచారిస్తోంది. పూర్వపు ముచ్చట్లన్నీ భావ కానికితెచ్చుకుంటూ. వేడికన్నీళ్లు మనుచెక్కులనుండి వక్షస్థలాన్నిచే, కట్టుకున్న పొత్తూరుచలన ఖద్దరు చీరను పట్టురవికను తడిపేస్తున్నాయి. పాఠ! ఆ సోదరీమణి అవధి వర్ణించవంకంటే అలాంటి భగ్గులలో కాపురంచేస్తూన్న మహిళామణులకే నిడిచి పెట్టితిని.

ఇందిరనోటినుండి అప్రయత్నంగా "అతలకు, లలి తలకు కగిదఅక్రయము లభింపకున్న కోధించుట దుష్ట రముగదా?" అనేమాటలు గంభీరభావంతో వెలు వడ్డాయి. మోహమ దేమనుకున్నాడోగాని చటాలన మంచం దిగి యిందిర కిరకమలమలను పట్టుకొని "ఇందిరా! నీ న్నికోజన చాలాలాధపెట్టితిని, దుర పాంకారంచేత. న న్ననుగ్రహించి నా తప్పులు మరచిపో. గృహలక్ష్మి క్షమించు" అన్నాడు పరసవ నోగుంధనతో.

ఇద్దరూ పొమ్మపైచేరారు? ఇద్దరి మనస్సులూ నిర్మలంగా పులితం గ ఉన్నాయి. మోహమనిచేకు లాతనిగృహలక్ష్మి ముంగుయలు పవరించుటకు సిద్ధ పడ్డాయి. పెదవులుపెదవులై నెరుక్కొంటున్నాయి. తక్కింది మనకెందుకు.

శౌర్య పరాక్రమములచే, సాహసశూర్యములచే దేశములను జయించినవారేని లోకులు మహావీరులని పూజించుచు, వారినికాంచిన వీరమూర్తల చారిత్రవివరములను వల్లించుచున్నారు. కాని శాశ్వతములైన మతవిశ్వాసములను వెలయించి, జనుల సజ్జానాంధకారమునుండి వెడలించుటకు తోడ్పడినవారును, వైవారి కంట నన్నియో రెట్లు అధికులునునగు బుద్ధభగవానుడు, ఏనునాథుడు, శంకరుడు, చైతన్యుడు, శ్రీరామ కృష్ణపరమహంస, వివేకానందస్వాములవంటి మతకర్తలను ప్రసవించిన నారీమతల్లుల యుదంతములను ప్రస్తావించుటలేదు. ఇందులకై కృషిసల్పుట యెంతయు సవసరము. ఇట, పాశ్చాత్య వ్యామోహము దేశమునలుగడల నావరించి, మతమును, జాతీయ జీవనమును, విధ్వంసముచేయు కాలమున సవతరించి బ్రహ్మసమాజమతమును స్థాపించిన కేశవ చంద్ర సేనుని మాతృదేవి చారిత్రమునుల్లేఖించుచున్నాను.

ఈయమ 1819 సంవత్సరమున, వంగదేశమున, హుగ్లీజిల్లాయందు, త్రివేణియను గ్రామమున జన్మించెను. ఈమె జనకుడగు గారివారదాసు శైవమతస్థుడు. ఉత్తముడగు వైద్యుడనియు, కరుణాళువనియు పేరు

గాంచెను. శారదాసుందరీదేవి బాల్యమున హెచ్చుగా చదువునేర్చియుండలేదు. కొలదిగా వ్రాయును, చదువనుమాత్రమే యభ్యసించెను. కాని మతవిషయములగు పెక్కు గేయములను, గ్రంథములను యామెకంతవల్లించుచుండెడిది.

ఈమె మనుమరాలి భర్తయగు తేత్రగిరిగారు ప్రచురించిన యామె స్వీయచరిత్రమునుబట్టి, యామె రూపసియనియు, బాల్యమునుండియు, కల్లకపట మెరుంగని నిర్మలాంతఃకరణ యనియు తెలియుచున్నది.

ఏక గ్రామస్థులును, శ్రీమంతులును నగు దివాన్ రాధా కమల సేనుగారు యామెను తమ కుమారుడు పెయరీ మోహనునకు ధర్మపత్నిగా తేసికొనిరి. అప్పటి కీమె వయస్సు 9 సంవత్సరములు మాత్రమే. ఈమె 10 వ ఏటనే అత్తవారిల్లు బ్రవేశించెను.

హిందూ సాంప్రదాయ సిద్ధమైన యవి భక్తకుటుంబమున జెరిగి, గృహమునకు సర్వాధికారిణియగు సత్తగారియొక్కయు, నాడుబిడ్డలయొక్కయు, యింకను యింట గల వృద్ధవీరంతపులయొక్కయు, సదువున నీమె యశావసముగడపెను. తాత్కాలికముగ నీ శిక్షణము కష్టభాజనమే యయ్యెను.

నీమె కత్యంత సహనమును, గరిపి భావి
జీవితమునకు సహకారియయ్యెను.

ఈమె మామగారగు రాధా కమలసే
నుత్తమ శ్రీ వైష్ణవుడు. భోగభాగ్యసంపన్ను
డైనను, గృహమునందు కేవల విరాగియై
సంచరించుచుండెను. పరమ సుశీలయు,
వినయవతియునగు, శారదా సుందరీదేవి
నీయన మిగుల గౌరవించుచు, నామెకు
భక్తి ప్రపత్తులను గరపి, గురుడై, ఐహిక
భోగములకంటె, నాత్మోద్ధరణమునకు పర
మాత్ముని శరణొందుమని యుద్బోధించు
చుండెను. యీయన 1844 సంవత్సరమున
స్వర్గస్థుడయ్యెను.

ఈయమె ఐహిక భోగములకు విస్తారము
నోచుకొనలేదు. ఈమెకు ముప్పదవ
వత్సరమున భర్త మరణించెను. అప్పటి
కీమెకు మూపురు కుమార్తెలును, ముగ్గురు
కుమారులును కలరు. బ్రహ్మసమాజ
సాసనాచార్యుడగు కేశవచంద్రు డీమె
రెండవ కుమారుడు.

వితంతువుగానుండి యీమె సహన
ముతో పెక్కుకష్టముల ననుభవించు
చున్నను, దినదినాభివృద్ధి నందుచున్న
సంతానమునాగాంచి యూరట నొందు
చుండెను. కేశవచంద్రుడు బాల్యము
నుండియు మిక్కిలి మేధాశాలియై, కళా
శాలయందు తోడివిద్యార్థులకన్న మిన్నయై,
భావిజీవిత వికాసచిహ్నముల నగుపర
చుటను గాంచి యీయమె ఆనందమును
వెలిబుచ్చుచు, పరాత్పరునకు ధన్యవాద

ముల సర్పించుచుండెను. కేశవచంద్రుడు
విద్యార్జనముతోబాటు, శీలము నలవరచు
కొనుచుండెను.

ఈయన వైష్ణవసాంప్రదాయము ప్రకారము,
చక్రాంతిరముల నొనర్చుకొనుటకు
తల్లియెదుట నయిష్టమును వెలిబుచ్చెను.
ఆ మతవిధి జరుగుదినమున యిల్లు వెడలి
పోయెను. ఈ యుదంతమును గురించి
శారదా సుందరీదేవి, తన స్వీయచరిత్రము
నందిల్లు వ్రాసియుండెను. “మతవిధి జరుగు
దినము సమీపించెను. నా బిడ్డడగు, కేశవ
చంద్రునితోబాటు నా బావబిడ్డలగు
జోగేంద్రుడు, మోహినీంద్రులకును, చక్రాం
తిము లొనర్చ నిశ్చయింపబడెను. విశేష
ప్రయత్నము లొనర్చబడెను. గురుదేవుడు
మాయిల్లుచేరెను. పుణ్యదినము తెలపా
రెను. కాని కేశవు డెచటను కాన్పించలేదు.
అతడు మిత్రుడగు దేవేంద్రనాథుని శరణు
జొచ్చెను. వాడు క్రైస్తవమతమును స్వీక
రించబోయి యుండునని, నాటిదినమంతయు
నేను ఆహారపానీయములు ముట్టలేదు.
రాత్రి ప్రోద్బవోయిన పిమ్మట నాకుమారుడు
యిల్లుచేరి, నా సితినిచూచి నిశ్చేష్టు
డయ్యెను. అతడు నెమ్మదిగా నన్ను సమీ
పించి నా చేతియందొక పుస్తకమును, ఒక
కాగితమునుంచి వెడలిపోయెను. చదివి
చూడగా నా కాగితమానం దిట్లుండెను.

“కస్తత్వం వా? కుత ఆయాత?
కోమేతాత? కామే పుత్ర?
మాయామయమఖిలం హిత్యై”

(నీ వెవరు? ఎందుకువచ్చితివి? తండ్రి ఎవరు? పుత్రుడెవరు? ఇదంతయు మాయయని యెరుగుము.)

ఈ శ్లోకమును చదువగానే నాభావములు మారెను. నేను వెంటనే లేచి గురుదేవునియొద్దగు పోయి ఆ శ్లోకమును చూచితిని. ఆయనదానిని చదివి “అమ్మా? యిదియే నీకుమారుని మతమగుచో నతడు త్వరలో మహా ప్రబుద్ధుడు కాగలడు. వేల కొలది మంది యాతని నాశ్రయించగలరు. నీకు విచారమక్కరలే”దని పలికెను. ఈ మాటలను విన్నపిదప నాకు ఆశ్వాసము కలిగెను.”

ఈమె హిందూవిధుల ప్రకారము సంతత ప్రత పరాయణయు, విరాగియునయ్యు సంగుచిత స్వభావకాదు. ఆమెభావములు విశాలములై, తనకుమారుని విశ్వాసములను ప్రోత్సహించదగినవై యుండెను. తనకుమారుడు బ్రహ్మసమాజమును వరించినపుడె తనస్థితి నామె యిటుల వర్ణించెను. “వాని మతాంతరమవ్వడు నేను పడినబాధ లిన్ని యున్న కాదు. అనుదినమును దూషణపరంపరలుమీద పడుచుండెను. నా బాపగారగు హరి మోహనబాబు, నాకుమారుని, విపరీత స్వతంత్ర భావములకు వానిని దండింపనైతి నని, నన్ను దినదివమును తూలనాడుచుండెను. కన్నీళ్లధారలు కురిపించుచుండెను. అప్పుడు నాకు, మావాడు నిజముగా తప్పు చేయుచున్నాడేమో ననిపించెడిది. కాని యిప్పుడు నాభ్రమ తొలగినది.”

మరొకసారి యీమె తనమనోధైర్యమును వెల్లడించెను. కేశవచంద్రుడు, తన బంధువులెల్లరకును, అయిష్టమని ఎరిగియు, తన జ్యేష్ఠపుత్రుని జాతకర్మను బ్రహ్మసమాజ విధులప్రకారము స్వగృహమున జరుప తీర్మానించెను. 1863 సంవత్సరము జనవరి 11 వ తేదీని యీ పుణ్యకర్మ జరిగెను. వాద్యములు మహాధ్వనితో ప్రారంభము కాగానే, కేశవచంద్రుని బంధువులు, యిదివరకువలె, ఆయనను యిలువెడలగొట్టి శక్తిలేక, ఆద్యశ్యమును చూచి భరించలేక, స్త్రీలు, బిడ్డలు, నవుకర్లు వస్తువాహనములతో యిల్లువదలిపెట్టి పోయిరి. ఈ సమయమున ఒక్క కేశవచంద్రుని మాత్రమే మూత్రమే యాతని బాయకుండెను. గృహాయజమానిపై నాధారపడిన వితంతువయ్యు, నీమె నైతికముగా తనకుమారుడు న్యాయపక్షమున నున్నాడని ధృఢముగా విశ్వసించుటచేతనే, ప్రపంచమంతయు విడచినను, తానుమాత్రము కుమారుని విడువలేదు.

శాంతి, సామరస్యములే యీమెమతమై యుండెను. ఈమె మూఢాచారముల నెన్నడును ఆమోదించలేదు. పరులదుఃఖమును బాధలనుచూచి కరుణామయియగు నీమెహృదయము ద్రవించెడిది. ఎంత దుర్బలగానున్నవృద్ధులను, యామెవ్యాధిగ్రస్తులకుపచారముచేసెడిది. ధనాభ్యగాకున్నను, యీమె పేదలకు శక్తికొలది తోడ్పడుచుండెను. తారయను పరిచారిక కీమె విస్తా

ము తోడ్పడి, యామెను తనతో తీర్థ
యాత్రలకు తీసికొనిపోవుచుండెను. వితర్క
మొరుగని యామె దాతృత్వమును పూర్వా
వార పరాయణులును, బ్రహ్మసామా
కకులును కూడ సమముగానే యాశించు
చుండిరి.

కుటుంబవిభాగములం దీమెకు భర్త పీలు
నాచూ వ్రకారం రావలసిన రు. 15000 ల
సొత్తుమును రాబట్టుకొనుటకు, బావగారి
మీద దావా వేయవలసినదిగా మిత్రు
లీమెకు సలహాయాయగా, నీమె తిరస్క
రించెను. ఇందునుగురించి తన స్వీయచరిత్ర
మునం దీమె యిటుల వ్రాసియుండెను.
“కోర్టు వ్యవహారము లెట్టివో నేనెరుగను.
నేను దావాచేయ నిరాకరించుటచేతనే,
నాపాలు భాగమును గోల్పోయితిని.
ధనము పూజనీయులైన నా బావగారిని
క్షైలునకుపంపి, హింసించి, సాధించదగినంత
వాంఛనీయము కాదని నిశ్చయించితిని.”
ఇట్టి నిశ్చయము భర్తను గోల్పోయిన
యువతికి కలుగుటంత కష్టమో మనము
సులభముగా నూహించవచ్చును. కుటుంబ
పరిస్థితులు తారుమారైపప్పుడు సైరెమీమె
తననిశ్చయమునకు విచారము చూపలేదు.

ఈమె తన దీర్ఘజీవితమును, హిందూ
వితంతువుల భాగధేయమగు నిరంతర సేవా
పరాయణతతో గడపెను. సుఖములు పై
బడినప్పుడేమి యుబ్బి తబ్బిబ్బు కాలేదు.
బాధలు, వియోగములు, దుఃఖపరంపరలు
అలముకొన్నప్పుడు కుంగిపోలేదు. ఈమె

జీవితకాలముననే, యీమె సంతానమున
రును, పెక్కుండు మనుమలును మరణిం
చిరి. దైవేచ్ఛయందు పూర్ణ విశ్వాస
ముంచిన, యీ ధీరస్వాంత వ్యర్థముగా వా
పోవలేదు.

వృద్ధురాలై, పరలోక గమనోన్ముఖయై
యున్న సమయము నీమె తనయనుభవముల
నిల్లు వ్రాసెను. “సువిశాలమైన, నాకుటుంబ
మున, సుఖదుఃఖములు అవినాభావము
లైన, నిత్యసంఘటనలైనవి, భగవానుడు
నాకు కేవల సుఖముగాని, కేవలదుఃఖము
గాని ఎన్నడును కలిగించలేదు. ఎల్లప్పుడును
అవి రెండునుకలసియే వచ్చుచుండెను.
అందువలన, నేను యీ ద్వందమునుండి
విడిపించుకొని, యావలి తీరమును చేరితిని.
నా కుటుంబమున నొకశాఖవారు నిలువ
నీడయు, తన తిండియులేక బాధపడుటయు,
రెండవ పక్షమువారు మహారాజభోగము
లతో తులతూగుటయు, కాంచినను, నేను
హర్ష, దైన్యవివతురాలను కాలేదు.

ఈరెండును కరుణామయుడైన, విశ్వరక్ష
కుని అర్హములని చేయుచున్న పుత్రవములే
యని గుర్రెరిగి, ఒకకంటితో సుఖమును,
మరొకకంటితో దుఃఖమును భరించి,
ఆత్రముతో పరమపిత సాన్నిధ్యమున కెదురు
చూచుచున్నాను.”

మాతృదేవి యుద్బోధము, కేవలచంద్రుని
యా ద్వంతములందును తాండవించు
చుండెను. ఆమె యాధర్మమును మానస
మునం దుంచుకొనియే, యాయన

పాశ్చాత్య దేశములందు పెక్కు చోట్ల హిందూ గృహాన్నత్యమును గురించియు, హిందూ మూలయొక్కయు గృహిణుల యొక్కయు నాధిక్యమును గురించియు నుపన్యసించియుండెను. ఈయమ ప్రోద్బలము ననే తన నూతనమతమున, పుత్తమ హిందూ సంస్కారములకు తా వొసంగెను. ఈయమ పాదరసమున గూర్చుండియే; యీ ప్రవక్త తన “నవసంహితను” రచించియుండెను. ఈయనచే నృప్తింపబడి, హిందూ విజ్ఞానాధిరాశియై, ప్రాచీన పాశ్చాత్య జాతులనేక మొసర్చగలిగిన బ్రహ్మసమాజమున కీమ మాతృతయని చెప్ప నొప్పును.

ఈయమ నుద్దీర్ఘ జీవితమున మనకు విచిత్రసంఘటన లేమియు గోచరించవు. కాని జీవిత మంతటిలోను ఒకటి రెండు యుత్తమకార్యముల నొనర్చి ఘనత కెక్కిన వారికంటె, జీవితమంతయు సాధనరూపముగా గడపినవారు హెచ్చుధన్యులేని, క్రియా పూర్వకమగు నుద్బోధమున జీవితమును గడపిన, యీయమ జీవితము పరమ ధన్యమని చెప్పవచ్చును.

ఈయమయందలి ప్రియ వాదిత్వము, సహనము, శాంతము, ధార్మికత, ప్రపంచము నడ విరాగము, అకుంతితమైన ఈశ్వరవిశ్వాసము కేశవచంద్రునందు మూర్తీభవించి యుండెను. ఇంకను విశేషించిన యాయన శక్తులు దైవదత్తములే యైనను, శీలనిర్మాణము పూర్తిగా యీయమదేయని యొప్పుకొనక తప్పదు. యావిషయము నాయనయే యొప్పుకొనియుండెను.

కేశవ చంద్రుడు అవసానకాలమున మిగుల యాతన ననుభవించుచుండ, నీయమ హృదయము వ్రేలునట్లు విలపించి “నాయనా? నీ యాతనకు నా ఘోషాపాపమే కారణము. ఔర్భాగ్యురాలనగు నా కడుపున జన్మించుటవల్లనే, పవిత్రాత్ముడవయ్యు నీ విట్లు బాధపడుచున్నా”వ యాక్రోశింప, మరణాపస్థయందున్న కుమారుడు “అయ్యో! ప్రియజననీ? అట్లుల కుము? నీవంటి యుత్తమశీలయగు మాతాదేవి యెవని కి లభించగలదు? నేను నీగుంపుంజములనే గదా, భగవదనుగ్రహము రాజింపజేసినది? నేను యీ ప్రపంచము నాదని చెప్పకొనునదంతయు నీదే” ముచ్చాటికి నీదే”యని జవాబిచ్చెను.

అంతిమకాలమున బల్కిన యీ సత్యవచస్సునివాక్కులకంటె, నీయమ జీవితమ సార్థకమయ్యెనని యుద్ఘోషించుటకు వేరే సాక్ష్యమేమి వలయును? ఈయమ ఋషిత్వజీవితమునే, ఆయన గ్రహించెనని యందునుబట్టియే గ్రహించవచ్చును.

ఈమె తన ఎనుబది ఎనిమిదవయేట (1907 సంవత్సరము) పరమపదము నొందెను. ఈమె యస్తమించి చిరకాలము గడచినను, యీమె జీవితము భారతసంతతికి ఆదర్శమై వెలయుచున్నది. ఇట్టి యున్నతాశయ ప్రేరేపితలై, క్రియారూపిణులైన, పరమాతలు, పెక్కురు జన్మించినవ్వడే, దేశము స్వాతంత్ర్య విరాజితము కాగలదు.

పసిబిడ్డ అనుకరణము

ఇతరుల భావములనుగాని పనులనుగాని బోలు భావముల మనలో లేక త్రించుట కార్యముల నాచరించుటయు ననుకరణమగును. తనకు మూలపురుషుడగు కాఖ్యామృగమువలననే మానవుడును ఆపారమగు ననుకరణశక్తిని బుడసియుండెనుట అత్యుక్తికానీరదు. తేషభాషలయందు, ఊహాపాహలయందు బాట్టు బొట్టులయందును మానవుడు తెలిసియో తెలియకో పరిపదముల ననుసరించుచునేయున్నాడు. మానవునియు జంతుజాలముయొక్కయు నభివృద్ధి ముక్కాణమువీసము అనుకరణముపై సాధారపడియున్నది. పసిబిడ్డ ప్రభుభవమున పెద్దల ననుకరించుటవలననే వృద్ధిచాటుకనుగు జీవనము జెరపగలుచున్నది. అనుకరణాభిలాష సాధారణముగా నాలుగు నెలలదైన తర్వాతనే శిశువు నానరించును. శిశువు సాధారణముగా తన తల్లితండ్రులవలననే యెక్కువగా ననుకరించును గనుక "అబ్బాయి; ఇది చేయుచుది చేయుచుని" అనబట్టుట నిరుపయోగము. బిడ్డలు పదభ్యాసముల లవనముకొనవలయునని పెనంగులాడు పితరులుగూడ సభ్యాసముల పుంజుతులై యుండుటకు సర్వథా యత్నించుట కడుంగడు శ్రేయస్కరమని ముప్పవ్వు మగుచున్నది.

కడుపులో మాడునపుడు బిడ్డనోటిలో నేదియో తినులం దారమును పెట్టుకొనుట యనుకరణము కానేరదు. కాని తనకు బుభుక్షు లేనపుడును తనకు దురించనిపదార్థములును, ఇతరులు తినగాఁబోది తానును మెక్కుటకు యత్నించుట తప్పక యనుకరణ మగును. తాను క్రొత్తగావినన ధన్యని మరల మరల జేయ యత్నించుటయు ననుకరణమేయగును. జంతువులన్ని కృత్యముల ననుకరింపఁజాలవు. కోకిల సహజ

చుధరమగు మాతృగానమునే యనుకరింపగలదుగాని తదితరపముల ననుకరించెడికల్ల దానియందు మృగ్యము. కాని బిడ్డఁడు తిర్యగాదులవలెనే గాక పరిసరముల నతికాళిల్యముతో ననుకరింపఁగలుగును. అట్టి శక్తియే ఆర్యుఁడు వృద్ధికాముఁడని వేదశ్లోచాటుచున్నది.

అనుకరణము బుడుకెనియుండు ప్రధర్మము వహించుచున్నది. ఇది బిడ్డనికి మొదటి ఆయనెలలలోనే పరిచితమగును. ఆవలించుట నవ్వుట మొదలగు క్యాములనే ప్రత్యేమకరణమందుము. ఇతరుల కార్యములొనర్చుట పరిశీలించి వానినిబిడ్డ అనుకరించును గనుక దీనికి ప్రత్యేమకరణమని నానుకరణము జేసితిమి. ఆయత్తుకృతానుకరణమును మొదటి నాలుగు వత్సరములలోనే బిడ్డ ధారంభించును. బిడ్డ తనపరిసరములను పరిశీలించుజ్ఞానము నిపుడుబడయును. అట్టి అనుకరణమును నిర్దేశితముగానే శిశువారంభించుచున్నాడు. అట్లొనర్చుటలో వాని కెట్టి యుద్దేశ్యమువలేదని స్పష్టముగా చెప్పవచ్చును. శిశువిపుడు కోడిహాళ రైలుమోత మొదలగు ధ్వనుల ననుకరించుట యందక్యత్నాహము జూపును. నాటకీయానుకరణమును విమ్మట మొదలిడును, దీనికి పై దానితో సంబంధములేకపోలేదు. కాని యీ ఘట్టమున శిశువు తన భావపరంపరను బహుభాష్యక్రపరచ నిచ్చగించును. తాను వినినట్టియు చదివినట్టియు బిడ్డలగాని మానవులగాని తాను సాధారణముగా ననుకరింపఁ జూచును. నవ్వెన్నానుకరణమునే అశ్రేయతానుకరణమని పిలువవచ్చును. ఇట్టియెడ బాలు డవ్యవస్థుకేరితుండైగాక లోలోన పొదనూ పెడి తన కోర్కెలను కొనసాగించుటకై అనుకరించుటయే యిదియగును. ఇట్టిలేరి తాను

కొంతవఱకు భావనుగూడ నలవరచుకొనును. తనకు వచ్చిన బుడిబుడినుడులతో తనవాంఛలను వ్యక్త పరచును. ఇది శిశువృద్ధికి ముఖ్యవసరము. తనలో తాను వచ్చుకొనుట మొదలగు కృత్యముల యిత్తు కృతానుకరణబుధిరములగును. కాని తానితరులవద్దిం చుట స్వేచ్ఛానుకరణమగును. ఆవర్ణానుకరణమును గూడ విడచు వ్యర్థముగా నొనరించుటలేదు. ఇట్టి కృత్యము నాచరించుటకుముందు శిశువు, కొన్ని యాదర్శములనుగలిగి తత్సాధనకై మెనుగులాడుచు నట్టి యాదర్శములసాధించిన వారలవలెనే మెలగుటయే ఆవర్ణసాధనానుకరణమగును. అయినప్పటికిని ఆనుకరణకై ధర్మ్య మిదిమిత్రమని చెప్పటకు వీలు పడదు. దీనియొగము లొండొంటిలో సంపృక్తము లగుటవలన నట్టి విభజన మొనరించుట దుస్సాధ్యమగుచున్నది.

ప్రత్యేకానుకరణము

విజ్ఞానముపైఁబడునవఱకును విడ్డబు ప్రత్యేకానుకరణమును మాత్రమే యొనరింపగలుగుచుండిరి. పోనుపోను యిది తదితరభాగములతో మిశ్రితమైనను, మానవుని బొత్తిగా వీడిపోవుటలేదు. వానియందడగియేయుండును. విడ్డబు దర్శనమువలెనే సర్వమును తమయందు ప్రతిబింబింపజేసెడి కక్షిగలవారట మనిదితమేగదా! వీవు వాతల విషయమెట్లు మెలగదనో వీయెడల వారు నటులనే మెలగదరు. మానవుని వ్యక్తిత్వము, మనోభావములును, వానిహాము, కంఠధ్వని, వాని కృత్యములయందు సహితము పొడగట్టుచునేయుండును. వానిని విడ్డడుగూడ పొడగట్టుకొని క్షిగలిగియుండున్నాడు. ఉదయవననే యువాధ్యాయుడు నివృత్తలకుంపటివలె మోముపెట్టుకొనినచో బుడుతలును అట్టులనే చిట్లు బుస్సనుచుండురు. అతడు వారియెడ నాదరణ జూపినచో వాగున్నా అతని నాదరింతురు.

అయత్నకృతానుకరణము

ఇట్టిది సాధారణముగా సంవత్సరముపైఁబడిన విడ్డలలో నంపరించును. ఇదియును మొదటిదియు

సర్వదాసంపృక్తములే. ఇది సాధారణముగా కరచరణా ద్యవయవ విక్షేపమువలనను ధ్వన్యనుకరణమువలనను గలుగుచున్నది. ఇట్టి అనుకరణము నిర్ణేతుకమైనదని మనకిదివఱకే తెలియును. పసిబిడ్డలు సామాన్యముగా తమకు పరిచితులగు తిర్యగాదుల ననుకరింతురట అందులకే కాబోలు, 1,2 సంవత్సరముల పిల్లవాడు “అంబా” అనుచు తానావు బుట్టాయినది చెప్పి తల్లి దండ్రుల సంతోషపరచుటను జేయుట, బిడ్డలు తాము వినిన ధ్వనులను చూచిన పైగలకు, ఈరిసిననుకరింతురు.

నాటకీయానుకరణము.

పైదాగవలననే నాటకీయానుకరణమును విడ్డడు, కమ్మచ్చులొందుడి బంగారుతీసెను కలనుడులాగినటుల లాగును. ఇదేవిడ్డని అభివృద్ధియొక్క ప్రధర్మ్యమును తెలుపుచున్నది. ఇట్టియెడ నర్పకుడు తానువినిన కథలయొక్కగాని చూచినవస్తు ప్రపంచమయొక్కగాని ప్రేరణవలన తాను కొంతవఱకు మనకల్పనము మొదలిడుచున్నాడు. తనయిల్లు తగులపడునటుల భావించి యేడ్చునాగును. తనయాటవస్తువుల నెవ్వకో నొంగిరించినటుల తలంచి నిర్విఘటనగును. అదియే గాక ఆగ్రభాగవతమున బాలకృష్ణుడు “గోపాలకుండనేను గోవులుమోరని యువస్యవించినటుల తాను కంచర వస్త్రకుండని, వైద్యుండని, ఉన్నతోద్యోగియని పెద్ద వారిలో చెప్పుకొనుచుండును. ఒకప్పుడు కొందరు పిల్లలు పంసము మ్రొడివారి చర్యసంతయు బాగరూకితతోపాకీరించి వారివలెనే రాతి మురుముతెచ్చి పొట్లములకట్టి ఆమ్ముటకు మొదలిడిరి. బిడ్డలు పరిసరములందేయే విషయముల కేత్రపర్వమగునటుల గాంతుకో వానినన్నిటిని తా మనుకరింపజూతురు. కనుక నే పితరులు సామాన్యమటులబుముననన చెందినవారలయ్యు తా మున్నతోద్యోగులకు తరుచుగా విజ్ఞానహాములం చాతిధ్యమొసంగి వారలు పడేపడే తమయింట్లకువచ్చునటుల జూచినచో వారిసంపర్కమువలన విడ్డలట్టి యుద్యోగులననుకరింప మొదలిడుదురు. అట్టి అనుకరణ వాఁ ఛయే వారిని వీడకుండంకటుల జూచినచో

వారలున్నా పెరిగి పెద్దవా రైవర్యోత్తమన్నతోగోగ
ముల బడయగలుగుదును. పాపకాలలయం దుపాధ్య
ములును బాంధవభావములు ద్రి క్షములగునటులజూచి
ముక్తము క్షముల నెరింగి వారినిట్టి యనుభవము
భ్యసించఁజేసినచో తప్పుక బాగుపడెదరు. నటనాను
కర్మ విద్వదికి మూడవయేటనేగలిగి జీవితకాలమంతయు
వానిని పేడుటలేదు. నాలుగు మొదలు ఏడుసంవత్సర
ములు వచ్చెడివఱకును విద్వదియందిది యుచ్చస్థితిని
గాంచును. ఈకాలముననే విద్వ పాధారణముగా
తనతో నొకపంజడిగాఁగో కొందఱు స్నేహితుల
భాషించునటులభాషించి తన నటనాకాశలమునంతయు
జాపఁ మొదలిడును. ఇట్టి ఆభ్యాసము యేకపుత్రుల
కును గలుగుచున్నదని కృష్ణార్థికముఖమున విదివఱకే
వివరించుచుంటిని.

స్వేచ్ఛానుకరణము.

ఇది కేశువునందు రెండవసంవత్సరమునతో మూడవ
సంవత్సరమునతో తలయెత్తుచున్నది. దీనిని పసిగండు
యాదృచ్ఛికముగాగాక ఒకవిధిప్రద్యేక్ష్యమును నెర
జేప్పుటకే యొనరించును. నా కిదికావలెనని యడుగు
టకు కేశువు మాటలాడవలెనుగదా! అట్టివామ్మో
లగ్నవంశములుగానిచో తత్ప్రయోగము నిరర్థకమగు
నని యారఁడెఱుంగును ఈస్థితియందు — పెద్ద
లేదమ్రపు నెలులనుచ్చరింతులతో అటులనే యారఁడు
నుచ్చరింపయత్నించును. అట్టి యత్నమునుజేయుటకై
దరిద్రముల వారఁడతిసమగ్ధతో ననుకరింపవలయును
గదా! పెద్దవా యోగ్యత్యమునెటు జూచరించు
చున్నాఁడో ప్రధతోపరిలించి అనగా ప్రత్యక్షనేర్ప
దక్షత మొనర్చుకొనియే విద్వసమగ్ధతో నద్దాని ననుకరింపఁ
గలడు. స్వేచ్ఛానుకరణము కేశుబోధ కంఠియో
తోద్భవము. అందులకే మాతాపితరులు తాముక
పదివి ముందు చేసినచోనచో కేశవతి నిత్రుణతతో

వారల ననుకరించుటయేగాక తత్కార్యచరణమునం
దంతయో విజయమునుగాంచుచున్నాడు. దీనినిబట్టి
మన శ్రీరంగవీతులన్నియు నిచ్చియోజకములగునని
సువ్యక్తమగుచున్నదిగదా! ఈస్థితిగా కార్యచరణ
మునం దాతిని కఠియచి గలిగించినచో తత్కార్యము
సరిగాచేయలేదను నెవమున వారలను మనము క్షింప
నవసరముండదు.

ఆదర్శపాదనానుకరణము.

ఇది పైయంగముల వికృతియేనని చెప్పుచున్నను.
పాధారణముగా 3 మొదలు 4 వత్సరములుతాగానే
విద్వ లెత్తించిపూముల నగపరతురు. ఒకప్పుడొకవిద్వఁడు
గానే నాయనస్మృతభరణో వినిన బుద్ధిమంతుడగు
పిల్లవానిచర్య కచ్చెరువంది నాటగోరె తానును
మేధావివలెనే మెలఁగఁజొచ్చెను. అయిత్సేకృతాను
కరణము, విద్వని యారఁడు జూచెడిదంతయు యుక్తా
యుక్తవిచారణలేకయే అనుకరింపఁజేయును. కాని
ఆదర్శపాదనానుకరణము మాత్రము తాను స్వేచ్ఛా
వృత్తితో పరిలించి “భేద”అని అవరించి మెచ్చు
కొనిన కొంతమందివ్యక్తులను మాత్రమే అనుకరింపఁ
జేయును. ఈ అనుకరణము విద్వనికి 13 వత్సరములు
వచ్చువఱకును ఉన్నదున్నట్లుజూచుటవలన వానికి
మహాత్మ్యమగు క్రమశిక్షగా పరిణమించుచున్నది.
కాని విద్వనికి వ్యక్తతగాగానే తానుజూచి మెచ్చు
కొనినప్రతివ్యక్తివిభవకరింపక, తానట్టిలోలో త్రయఁడైన
మానవుని జీవితమునుండి కొన్ని యాదర్శపాదనములగు
ఘట్టములనుమాత్రము మనమునందుంచుకొని వాని
పాహాయ్యమున తనజీవితమున జీవితమునను మౌనదర్శ
కములగు కొన్నివిబంధనలను నిర్మించుకొని పాద్యమై
నంతవఱకు వాని నాచరణయందు లెట్టునుండించును—
సత్యాశ్వేషణపములగు తల్లులుతండ్రులు దీనియాభ్యాస
తను తెలిసికొని తమబుడుతల భావిజీవితనిర్వహణము
నందు దక్షులనుగా నొనరింతురని వా ఆశయము.

[విద్యావంతులైన యువకులు చాకచక్యముతో గ్రామవాసులకు శ్రీలనుధ్య విద్యావాప్తి కేయుటకు ఈ వ్యవస్థను ఒక చక్కనిమార్గము నూచింపబడినది.]

ఆపూరు వల్లెటూ రవడంచేతనో అంత వరకు ఏ పట్నువాసపులిల్లన్నీ ఆ పూరువారివరు చేసికోకపోవడంచేతనో సుశీల ఆపూరు రాగానే చూసినవారంతా వోడ్వపడ్డారనడంలో ఆశ్చర్యమేమీలేదు. తప్పనిసరిగా తనకొడుకు రామేశంపట్టుమీద సుశీలని చేకూడుగాని నిజంలో చైనులుగార్చికూడా ఇవ్వలేదు.

సుశీలపచ్చినదిలగాయితు ఇళ్లలో ఎన్ని గునుగుసలు బయల్దేరాడో ఎవరు చెప్పగలరు. రామేశంమాత్రం సుశీలమీద ఏవిధమైన అనుమానంలేకుండా సంచరించడమేగాకుండా తన కా పట్నువాసపులి లభించినందులకు మనసానంతోసిమ్మన్నాడు. పచ్చినకొత్తలో సుశీల ఆపూర్లో ముత్తైదువలతో మాట్లాడుతోంటే అసహ్యంగా చూచేవారుగాని క్రమేపీ ఆ వినయము, శాశీల్యము, సగుణ సంపత్తి, పరోపకారపాతీతి చూసి ఆదరించేవారు. కొన్నాళ్ళకు సుశీల కనిపెట్టించేమంటే పల్లెటూర్లో ప్రజలు పోసుకోలుకలు ర్లతో కాలక్షేపంచేస్తారనే విషయమొక్కటి. ఏమంటే ఎన్నిమాట్లు వాళ్లు చెప్పుకున్నా

ఎవర్ని గురించో పనికిమూలినమాటలు. వాళ్లింట్లో ఏళ్లు ఏళ్లింట్లో వాళ్లు నేరాలు ఎంచుకోవడం, అత్తాకోడళ్ళ గొడవలు, మొగుడూ పెళ్లాల గొడవలు తప్పితే మరేమీ చెప్పుకోవడం ఎప్పుడూ సుశీల వినలేదు. ఇల్లుంటే ముసలివాళ్ళని నదలి తనయ్యాడువాళ్ళతో సహవాసం చేద్దామంటే గవ్వలు, గచ్చకాయలు ఆకుతూ కాలక్షేపంచెయ్యడంతప్ప పుస్తకం మొహం చూసినవాళ్లెవళ్లూ ఆవిడకు కనబడలేదు. ఎలాగేనా ఆపూరువాళ్ళను బాపచెయ్యాలని గట్టిగా ఆలోదించింది. పురాణాలుంటే గట్టి నమ్మకముంటుంది అనే విషయం గ్రహించింది. ప్రస్తావనవిషయంలో అప్పుడప్పుడు చదువుకోమనీ, డశనేనచెయ్యమనీ హెచ్చరించేది. ఈమాల లెలా తెలిశాడో పెద్దాళ్లకందరకు తెలిసిపోయాయి వెంటనే చదువున్న ఆడది ఈపూర్లో ఉండకూడదు. అన్ని విధాల మేము కట్టుదిట్టముచేస్తూంటే యీరామేశం ఇన్నాళ్ళకీ ముప్పు తెచ్చాడు. అని అంతా అతన్ని దూచబట్టుకున్నారు. కాని అతనొక్క చిరువపువవ్వీ ఊరకున్నాడు. అతనిలో ఏమీ చలనం గలగలేదు.

ఏదో ఒక పంపిడినంపచ్చింది. మగాళ్లంతా గోదావరి స్నానానికిని వెళ్లిపోయారు. అడవాళ్లంతా ఇల్లవద్దనే స్నానాలుచేసి ఉపవాసాలుచేస్తూ వంట, పెంటలేకపోవడంచేత

కచోటజేరి లోకాభిరామాయణ కాల
 క్షీపంచేస్తూండగా సుశీలప్రవేశించి “ఈ వేళ
 గాదా ఈ గొడవలెందుకండి? పుణ్యమా?
 బ్రదుకార్థమా? ఏపురాణమో చదువుకో
 గాడదా? అంది. ఆమాట అందరికీ
 బిచ్చింది. ‘చదివేవారలేరో’ అని చల్లగా
 అన్నారెవరో. నాకు చేతనైనట్టు నేను
 చదువుతా వింటారంటూ భాగవతము
 పట్టుకువచ్చి మంచినీటిగాడించే రామనామ
 తారము ప్రారంభించి పూర్తిచేసేసరికి అడ
 పుతయోళము ఆశ్చర్యపోయి ఆయ్యో చదు
 వుంటే నయమగ్రా అన్నారు. ఆవేళనుండి
 సుశీలకు కొంచెం అగ్రస్థానవచ్చింది. ఇలాటి
 ఏ వృద్ధికావడానికి క్లబ్బుంటేమందిదని సుశీల
 మాటలు ఎవరితోనో అంది. వెంటనే
 సుశీల ఆవిడలేచి “ఏమగ్రో చదువువద్దు
 సంధ్యవద్దు. ఇలాటి యంత్రాల్లో మనలని
 పడగొట్టి పట్టువాసం మాయచేద్దామని
 చూస్తోంది లేకపోతే అదేదో పెట్టుమాటుం
 దేమిటి? అక్కడ అడ్డమైనమగాళ్ళతోను
 తిరుగుతారట, మంచిచెడ్డలులేవట, ఏవో
 ఆటలాడతారట, పేకాటలాడతారట, డబ్బెట్టి
 మీటింగులు చేస్తారుట. నారాయణ అనుకో
 గూడదు గాని మొగాడితో కాపురంచెయ్య
 దంటారుట. ఇదెక్కడి గోలోకానీ” అని
 ప్రారంభించింది. సుశీల చిన్ననవ్వునవ్వి ఏవరు
 చెప్పారండి పిన్నిగారూ! మీకు అన్నీ ఉట్టివి.
 క్లబ్బు పెట్టినంతమాత్రాన కానివాల్సేపో
 తారా! విశ్మితా చదువుకుంటానంటున్నారు
 గదా! పనిపాటలేకుండా ఉండే పైముల్లో

నేర్చుకుంటే తప్పేమీలేదు. చూడండి
 కొన్నాళ్ళుపోయాకమీరేమంటారో. చెప్పుడు
 మాటలు చెడ్డవి” అని అవిట్టి శాంతింపజేసి
 పార్వతమ్మగా రింటిమండువాకాళిగా ఉం
 టుంది గనుక పన్నెండున్నరకంతా అచ్చట
 చేరుకోవడానికి రెండుగంటలకు నెల్లిపోడానికి
 ఆవేళనుంచే యేర్పాటుచేసికున్నారు. చదువు
 రానితనకుడుపిల్లలకు చిన్నపిల్లలకు అక్షరాలు
 ప్రారంభించి చెబుతుండేది. ఒకరోజు పురా
 ణము మరొకరోజు ముసలిముత్యములచేత
 అనేక రకాల పురాణగాధలకు సంబంధించిన
 పాటలు పాడించేది. మంచి అభివృద్ధిలోనికి
 వస్తూందికాని తనకోరిక ఇంకానెరవేరడం
 లేదు. ఒకరోజున తానో చిన్నతెక్కరిచ్చి
 దేశాన్ని గురించి పూర్వమునకు ఇప్పటికీఉండే
 తేడాలుచెప్పి ప్రభుత్వాన్ని గురించి మాట్లాడి
 ప్రస్తుతపరిస్థితు లెలాతెలుస్తాయో చెబుతూ
 టూకీగా తనచేతులోనున్న వేపరులోని
 అంశాలు చదివేసరికి అంతా ఆనందంపొంది
 రోజూ అలాటిదితెమ్మన్నారు. ఆకాశ్వు
 వెనకవేసుకున్న బాపతో, అడిగితెచ్చుకున్న
 బాపతో చందాలు వసూలుచేసి, ఆంధ్ర
 పత్రికవగైరాలు తెప్పించడం మంచిదని
 నలహాఇచ్చింది కాని మొదట్లో ఎవరూ
 వప్పుకోలేదు.

కొన్నాళ్ళకు ఆపూళ్లో ఎవరెవరే యే
 పత్రికలు తెప్పించుతున్నారో అవన్నీ ఏ
 మాటచూసి ఇచ్చేసే వద్దతిని అచ్చటికి
 తెచ్చి చదివి వినిపించి తిరిగి వాళ్ల ఆహ్వా

ద్వారానే పంపిస్తుండేది. సుశీలయందు మంచి అభిమానం అప్పటితో ఆపూర్ణ ఆదాల్లకు మగాల్లకూకూడా ఏర్పడింది. పత్రికల కథలు, పత్రికా క్రిమీలగురించిన అంశాలు ముచ్చటించడంవల్లనే ఏమో స్త్రీల క్లబ్బుయందుండే చెను అభిప్రాయం అంతామార్చుకున్నారు. ఇలా సమావేశాలు జరుగుతూన్నా ఆదాల్లవల్ల మొగాల్లకు ఏవిధమైన లోపము, సవర్యలలోగాని, సంచారంలోగాని కలగకపోవడం బహుజనాదరణీయంగా ఉంది. కాని సుశీల ఎప్పుడు పరపురుషులకంటబడలేదు. కొన్ని రోజులు గడచినవెంటనే సుశీల వారు తెప్పించుకునే పత్రికలు సంఘం ద్వారా తెప్పించితే డబ్బు తగ్గుతుందని వాళ్లందర్నీ ఒప్పించి తక్కువచందాకు ఆయాపత్రికలు తెప్పించింది. ఇప్పటికి అక్షరజ్ఞానమేకాకుండా పత్రికలుచదివేజ్ఞానం చాలామందికి అలవడింది. సుశీలకు కొంతత్వప్తి కలిగింది.

మరోమాటు ప్రస్తావనలో గాంధీనిగూర్చి మాట్లాడగానే మొహాలు చిట్టించుకున్నారు ఆదాల్లు. కాని క్రమంగా ఆ దురభిప్రాయాన్ని

తొలగించి కట్టుబట్టలనుగూర్చి మాట్లాడతూ తీరికగాఉండేటప్పుడు చేసికోగల పనుల్ని చెప్పి తాను తననేర్పరితనము చూపించడానికో రోజు ఏర్పరచి రాట్నముమీద నూలుతీసింది. తానుతీసిన నూలంతా ప్రదర్శించింది. ఆమె మేధాశక్తికి నైపుణ్యానికీ అంతా సంతోషించారు. మరోవారంనాటి కల్లా ఇంటింటా రాట్నాలు వెలిశాయి. ఒక్కనిముషం ఏయింట్లోను నృణాపోవడం లేదు. ఈ సంగతులన్నీ రామేశం తెలుసుకుని గ్రామపునరోద్ధరణం ఇలా ఆదాల్లవల్ల జరగాలిగాని నెత్తివోరు కొట్టుకు ఉపన్యాసాలు దంచినా లాభంలేదు. పత్రికల్లోను ఈవిధంగా స్త్రీల క్లబ్బు లుండాలనీ అనుకుంటూ తనసంతోషాన్ని నెలిబుచ్చుతూ గాంధీమైన ముద్దు సుశీలకు బహుమతి చేశాడు. సుశీల ఇంతవృద్ధిలోనికి తీసికొన్న వచ్చిన క్లబ్బునకు కొన్నాళ్లనుంచి హాజరు కావడంలేదు. పుట్టింటివారు కావిడిచ్చి తీసుకుని వెళ్లారుట. మల్లీ పిల్లాడితో హాజరు వచ్చు. అప్పుడుజరిగే అభివృద్ధిమల్లీ నూటు.

ఋణదాత:- పోయినసంవత్సరంనుంచీ పక్షాన కొకమారు లిల్లు పంపిస్తూంటే? ఇంకా డబ్బు యివ్వకుండా-

ఋణానుడు:- నిజమే! మీరు లిల్లులు పంపించేది మానేసి వానికయే తపాలచార్జీ వా అప్పుకు ఇమ్రానుకుంటూవుంటే?

తన వెనుకతలుపు నేనుకుంటూ ప్రసాదరావు గది దిగివది వెళ్ళిపోయాడు. మళ్ళీవదలి ఆతడు కిటికీదరి నించున్నాడు. చల్లని చంద్రకిరణములు గదిలో పడు తున్నాయి. అందంగా పెరిగిన సపోటాచెట్టు కొమ్మలు వొకటిరెండు కిటికీ క్రిందసార్వమును రావడిచేస్తు న్నాయి. భవనముమందు పందిరమీద విరియబూనిన మాలతీలత తావుల పెదజల్లుకుంది.

కాని ఆతడు అక్కడ నించున్నదిజేర. ఆభవనం అనంతలకేసి వాళ్ళలో వో మంచముమీద కమల పడుకున్నాడని. కమల నార డివివరకు అనేకసార్లు చూచుచున్నాడు. ఆ మేదమీదనే లీలతో క్రివముగా వాదిస్తున్నపుడు ఆమె పొందరియను చూచేడు. లీల హాస్యమునకు ఆమె అమాయక హృదయము పుస్సొంగ 'పకపక' విరగబడి నవ్విసపుడు ఆమె చక్కదనమును పరికించేడు. తన నికృష్ట తీవితమును ప్నేహితురాలితో ముచ్చటించుచు చెక్కిళ్ళపెంబడి నీరుగాల్చిన అప్పుటి ఆమె దీనవదనమును చూచేడు. 'నేడు వెన్నెట్లో నిక్కిరిలా ప్రపంచమును మరచి నిద్రించుచున్న ఆమెను నిదానిస్తాన్నాడు. తడేకంగా చూస్తున్నాడు. ఆరేపనిగా చూస్తున్నాడు. కాని ఆరేపికే తనిదివీరలేదు. సన్నంగా పాడుగా కెల్లగా... అజానికే కమల అందమైన అమ్మాయి, త్రాచుహములాటి పాడుగాటిజన, పెదిమలమీద విరస్థాయిగ ముద్రింప బడిన చిన్ననవ్వు, ఆమె ఆవయవసౌష్ఠ్యము, చూపుల బొజనము, పలుకుల మాధుర్యము—నీటికీ పట్టుబడి వాడతాడు. 'నీవు చాలా అందంగావుంటావు' అని లోజాకు పదిసార్లేనా చెపుతూంటావతాడు. ఆమెమీది ఆలోచనాపూర్వకంగా పూరుకుంటుంది. ఆమె యేనుకునో అతనికి యెల్లాతెలుస్తుంది?

వాటివుదయమే కమల వొంటరిగా మేదమై రొవటం. అప్పుటివారి సంభాషణ ఆతడు మరచిలా. అతని 'దయిరీ' వాడు చేసుకున్న పుణ్యమది.

“నీవు యెంతో అందంగావున్నావు”
“.....”
“నేనలా చెప్తున్నావును నీవు నన్నందుకు ఆభినం దించవు?”

“మీరు నన్ను యెంతోభిషిస్తున్నారు.”
“ఎందుకు నువ్వల్లా అనుకున్నావు?”
“నేను నిజంగా అంత అందంగాలేను.”
“ఎవరిఅందం. నాను చెప్పుకుంటా లేనింటి లేకపోలే.”

“మీ మాటలయందు నిజమున్నదని మీరు నన్ను కంగా చెప్పుగలరా?”

“నా అంతరాత్మ ప్రబోధించినది. నే నన్నాను. అది నిజముకాక అసత్య మెలాగవుతుంది?”

ఆమెమనసులోని సంక్షోభము వాతడుగుర్తించేడు.
“మీరు నా అందంవిషయమై యేమిఅనవద్దు.”
ఆమెకెల్లి పోబోయింది.
అలా ఆమెచేతిని పట్టుకున్నాడు.

“నీవు అందంగావున్నావు. అందంగావున్నా వన్నాను. నీవు కరుసివైతే అందంగాలేవని చెప్పే వుందును.”

“అలా చెపుతారా?”
“తప్పకుండా.”

“నా అందమువిషయమై మీరెందుకు?”

“కమలా! నీకింకా తెలవలా, నిన్ను నేను ప్రేమి స్తున్నాను.”

ఆమె కూర్చుంటూ చూస్తుంది లోటకేసి.

“నన్ను వదిలేండి.”

ఆతడు వదిలేడు.

ఆమె మెల్లగా మెట్లుదిగిపోయింది.

అట్టి కమల తనకెదురుగావుందిపుడు. ఆతనికి నిద్ర రాలేదు. ఆ వికలవేదనములు రెండు ఆ ప్రేమమూర్తి కేసి నిద్రానిస్తున్నాయి.

ఊళ్ల గడియారం పడకొండు కొట్టివది. గడిలో నేకావూడున్న వాచీకేసి ఆతడు చూచేడు. ద్వారము చెంత లీలావతి నించుకుంది. ఆతడు చలించేడు.

“కాంతం! ఇంకా నిద్రరాలేదా?”

“లీలా! నీవంత రాత్రివరకు మేలుకున్నావేమి?”

“వాన్నగారు ప్రేమియ్యవలెననిపించారు. అందు చేత మెలకువ వచ్చింది.”

“ఇంతవరకు ఆయనతో మాట్లాడుతున్నా. అందు చేత మేలుకొనివున్నాను.”

లీల ఆమెకెనక తలుపు వేసుకుంటూ గదివదలి వెళ్లి పోయింది.

2

లీలావతి గదిదిడిది వెళ్లిపోయినతర్వాత లక్ష్మీ కాంతం పరువునిద పడుకున్నాడు.

ఆమె తనలో యింకా యేమోమో మాట్లాడుకుంటున్నాడు లక్ష్మీకాంతం. కాని లీల వెంటనే వెళ్లిపోయింది. ఆమె తన నడకను అనుమానించిందేమో అనుకున్నాడు. లీలలో సంభాషణ అంటే ఆతనికి యెంతో పరదా. లీలావతి ఆతనికి మేనమామమారురు. ఆమెకు పదిహేనుయేళ్లు వచ్చేయి. కాని ప్రసాద రావు ఆమెకింకా వివాహము చెయ్యలేదు. లీల ఫోర్టుఫోరమ్ చదువుతూంది. ఆక్సానులానే కమల ఆమెకు సహాధ్యాయిని. లీలాకమలలు నొక యం.ఏ. సి ‘ట్యూటరు’గా వేసుకున్నారు. ఆతడే లక్ష్మీకాంతం

మొదట్లో లీల నాతడు వరించేడు. ఆమెను వివాహము చేసుకోవటం కాలకు నిశ్చయించాడు. కాని ఆతనికి కమలతో పరిచయమయింది. ఆమె బ్రతుకు తెలుపును తెలుసుకొంటూన్న కొలది ఆతని కామెపై జాలి కలిగింది. ఆమె ఆతని హృదయము నాకర్షించింది లక్ష్మీ కాంతం చలించేడు. కమలని తన యెదుట పడ వద్దని లీలతో అనేకసార్లు చెప్పేడు. కాని లీలావతి అట్టి ప్రయత్నంచెయ్యలేదు. కాంతం యేమి చెయ్య గలడు. ప్రకృతి స్వభావ సిద్ధమగు మానవ దౌర్బల్య మునకు లొంగిపోయాడు. కమలను ప్రేమిస్తున్నావని నాటి వ్రదయమే ఆమెకు తెలియజెప్పేడు. లీల నాతడు బహిష్కరించగలడా?

ఇట్టి విషమస్థితిలో ఆతనికి అలాచనచెప్పేవాళ్లు కూడా యెవరూలేరు. భానమువచ్చిన దగ్గరనుంచీ ఆతడు మేనమామదగ్గరనే వున్నాడు. కన్నుమూరుని వలె గమ్యవారుమాది విద్య చెప్పించారు. అట్టివారికి ద్రోహం తలపెట్టడమెలా? లక్ష్మీవరసమ్మ లీలని తనకిచ్చి వివాహం చెయ్యటానికి నిశ్చయించుకుందని ఆతనికి తెల్పు. అనిషయం గురించే ప్రసాదరావుతనతో యింతవరకు ముచ్చటించినది. లక్ష్మీవరసమ్మ కాంతంలో లీలపెళ్లి విషయమై మాట్లాడమని భర్తను ప్రోత్సహించిం దావాడు. కాంతం కంటే మంచి వరుడు తమ అమ్మాయికి దొరకడని ఆదంపుల తలంపు. కాంతం ప్రసాదరావుకి యేచెప్పగలడు. ఆతని హృదయ సంక్షోభమును యెవరు గుర్తించ గలరు. లక్ష్మీకాంతం నిశ్చయంగా లీలావతిని ప్రేమించాడు. కాని కమల ఆతని దృష్టిపథంలో బడింది. ఆతడు అలాచించాడు. కాని అలాచన తెగలేదు. ‘లీల అభిప్రాయమును కనుక్కొండి’అని చక్కా తప్పించుకున్నాడు అనాటికి.

3

కమల లక్ష్మీకాంతాన్ని వరించింది లీలావతికి తెలుసు. లీలకూడ కాంతాన్ని ప్రేమించింది. కాని

ఆమె సరళహృదయ. కాంతం కమలని ప్రేమించాలని ఆమె ప్రయత్నం. మొదట్లో ఆవిషయం కాంతానికి తెలియజేయాలనే ఆమె పురిటాటపడ్డాది. తన ప్రేమ నిరసించినందుకు ఆతడు పరిహాసస్తాడిమో అని ఆమె భయం. రానురాను లక్ష్మీకాంతం కమలను ప్రేమిస్తూన్నట్లు ఆమె గ్రహించింది. కమలకుద నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాడని ఆతనిలో చెప్పాలని ఆమె అనుకుంది. మేరినానుండి వచ్చినతర్వాత నాటిరాత్రి ఆమె అట్టిప్రయత్నంలో వున్నప్పుడే ప్రసాదరావు కాంతం గదిలోకి వెళ్లటం ఆమె చూచింది. వారిసంభాషణ ఆమె విన్నది. తండ్రి తనవివాహవిషయమై తనలో ముచ్చటిస్తాడనుకుంది. పూరినంది తిరిగవచ్చి వారంతయింది. కాని ప్రసాదరావా ప్రశంస యేమీ జేలేదు. టోనీ తనవెల్లి నా కివివాహ మిద్దములేదని చెప్పడానికి జంకిపోయింది. ఇంత కీ కాంతాన్ని ఆమె గాఢంగా ప్రేమించింది. లక్ష్మీకాంతం తన్ను వివాహమాడుట కిష్టపడితే ఆమెకుమాత్ర మెందు కయిస్తుంది.

అట్టి ఆలోచనలూ ఆమె రాత్రి చాలవరకు మేలు కుంది. ఆమెకుగదిలో నిద్రపట్టలేదు. కలుపుతీసుకొని పైకివచ్చింది. ఆ వెన్నెలరేయిలో భవనమంతా ప్రకాంతంగావుంది ఆమెమెట్టదగ్గరకొచ్చింది. కాంతం గోడనానుకొని నించున్నాడు.

“నిద్రపట్టలేదా?”

“లేదు.”

“బుల్ బుల్ తీసుకురావా?”

“వద్దు.”

కూరిద్దరూ మాట్లాడలేదు.

పదినిముసాలయింది.

“నీవు ప్రేమిస్తున్నావుకదా?”

“ఎవర్ని?”

“నన్ను.”

“అవును.”

“కమలనో?”

అతడు పూరుకున్నాడు.

“నీ నామెను ప్రేమిస్తున్నావు యీమధ్యనే. ఆమె నిన్ను చాలకాలమునుండి ప్రేమిస్తూంది.”

“నిజమా?”

“అవును.”

“నీ కలా తెలిసింది?”

“ఆమెయే చెప్పింది.”

“నే నామెను ప్రేమించలేను.”

అతనిదైన్యం — ఆమెహృదయం చలించింది.

“ఏమి?”

“రీల నా ప్రణయ దేవత.”

“ఆమెయే కమలని ప్రేమించమని నిన్ను కోరింది.”

అతడు ఆమెకేసియాచేడు.

“నీవు కలగంటున్నావా?”

“లేదు.”

“అయిన నీవుచెప్పనది నిజమా?”

“అవును.”

“మామ మనవివాహమునకై ప్రయత్నించుచున్నాడు.”

“అది మనవివాహమునకై కాదు.”

“రీలా! ఇది నీత్యాగమా!!

ఆ వెన్నెట్లో ఆమెమూర్తి లేజోవంతమైవుంది. ఆమె మారుపలుకలేదు.

౪

కమల అతణ్ణి ప్రేమిస్తున్నాడని లక్ష్మీకాంతంతో ఆనాటిరాత్రి చెప్పినది మొదలు రీలావతికి మరోరకం ఆత్మీయపట్టుకున్నది. ప్రసాదరావు తన వివాహ విషయమై యేమంటాడో అని ఆమె భయం. అతణ్ణి వసింపించినట్లైతే యింట్లో తనకు ప్రతిహేతులుండరని ఆమెకు తెలుసు. అయితే లక్ష్మీకాంతానికి ఆమెనిచ్చి వివాహంచేదామని అతడు పురిటాటపడుతూన్నప్పుడు

‘అదికాదు’ అని చెప్పటానికి ఆమె సామాన్యచర్యక పోయింది. తన్నిట్టి కిష్టపరిసితుల్లా పెట్టిన కమలపై గాని, కాంతంపైగాని ఆమెకు క్రోధంలేదు. వారి కలయికకై ఆమె ప్రయత్నం. అందుకే ఆమెకు ఆత్మీయత.

* * *

తెల్లవారితే లీలావతివివాహం. కమలకుటిరము బాగా ఆలంకరింపబడ్డాది. కల్లితోనూడ కమల ఆనాడే తన స్నేహితురాలికడకు వెళ్లిపోవచ్చింది. ప్రసాదరావు వివాహమునంతయు సిద్ధముచేసికొని సేదమీద వసారాలో ‘news paper’ చదువు తున్నాడు. వెనుకనుంచే లీల అతని శిరోజముల నిమిరినది.

“ఏవయ్యో యిట్లావచ్చేవు?”

“ఏమీలేదు.”

ప్రక్కనున్న పోఫాలో ఆమెకుర్చుంది.

“నాన్న గారూ! లీల కిప్పుడే వివాహమునలదు.”

“ఏమి?”

“కమల కాంతమునువరించింది.”

“అయితే?”

“అత డామెకు ప్రేమభిక్షపెట్టేడు.”

ప్రసాదరావు నిశ్చలంగా పూయకున్నాడు.

“నాన్న గారూ! కాంతం వివాహం జనదాటదు. కాని కమల నారకు వివాహముచేసుకోటం వాయిద్యం. కమల కష్టతీవిని. నాకు పెండ్లికాదని మీకు భయమా? వాకివిలేమును పాడుచేసుకుంటున్నా ననుకోకండి. ఒకవేళ పాడుచేసుకొన్న కమలనుభిస్తుంది. నా కంలేవాలను.”

బొటనవ్రేలితో నేల రాస్తూ లీలావతి పూయకుంది. అంతకంటే ఆమె యేమిచేస్తుంది. ప్రసాదరావు

తీవ్రంగా ఆలోచించాడు. కాంతంవంటి భర్త లీలకి మళ్లాదొరకదని ఆత దమనన్నాడు. కాని కమల నారకు కన్నజూతుకు మల్లేమాస్తూన్నాడు.

“లీలా! కాంతం కమలని వరించాడని నీకు తెలుసా?”

“తెలుసును. అత డామెను స్వీకరించుట కట్టి ఆటంకముచెప్పడు.”

“లీలా! కేపు కమలకేవివాహము.”

తల్లి సుదుటినిముద్దాడి లీల అప్పుడే లోనికి పరిగెత్తింది కాంతంతో చెప్పటానికి. మొట్టమొదట ఆమెకుకనబడింది కమల.

“ఏ మాతొందట?”

“కాంతం యొక్కడున్నాడో తెలుసా?”

“నాకిగదిలో.”

“నీవుకూడరా నావెనక.”

గదితలుపుత్రోసి యిద్దరూ లోనవ్రచవేకించేసరికి కాంతం ఆ కిటికీదగ్గరనించుని వున్నాడు.

“కమలకేమి?”

“నరుడు?”

అతడు వెనుదిరిగి ప్రశ్నించేడు.

“లక్ష్మీకాంతం.”

“హాస్యమా?”

“కాదు. నాన్న గారి వాగ్దానము.”

అతడు నమ్మలేదు.

కమల అంతకన్నా నమ్మలేదు.

కాని లీల యెందుకు అసంతోషచెప్పుకుంది. వారి చూపులు యేకమయ్యాయి. అదిచూచి లీలావతి సంతోషి లెందింది. అచటనుండి ఆవరికిపోయింది.

“నీవు యెంత అందంగావున్నావు.” ఆమెబుగ్గులు యెర్రబారివై. అతడు ముగ్ధుడయ్యేడు ఆమెనుచూచి.

40 సంవత్సరముల అనుభవము.

బిడ్డలకు కలుగు యకృత్ (Liver) స్లీహ (Spleen) వ్యాధులకు
అసలు విజయనగర ఔషధము.

బాల సంజీవిని (రిపేర్లర్)

నూటికి మూడు శేసులు గుణము.

వివరములకు:— విజయనగరాస్థాన ఆయుర్వేద వైద్య నిపుణులగు

డాక్టరు:— పిల్లల పాపయ్య పాత్రుడు & బడరు

98, 99 బ్రాడీసు రోడ్డు, మెలాపూరు, మదరాసు.

డోంగై గారి
బాలమృతము
బలవనమైన బిడ్డ
లకు పుట్టియున్న
బలమున్న అరో
గ్యము. ఎచ్చును
అన్యస్తలములందు
దొరకును.

అ
న్ని
వో
టు
ల
అ
మ్మ
బ
డు
ను

ప్రాచయితుడు:—కె. టి. డోంగై అందు కో, గీర్గామ్, బొంబాయి

ద్యూతపరాయణుడగు ధర్మరాజు సుయోధన ప్రేరితుడై శకునితో జూదము నకుగడంగి సర్వస్వము నోటువడి చివరకుఁ దమ్ములును తాసునుగూడ దాసులై యిక్కఁ బణ మొడ్డుటకు ధనములేమి బిక్క మొగముతో దిక్కులు సూచుచుండ నతనింగాంచి శకుని “ఇట్లేల నిన్నొడ్డి తథివ నీకు నొండు ధనముగలదు మఱిదితెల్లు కమలాక్షి పాంచాలకన్య నీకు ధనముగాదె” అన్నాడు. ఇంకేమి ధర్మరాజు కామాటలమృత పూరములైనవి. వెన్నిధిగన్న వేద చందమున నుప్పొంగి “అలయక వెండియుం గడగి యక్షరతుం డయి ద్రాపది, మహాత్పలదశచారునేత్రం గులభామః బణంబుగఁజేసి యొడ్డి సౌబల ఖలుచేత నోటువడి పాండుసుతుం డుడిగె.” ఇంతటితో ధర్మపుత్రునాశ లడుగంటినవి. సుయోధనునివాంఛ నెఱవేరినది. మాన ధనుడగు సుయోధనుడు మయసభలోఁ దన్నుగాంచి నవ్వివ యా సతీలలామముపై పగడిల్చికొనుట కదను చిక్కెఁగదాయని యుబ్బి “వరపుల్లఁగలసి తనయిలు బరువడిఁ దుడువంగ గృష్ణబసుచువగె” ఆమెను దోడ్తేర బ్రాతిగామి సంపినాడు “అవని నాధుచేత నాజ్ఞాపితుండయి సూతనంద నుండు ప్రాతిగామి పాండవాగ్రమహిషి పాలికిఁజని భక్తివివతుడగుచు” నమా

చారమంతయుఁ బూసఁగ్రుచ్చినట్లు వచించి నాడు. అయ్యదివినిన వెంటనే యామె చకితయై నిశ్చేష్టయై “ఏయుగంబునందు నెట్టి దుష్కితపుండు భార్యనొడ్డియోటు వడిన భర్తగలడె” అని చింతించి యెట్టకేలకు దిట్ట తనమూని “మున్ను నన్నోటువడి మఱి తన్నునోటువడియనో తన్ను మున్నోటువడి విభుండు గ్రన్ను నన్నోటువడియెనో” నీకుఁ దెలిసినఁ జెప్పము లేకున్న నక్కితపు నడిగి తెలిసికొని రమ్మని నిరాఘాటముగాఁ జెప్పి నది. వెంటనే యతఁడుపోయి ధర్మరాజునకా ప్రశ్నల విన్నింప దానితో నతనికి దలము స్కలై యదర్థ ప్రతిపచనుండైనాడు. సభ్యులెల్లరును వేటమొగములతో నొకరి నొకరు చూచుటయే కాని దానికి నుత్తరం బీయ నొక్కఁడును సాహసం ప లేదు. “సందేహమైన యర్థమునిండటి నన్నిధిని యడిగి యిందయెఱుంగఁ నుందరి పాంచా లేంద్రసుతం దోడ్కొనిరమ్మ” అని సుయో ధనుడు మరలఁ బ్రాతిగామివంపినాడు. ఇక నామెసభకు వచ్చిన మీదటఁ బ్రశ్న ములకు, జవాబులకుఁ దా వెక్కడ? అంతయు హడావడి. ఆకల్లోలముతోనే వికర్ణుడు కొంతధర్మోపన్యాసము గావించెను. కాని యయ్యది ద్రాపదీప్రశ్నమునగల యభి ప్రాయము నాకుఁదోచినంతవఱకునే నిందు పొందుపరచుచున్నాను. సహృదయలగు

విదుషీమణులెల్లరు నిండలి లోపముల
సవరింపఁబ్రార్థితులు.

అసలు ద్రౌపది వ్రక్షలు

1 మున్నుతా నోడి పిదప నన్నీడెనా?

2 మున్ను నన్నీడి పిదప తా నోడెనా?

అని గదా! ధర్మజుడు మున్నుతానోడి
యితరులకు దాసుడైనవానికి సవిభక్తమగు
నాస్తిపై హక్కులేదు; గాన దాసుడగు
ధర్మజునకు బాండ్లపులకేపురకు సమాన
స్వామ్యముగల నన్నుబలుముగా నిడుటకు
హక్కులేదు. అట్లుచేయుట ధర్మవిరుద్ధము.
సామాన్యముగ హిందూకుటుంబములలో
స్వతంత్రుడగు యజమానియే యవిభక్త
మగు హక్కును అన్యాయక్రొంతముసేయుటకు
చట్టమంగీకరింపదుగదా? అట్టిచో దాసు
దాసుడైన హక్కునే గోల్పోవలసిన ధర్మ
జునకిట్టి యధికారమెట్లుండును? ఒకవేళ
దమ్ములెల్ల రంగీకరించి యట్టి హక్కునొసగి
నారను కొన్నచు నాతండ్రియగు ద్రుపద
భూపాలునకు సైతము నాపై కొంత
హక్కుగలదు గదా? అదెట్లన లోకముననే
దేస వస్తువును దానముసేయ నెంచిన దాత
యద్దాని యాచకునకు భారాదత్తముసేయు
నపుడు 'తుభ్యం సంప్రదతే స మమ' అనగా
ఈ వస్తువును నీకిచ్చుచున్నాను. ఇక దీనిపై
నాకధికారములేదు, అని చెప్పురు కాని
కన్యాదాతయన్ననో "తుభ్యం సంప్రదతే"
అని మాత్రము చెప్పను; గాని "స మమ"

అని చెప్పడు. కావున గన్యాదనకునకు
వివాహమైన మీదటఁగూడఁ గుమార్తె
పై కొంత యధికారముగలదనియే కదా
దీనివలనఁ జేలుచున్నది. అందుచే నాతండ్రి
యనుమతిలేక నన్నరులకు దాసినిచేయుట
ధర్మేతరము. అట్లుచేసిన "ధర్మతనూజుండు
'ధర్మపుదప్పిన ధరణీతలంబెల్లఁ దల్లడిల్లు,'
అనుమాట బూటకముగాక మానదు. అట్లు
గాక తాను స్వతంత్రుడై యుండఁగ
నన్నీడినను మాతండ్రియు నద్దాని సంగీక
రించినను నయ్యది ధర్మవిరుద్ధమేయగును.
ఏలనన వివాహకాలమున నగ్నిహోత్రుఁ
డుసాక్షిగా 'అర్థేచ, ధర్మేచ, కామేచ నాతి
చరామి' అని ప్రమాణముచేసిన తాను
స్వతంత్రుడైయుండి నన్నునకు దాసిని
జేయుట విరుద్ధముగాదా! స్వవచన వ్యాఘా
తముగాదా? ప్రమాణోల్లంఘనముగాదా?
పూర్వము హరిశ్చంద్రాదిమహానుభావు
లట్లానరించిరిగదా? యనినచో నామహా
మహులు సత్యరక్షణకై భార్యచేబ్రేరి
తులై ప్రార్థితులై నిర్బంధితులై యట్లు
చేసిరి గాని నాభర్తవలె జూడమున నిట
నున్న సామానులతోబాటు భార్యను
పణముగ నిడలేదు. కావున నియ్యది ధర్మ
దూరము. అని యామె గభీరాశయము.
ఆహా! ఎంతటివైదుష్యము. ఇట్టి విదుషీ
మణులఁగాంచిన భారతమూల ధన్య, విశే
షించి పాంచాలమూల ధన్యతర, అట్టి సతీమ
తల్లుల కాలవాలమగు భారతనారీలోకము
ధన్యతమము.

శ్రీహరిశాస్త్రి నివాసం పట్టణంలోనే. ఆయన భార్య శేషమ్మ. వారికి పిల్లలు ముగ్గురు. తొలిసంతానం సరస్వతి. ఆపిరికి కారచాచిల్లు ముందరే చేసేరు పెల్లి. ఇప్పుడు సరస్వతికి రజస్వలాలయే యీడు. రంగడుకి ఎనిమిదేండ్లుంటాయి. బిదవక్లాసు చదువున్నాడు. గారి బిడేశ్లది. శాస్త్రిగారి కువ్యోగమేమిటాడు కాని తిండానికి లోటులేకుండా తాతతండ్రు లార్జించేరు ఘాములు. శాస్త్రిగారికి 'నా' యనేవారెవరాలేదు.

యదుభూమిరావుగారు శాస్త్రిగారింటి పొరుగునేయున్న కొనుటిగునుస్తా. మంచి ధనవంతుడు. ఆయన భార్య కమల. అవిడకో పాతిగేండ్లుంటాయి. ఆయనకి ముప్పదిఏడు దరదావు. పిల్లలుమాత్రం లేరు. ఆ యిద్దరే ఉనివసించేవారాయితో.

ఈ రెండు కుటుంబములతోటే ఉంది మన కథంతా.

○

(శాస్త్రిగారు పీఠి యరుగుమీద—రంగడు, గారి అప్పడే పడుకుంటారు — రాత్రి — శేషమ్మగారు, సరస్వతి వంటింట్లో.)

“ఏవండీ, భోజనానికి లేస్తారా?”

“.....”

“ఏవండీ? — ఉరి న్నారా?”

“.....”

“ఏవండీ?”

“అరుస్తావేదిటి గాడిదలాగ? మతిలేమా?”

“పలకలేదని కొంచెం గట్టిగా పిల్చేను.”

“పిలవడం సొంపేనా అది? అయితే సరే.”

“.....”

“.....”

“కాళ్లు కడుక్కుండికి నీళ్లు తెచ్చిరా?”

“లేవాలనుంటే తెచ్చేయిందువు. ఎందుకు లేవాలి?... నేనే పోతాను నూరికి.”

*

*

*

“ఏదిటే! అన్నె నిలగుంది? జగన్నాథ ప్రసాదంలాగ! అనబగాయ ఉడచలేడు. ఏడిసిపట్టి ఉంది. ఎలా ముద్దమింగడం?”

“అదేవోమరి, పప్పుమార బాగుందంటూ తిన్నారా పిల్లలు. ఏచే సరస్వతి?”

“అయితే ఆ పాత్యంవేదిటి. పోనీ నేనే అబద్ధ మాడేను.”

“అదికాదండీ,”

“మరేదిటి? నాకు సరదా కాబోలు వుట్టి నే అలా అనడం?”

“.....”

“మార అయితేనా అయింది? అంతకాయ కొన్నాను!”

“మరెంతవునుంది? కమల అడుగులే కొంచెంమార ఇచ్చేను.”

“అది! అలాచెప్పు. ఆయనకేదీ మంచిమారలేదు కాబోలు.”

“ఏమ్యాటలండీ, ఎవరేనా వింటే నవ్వుతారు! కమలనోరు బిడురుగు అడిగిందనీ, నిన్న మొన్న అదే మనకిమార ఇచ్చిందనీ కాని లేకపోలే నాకేదిటి? పోనీండి, ఇదూ—”

“అయితే ఇప్పుడెవ్వళ్లేవిటన్నారు. వోరుముయ, ఉన్నమాటంటే ఉదాశనంలావు.”

“ఇవి ఉన్నమాటలా? రామ! రామ!!”

“దిన్నపిసరుకి ఎందుకింత రాధాంతం చెయ్యడం?”

అంది సరస్వతి మెల్లిగా.

“అవునురా చిన్నవాళ్లదగ్గర్నుంచి పెద్దవాళ్ల దాకా బుద్ధిచెప్పి వాళ్ళేమి!” అన్నాడు కాశ్మీ.

౨

(అప్పుడే మూర్ఖతయం అయింది. — సరస్వతి, తమ్మునికి, తెల్లలవ చల్లిఅన్నమా పెడుతూంది — “కేమమ్మ కాఫీ పొయ్యివద్ద — కాశ్మీ ఇంట్లోపచారే చేస్తాను —”)

“ఏచే అంత తెల్లవారకుండా లేచేందుకు ఇవారే?”

“మరి అంటూ చెంబులూ అవి కాపదావికేమకుని వీధిగుమ్మం కడిగి ముగ్గు పెట్టుకుని, ముఖం కడుక్కుని కాఫీపెట్టెప్పరికప్పుడే ఇంతసేపైందికదా లేవకపోలే ఎలాగ?”

“ఓహోహో! ఈపట్ల చెయ్యడానికంత తెల్లవార కుండా లేవాలి?”

“బాగుంది! ఆడవాళ్లందరూ అలాగే లేస్తారు.”

“నేను, తెల్లవారి లేచేను, అప్పటి కవళ్లూ లేవలేదు!”

“వచ్చి మీతో లేచేనని చెప్తారేమిటి ప్రతివాళ్లూ” అంది సరస్వతి.

“అబ్బ! ఏంతెలివి? నాతో చెప్తారన్నానా?” —

“ఎందుకి సాధించు? అమ్మచేసిన తప్పేమిటి?”

“తప్పుని ఎవళ్లన్నామి? నీసాధించేమిటి మధ్యవి?” ఎలాగైతేనే పెద్దదాని వయ్యేవు!”

“పెద్దవాళ్ల వక ఉండిపోతారా?” అంది సరస్వతి మెల్లిగా.

“ఆ గొలుగులెందుకు? పొరువంజాస్తే.”

“ఛీ! ఎందుకొచ్చినజన్మ? రామ! రామ!!

ప్రతిదానికి కాల్పుగురిచెయ్యడమేనా? ఒకనాడు సరదాగా ఉండాలంటే వీళ్లేదు. ఎప్పుడూ అనుమానమేనా?..... సరస్వతి లేకపోవడంయూచి కొట్టడంకూడాను; అదుంట్ కొంత బంతుతారు.... ఇంతకంటే చస్తేమేలు... జన్మావిశ్వాసాలేనా ఇల్లు కదలరు, సరేగదా నన్ను కదలనీయరు!..... పోనీ ఎలవవద్దు ఇంతలంటూ పడిఉండాలంటే ఆహుతిజ్వలము.....”

* * *

“వెంకయ్య గారింటికి అటుగుల్లంత్రుకి రమ్మన్నారు వాళ్లు.”

“అయితే? నాతోచెప్పడం చెందుకు?”

“వెళ్తాను.”

“ఇంతాలిస్యం చెందుకుచేస్తేవు? అన్నంతినగానే వెలిపోలేకపోయే?”

“పోనింది మరోగంట పోయాకే వెళ్తాను.”

“పోనియ్యడమేమిటి? ఇప్పుడే వెళ్లు.”

“.....”

“ఇదుగో చెప్పున్నామిను. ఇప్పుడు వెళ్లకపోలే పనికిరాదు. మాటంటే అంతపంకంలేమిటి? నాకేం పోగడవదు!”

“పంకంలేమిటి? మీరలాచెప్పే అలాగే చేస్తుంది” అన్నాని సరస్వతి కొంచెంకోపంతో.

“ఏమిటి? నీ ఇడేమిటి నాకేం తెలిసింది కాదు? నువ్వు మాటాడకు.”

(“కేమమ్మ గారికి కాశ్మీ గారిచేత వాయిగు తగులును. సరస్వతి అడ్డుపెట్టి తానుగూడ కొంచెమనుభవించును.)

* * *

“అల్లుడుకి రమ్మని వ్రాపేరా?”

“భోజనంచేస్తాన్నప్పుడిదేంఘోష? అల్లుడో, అల్లుడో అని ఏడుస్తావేమిటి?”

పల్లెమొగ్గ చావరిజిల్లా ఆంధ్రమహిళాసభ
ఇందు ఏలూరు ప్రెసిడెంట్ సభాధ్యక్షులు జడ్టి జయరత్నమ్ సభాకేంద్రము గారి సలీమతి మొదలగు ప్రముఖులారాం డిండుగలరు.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

“ఇదేం ప్రయోగకాదే ఇంటిలో?” అన్నది సరస్వతి నవ్వుతూ.

“వెయ్యి సార్లు చెప్పినది నువ్వు మధ్యన మాటాడకు!”

“దాంతో ఏమిటి? — ఈ తరం వ్రాసేరా?”

“అల్లుడు ఎప్పుడు వస్తాడని లెంగ పెట్టుకు పోకున్నావు కాబోలు నువ్వు. నాపద్ద డబ్బులేదు నే వ్రాయలేదు.”

“.....”

“.....”

“ఏమిటిప్పు డింతఖర్చును. నలుగురుతో ఇంక తంటాడు అల్లుడుకూడా అంతేకాదా?”

“అవును అతిండే నే పెట్టలేదు. నీకు కావ్రులుస్తే నువ్వు వ్రాసేతెచ్చుకో అల్లుణ్ణి.”

“ఏమట్లా? ఎవరేనా వింటే?”

“నేనుమాయ — పెళ్ళవలసిందిదేనా తిన్నగా తిన నివ్వరు.”

3

(మధ్యాహ్న సమయమున భోజనముల వేళ — కాశ్మీరీగారు పీటమీద భోజనమునకై అధిష్టించి — రంగ, గారి, అన్నముతంటూ — శేషమ్మగారు వడ్డిస్తూ — సరస్వతి కూర్చుని — ఉంటారు.)

“ఇంత ఆలస్యంగా వంటయిందేమిట ఇవ్వారో?”

“శమల నాకంటుంది, వాళ్ళవంటకూడా వందవల సాచ్చింది.”

“వాళ్ళవంటంటే సంభరపడుతూ చేస్తావు.”

“మనవంటమాత్రం వెయ్యలేదా?” అన్నది సరస్వతి.

“చేస్తున్నాది ఏదో విధిలేక.”

“.....”

“అన్నం అనీ వాళ్ళ ఇంట్లో పడినీ?”

“ఓహూ!”

“నుమస్తాగా రేమిటి చేస్తున్నారో? ఆయన పాపం వడ్డించుకోగలదా?”

“ఇలాంటి మాట్లాడి నాకళ్ళంట నీళ్లు కార్చించ కండి! నేనే వాయనగదిలోకెల్లి యాసేనా ఏంచేస్తానో తెలియదా? అన్నం ఇంట్లోపడినీ కమలతో వెప్పి వచ్చిస్తేయిగాని, సరస్వతికూడా మరపట్టుకు వచ్చిందివారో, దాన్నడగండి నేనేవిచేసేనో అక్కడ.”

“అదిమాత్రం నీకూతురేనా మరేంపైదా?”

“వాన్నగారూ! ఇలాంటిమాట్లాడి అదవాళ్ళకి విచారం కలుగజేస్తే ఇంటికి నాకనవండీ.”

“మెల్లిగానా అమాట!”

“పెళ్ళవల్లలా కాపాలు పెట్టకర్రా. మీ మొఖా చిచ్చి!”

*

*

*

“ఒరే రంగా ఏమిటా చాకలిపద్దు ఇలావేసేవు? పెథవా! ఏడిసినట్టియుంది!”

“ఏమండీ?”

“ఏదేమిటి? — చింతిగారి తెల్లకబ్బా; ఎర్ర అక్కయ్య పర్కిణి; దుక్కవానగారి దుప్పటి — నీ నెత్తి ఏమిటిలా వ్రాసేవు? — పెథవా! మాట్లాడవే!”

“కాదండీ, అక్కయ్య ఎర్రపర్కిణి, గారిచింతెల్లకబ్బా, నానగారి దుక్కదుప్పటి అన్నమాట!”

“పెథవా, పోతరం లావవుతున్నా నేమిటి? — ఆ మంచంపట్టుకు కళ్ళాడతావేమిటిలారా!”.....

(కాశ్మీరీ రంగణ్ణి కాళ్ళతో మడుతూ కొట్టుచుండును.)

“నాయనో! నాయనో! — అమ్మ! — అమ్మ! — అక్క! — చచ్చిపోయేవరోయ — దేవుడా!”

“అబ్బ! — నానగారూ! మరిలేదండీ? చంపేస్తాడా ఏమిటి? అబ్బ — చూడలేకుండాఉన్నావండీ — మీకు ఎలా చేతులూస్తున్నాయో కొట్టడానికీ? — అమ్మా! అమ్మా!” (అంటూ సరస్వతి కన్నీరుతో, ఏడుస్తూయింపు గారిని దగ్గరగాతీసుకొని తల్లినీపిలుస్తున్నది.)

“చెడవా! మెల్లిగాకొట్టివా చంపిస్తానట! గరుస్తావేమిటిరా? ఏం చేసాయి నేర్చుకున్నావురా! నోరు మూయ్.”

“అమ్మా! అమ్మా! — ఏడవలేనరా! — అమ్మా — కొ... ద... తారు.”

“ఏమండీ? — నామీద కోపంవుంటే నన్ను కొట్టండిగాని పిల్లాణ్ణి చంపకండి. చాడేంచేసేడు? — ఇదుగో —”

“చెడవల్లలా! గుంటచెడవని చెనకేనుగొస్తారూ? ఏడవండి. నాకేంగావాలి? వాడినికూడా చెడవండి.”

* * *

“ఏమండీ ఆనానికేలెండి.”

“ఊ..”

“పెట్టేస్తాను?”

“ఊ..”

.....

“అన్నంకావాలా?”

“వద్దు.”

“వచ్చడి?”

“కొంచెం.”

“చాలా?”

“ఊ..”

“వంట్లో బాగులేదా?”

.....

“ఏమండీ?”

“చాలాబాగుంది.”

“ఆ కోపంవేమిటి! ఆ మాటాడక పోవడంవేమిటండీ నాన్నగారూ?” అన్నాది సరస్వతి.

“మాటాడితే తిడుతున్నాడు అవడం, పోనీ నాకెందుకు అని ఊహకుంటే కోపంఅవడం! ఏమిటి మీ సాధంపు? నాకేం బోధపడ్డంలేదు.”

(ఉదయం. — రాత్రి మూలుగుతూ ఒకవంతు వేమకొని దానిమీద పండుకొనును.)

“అన్నా! — ఏంబాధ? — హా! దేవుడా! అన్నన్న,”

“వంట్లో బాగులేకపోతే, నే పక్కచేసేనండీ? మీరు చేసుకోకపోతే ఏం?”

.....

“ఊష్టం బాస్తేగా వచ్చింటేమిటండీ?”

“అబ్బ! ఏంతలనొప్పి? రాను! రాను!”

సరస్వతి మీ వద్దకుంటుంది, వేమ స్నానానికెళ్తాను?”

“ఊ..”

“మధ్యాహ్నం అంటు పడతారా?”

“నాకు కాఫీచెయ్యాలనప్పిదే లెంగపట్టుకుంటేమిటి? అబ్బబ్బ! — బాధ! — నేనిప్పుడు మధ్యాహ్నం అన్నంతింటానని బాండునానలేను. — రాను! రాను! —”

“కాళ్లుపట్టిదా?”

“వద్దు. తమరు స్నానానికెళ్ళొచ్చు — తలనొప్పిరాదేవుడా! ఏంబాధోయి తండ్రి! — రక్షించు నాయివా!”

* * *

“అమ్మా; ఇదుగో, వెయ్యిసార్లు నడంకొప్పని, కాళ్లుపట్టిస్తేయని, కఫంచేయిసిందని అయిన మూలగడం మనం చూస్తూనేయున్నాంకదా? మరి ఇప్పుడు నువ్వెందు కలా లెంగపడతావు? — మరేం భయంలేదురుకుండా.”

“కాదే ఈసారి కొంచెంజ్వరం బాస్తేగావచ్చింటే; మవుళ్ళి ఆయనవద్దపూస్తుండా. నేనంటే ఆయనకే బాత్రిగాకొపం.”

“నురవళ్లంటే అయినకి కోపంలేదు?”

“సరే వెళ్ళుదూ వేగం.”

*

*

*

(మధ్యాహ్నం — కాశ్మీ్ర సుంచంమీద మూలుగుతూ — శేషమ్మ కాళ్ళపడుతూ — పరస్పతి ఆ ప్రాంతాన్నేటాకించి — రంగడు గారి ఇంట్లోలేరు.)

(ఇంతలో యదుభూషణరావు ప్రవేశించును.)

“ఏమండీయి! కాశ్మీ్రగారూ! డిప్లం ఎలాగుంది?”

“ఏమీలేదండీ. కొంచెం చేపట్టినది.”

“అంతలా మూలుగుతున్నారు? — పోనీ మీ హామెడాక్టర్ని తెప్పించుకోగూడదా?”

“ఏవుటో చూడాలింకా!”

“సరే. విలే మళ్ళీవస్తాను సాయంత్రం?”

“చిత్తం.” (యదుభూషణరావు వెళ్ళును.)

*

*

*

“అమ్మా! — ఏంబాధ! — ఏచే పరాయి మొగాడువచ్చి మాటాడుతూవుంటే కవలమండా బాచుంటావే? మతిలేదూ? — ఏంబాధోయి దేవుడా! —”

“అయి సంతోషానన్నంచే మాటాడుతూంటే, కాళ్ళపడుతూన్నదాన్ని నేనెందుకు లేచిపోవడం? అని కాని; లేకపోతే నాకుమాత్రం అంతగిన్న లజ్జలేదూ?”

“సరే, నువ్వు చంపకు. అబ్బ — కాళ్ళటే!”

“ఇలాకొన్నాన్న కవలవచ్చి మీకెలాగుందో అడిగినప్పుడు అరిక మీ సుంచందగ్గర రాలేదూ? రాని కాయన ఏమిటన్నాడు? అంతమాతాన్ని ఆ విడవి లంజ కెందకట్టితేమీనా?” అన్నాది పరస్పతి.

“ఏలే నూవ్వు మీ అమ్మామాడావెళ్లి అయినతో

కులాసాగా మాటాడండి! — రాను! రాను! — ఇంత వేపుగుతే నీ ఎలాగ? — ఏంబాధ! నాయనా దేవుడా! —”

*

*

*

(రాత్రి 7 గంటలవేళ — కాశ్మీ్ర మూలుగుతూ సుంచంమీద, మిగతవారిందరూ సుంచంవద్ద —)

“అమ్మా! — నాయనాబాధ! — దేవుడా! రక్షించుకోండి! —”

డాక్టర్ని పిలిపించిరా రంగళ్ళపంపించి?”

“నీకు కావులెన్నే పిలిపించు. — అబ్బబ్బ! — హా! రాహం! —”

“రంగా వేగం పిలుగురా డాక్టర్ని, అయినతో ఏచిటి.”

(రంగడువెళ్లి డాక్టర్ని పిలుపుకొనవచ్చును.)

“ఏమండీ కాశ్మీ్రగారూ! ఏచిటండీ చికాకు?”

“పెళ్ళం, పిల్లలూ. మరేచిటి? అమ్మా! రాను! రాను! —”

డాక్టరుగారాచేరు, చికాకుచిటి కేవలం మందిస్తారు.”

“నువ్వు ఇంట్లోకివెళ్ళుమ్మ. నాకు తెలుసును; నువ్వు చెప్పనక్కరలేదు. —”

(శేషమ్మ ఇంట్లోకివెళ్ళును.)

(డాక్టరు దేహయంతయు పరీక్షించిచూచును.)

“మీ ఆస్వాన్ని రేపుడయంపంపండి మందిస్తాను. ఇప్పుటిపిల్ల పుచ్చుకొండి.”

చిత్తం.”

(డాక్టరువెళ్ళును.)

“అమ్మా! బాధ! బాధ! — ఏంబాధ —”

*

*

*

>E

(వడిరేయి — వట్టింట శేషమ్మగారి కవయ —

ఇట్లంతా నిశ్చయము — పిల్లలందరూ నిద్రలో —
రాత్రి గారుమాత్రము శవమువద్ద — శేషమృగాది
ముఖం దివ్య లేజనుతో వెలుగుతూంది. —)

“ఎంతపనిచేసింది! — అబ్బా! బాధ చెప్పు
తున్నాది. హృదయం పగిలిపోతున్నాది. ఉరిపెట్టు
గుండి! ఓయిదేవుడా! త్యాగుంటే గుండె పగిలి
పోతున్నాది. — నాబాధలు పడలేకేకాదోలు ఇంత
పనిచేసింది! — అయ్యో! ఎంతపాపాత్ముణ్ణి. ఇంక
వన్నీలాకంఠా బ్రతకనియ్యదు, బ్రతకలేదు! జీవిత
దుర్భరమనిపిస్తున్నాది! — హా! దేవుడా చివర
కంతపనిచేసేవు! — తండ్రి నీలీల ఎవ రయగగలరు?
అబ్బా! — పరమపవిత్రరాజైన నాభార్యని చేరుకుం
టాను. రక్షించుతండ్రి! దేవుడా! — మానవస్వతిని

కాదు నాయనా! సర్వేశ్వరుడా! అపరాధింద్రుడా,
తండ్రి! — మా చావులవల్ల మాపిల్లలకు కష్టములు
రానియ్యకు తండ్రి! మా చావులనుగూర్చి ఇదిగో
వ్రాసి ఇక్కడ ఉంచేస్తాను. — తండ్రి! నేల్రతక
లేదు. ఇదుగో ఈ నల్లనుండు, మానె, ఛా; కాదు,
కాదు నాభార్య అనుసరించినమార్గాన్నే నేనూ అనుస
రిస్తాను; ఈ త్రాటిలోనే ఉరిపోనుకుంటాను.
నాయనా దేవుడా! రక్షించు నన్ను క్షమించు.”

* * *

అనుమాన పికారముచే
గునుజాలు పీడించబడి తమసరుల కన్నుం
గావకిటుల బాధించిన
మనభారతదేశ మెట్లు భాగ్యముగనునో!

అనుకరణములను చూచి మోసపోకుడు

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు సిద్ధామృతము

అమృతాంజనం డిపో

బొంబాయి — మదరాసు — కలకత్తా

మా తృవందనము

కేషాద్రి రమణకవులు

తల్లి ! తావక పాదసందర్శనంబు, దొరుకని దినంబులే నాకు దుర్దినములు
జనని ! తావక కరుణారసంబునాకు, గలుగని ప్రసన్న రాత్రియే కాళరాత్రి
నీ పవిత్ర దృగంచల లిస్సుతంబు, కరుణారసమున నాకజ్యైః గవిపదంబు
నీ వినిర్మలశోణిత నివహముననె, మానితంబైన పురుషజన్మము లభించెఁ
గలితభావాభిరామమా కావ్యరచన, అతులితంబైన యాంధ్ర భాషానురక్తి
చిత్తరణంబు వాఙ్మయ సేవనంబు, ఇన్నియేటికి నాయందు నున్న శక్తి
తల్లి ! నీసత్కృపాప్రాప్త ధనమునుమ్ము, శూన్యజీవితమున మనఃశ్లోభపాడమి
ఘోరతరరోగబాధచే గుండెజెదరి, వితత సేవకవృత్తిచే మతికలంగి

ప్రకృతి దుఃఖాత్మకముగఁ గన్పడెడివేళ, తల్లి తావక చరణ సందర్శనమున
మంచువలెఁ జిత్తసంక్షోభ మాటుమణుగు, మహిత శీలల సోదరి మణులమధ్య
ప్రేమతోడుత ననునీవు బెంచుకతన, పర సతులయందు సోదరి భావమేను
నినువుగానున్నయప్పుడే నేర్చుకొంటి, జీవకారుణ్యమును బిత్రిసేవనంబు
మాతృదేశానురక్తియు మాతృభక్తి, దేవుఁ డిచ్చినయంతలోఁ దృప్తిపడుట
మాతృభావనతో నన్యమానిసులను, తలఁచుచుండుట నీ కృపా ఫలమెనుమ్ము
ఈ మహాదీచురాలి కీవేలపాడమి, ఘోరదారిద్ర్యబాధ చేకొంటివయ్య
ఏమహా భాగ్యవతికేని యీవుపాడమ, తస్మాదుగదయ్య యీ మనస్తాపమంచు
నన్ను నాపన్ను నోదార్చు చున్నయపుడు, పిడుగు లొకకోటి తలపయిఁ బడినయట్లు
అలమటించితి నాహృదయంబునందు, నీదుగర్భంబునం బుట్టి నిరుపమాన
సుకవితారసభాగ్యంబుఁ జూరగొంటి, తావక స్తవ్య ధారయే దైవవశత
శాంతజీవనమందు నుత్సాహమొసఁగె, ఈకుటుంబదరిద్రతా హేతువుగనె
చేకురె స్వధర్మవిహితమా జీవితంబు, నీ పవిత్రోదరమున జనించుకతన
కలిగె ననుకూలమైన నిష్కామకలన, చాలదే నాకు నిట్టి శాశ్వతసుఖంబు

గృహలక్ష్మి

కలదె యిది యన్యమాతల గర్భమందు ? కష్టసుఖములు జీవికః గర్భఫలము
లివ్వ చవిజాడమానుట లెననితరము! సర్వసాధాగ్య భరితయా జననియొనగు
భాగ్యసంపద లెందాఁకఁ బ్రాప్తమగును ? ఉత్తమచరిత్రయా మాత కొక్కమాటు
వందనమొనర్చ జన్మసాఫల్యమగును, ఇట్టి కరుణామృతస్వాంత నిట్టిమాత
నిట్టి యుత్తమశీలను నేనుమదిని, తల్లియని భక్తితో మ్రొక్కుదానికంటఁ
గల్గునే యన్యభాగ్యమీ కష్టమతికి, శుష్కదేహంబుతో నుండి చూపులందు.
బుర్రవాత్సల్య రసమది పొంగిపారల, మామకాదృష్టచింతన మానసమున
బ్రదికియుంటివి నాపుణ్య భాగ్యమునను, కనులముందుఁ జరించునా కల్పవల్లి
కామిభలంబు లొసగూర్చు కామదోగ్ధి, చింతఁబోకార్చి తనువు సంజీవకరణి
నా వ్రతఫలంబు నాతల్లి నా యుసాస్య, దైవతము నీనె నీకు వందనము తల్లి
దినదినము నొక్కమాటు నీదివ్యమూర్తి, గడియకొకమాటు నీపాదకంజయుగళి
లరగడియ కొక్కమాటు దయార్ద్రదృష్టి, నెలమి నేవింపఁ జేకూరునేని నాకు
సన్నఁబోలిన సుకృతి వేటున్నెయింక, ఆంధ్రవాఙ్మయమందు నమ్మాయటన్న
మధురపదమున కీడైన మాటలేదు, సర్వకష్టాస్తృగంబైన జగమునందుఁ
దల్లికీడ్చిన పరదైవతంబులేదు, భాషయును దేశనూతయుఁ బ్రకృతిదేవి
తల్లి! సమానమగు దైవతములుగాదు, కనులమూసిన దెఱచినఁ గాంచుచున్న
మాతృమూర్తియే నాముందు మనలుచుండు, సుకృతమననాదె, యన్నింట సుకృతినేను.

కావలెను

మునుపటివలెనే “గృహలక్ష్మి”కి పెక్కు సోదరీమణులనుండి
రచనలు వచ్చుచున్నందులకు మా కృతజ్ఞతా వందనములు.
ఇంకను కథలు, పద్యములు, పాటలు, స్త్రీలకు సంబంధించిన
వివిధ విషయములుగల వ్యాసములు గావలెను. వ్యాసములు
విడివిడి కాగితమున కొకే ప్రక్కన వ్రాసిపంప వేడికొలు.

సంపాదకులు.

సంసారచక్రము - గో సంరక్షణ

“అభినవ సహ దేవ” డాక్టరు ఏజిల్స్ శ్రీరాములుచోడరిగారు

ఏనాడు మన భారతదేశము గో సంరక్షణమునందు పేక్ష చేసికొని ఆనాటినుండియే మనదేశము అభిగతిపాలైనది. ఈ గో సంరక్షణము భారత వారీ మణులకు పరమ ధర్మముగా స్థిరపడియున్నది. కృషియే జీవనోపాధిగా గల దేశములలో గోవును పూజ్యభావముతో పరికింతులేగాని వానిని సంరక్షించుటకై తగిన క్రద్దవహించుటలేదు. దేశములో పశుసంతానము అభివృద్ధి కావలెనన్న, ప్రజలు ఆరోగ్యవంతులై సర్వముఖములు అనుభవించవలెనన్న, గృహంగణలు తమకుటుంబములను పోషింపవలెనన్న, మనదేశము సర్వసౌభాగ్యములతో తులతూగవలెనన్న గోసంరక్షణకై శ్రీ పురుషులు పూనుకొనవలెను.

గోమయము మిక్కిలి పరిశుద్ధమనియు, శ్రీమి సంహారమనియు, మనపూర్వుల కత్తధికమగు నమ్మకము గలదు. గృహంగణములను క్షుద్ధపరచుటకు గోమిశిరమగు ఉదకమునే యిప్పటికిని గ్రామములందు పలుపురు వాడుచుండురు. సాలగ్రామము తులసిదనము అగ్నిగోవు పూర్వార్చనపరాయణులకు పరమపూజనీయులు. ఉదయమున నిదుర లేవగనే గోవును చూసినవిదప గోప్రవక్షణ యొనరించుట ప్రజలమగు సదాచారముగా నున్నది. పుణ్యశ్రీలు గోవు మహాలక్ష్మియై పశువు సంకుమలతో, పుష్పదామాదులతో నలంకరించి విశ్వమును ముఖ్యదినములందు వారాధించెదరు. భక్తులు భక్తిహారికులై స్వయముగా లేతపవిత్రకలగహించి క్రద్ధతో గోవులకును, గోవత్సములకును చేసులార మేపుదురు. అందువలన సాక్షాద్భగవ దవతారమనియు, పురాణ పురుషుడనియు, గోసంరక్షకుడనియు, గోవర్ధనోద్ధరుడనియు, గౌతా

చార్యుడనియు పరమభక్తితో మనచే వారాధింపబడుచున్న శ్రీకృష్ణ భగవానునియొద్ద తొమ్మిదిలక్షల గోవులుండెను. వారికథలయందు గోపాల పరావృతుడు గోపాల బాలుడుఅమనని శ్రీకృష్ణున కన్వర్ధనామములైనవి. ఆకలమునగూడు గోవులు పరమ పూజనీయులైనవి.

సంసారచక్రమును గిల్లుచులిప్పు గృహిణి హిందూ గృహమునకు జీవగజ్జి, గో రక్షణము, హిందూగృహమున శ్రీలవకముననే యున్నది. శ్రీలు పురుషులకంటె దయతో పోషించుచుండురు. హిందూవనిత గోవును ప్రత్యేకముగా పాలకై పెంచుటలేదు. గో రక్షణము పుణ్యప్రదమని తలంచుచున్నది. శ్రీలవకులు గోవులను పదిసార్లు పవిత్రజీవతలవలె పూజించెదరు. దిక్కులునిండునట్లు మేత మేపుదురు. ఎక్కడనో గాని ఆవులలో పాదమునవి యుండవు. “గోవు మాలచ్చికి కోటిదణ్ణాలు” అనునట్లుగ గోవులు హిందూగృహమున విల్లలవలె మనోహరముగా తిరుగుచుండును. కత్తుకితికి పడి లేగకు లేకుండ పాలను పిడదు. ఆవు ముచినిన కటికివానికి అమ్మరు. అనేకులు యింటబుట్టిన ఆవులు యింటనే మరణించవలెనని కోరుచుండురు. అచ్చుపోసి విడచిపెట్టిన ఆవుతుల విషయములో హిందువులకుగల భక్తి సర్వలోక విదితమేగదా? పల్లెటూళ్లయందలి శ్రీలు పశుకాలము పశుసంరక్షణార్థమై వివిధోగించుచుండురు. తెల్లవారు బామునలేది పోయి గడ్డిపోకి దులిపి తట్టలనిండెచ్చెదరు. అటులేరువారే కడుగు, ప్రతివిప్రులు తొన్నలు, ఉలపలు మున్నగునవి విసిన గుడిటిలో కలిపి యుంచెదరు. తరువాత సాయంకాలము మరల గడ్డి

పోయి కొన్న మున్నగునది మూటకట్టి తెచ్చుదురు. ఈమధ్య కాలమున పొంటియంట, పెరుగుతీసి మట్లగ చేయట మొదలగు పనులతో కాలము వెళ్లబుచ్చుచుండును.

పాడిపశువులు—తదితర పశువులు

పాటుపడు పశువులకంటె పాడిపశువులు సుకుమారమైన జంతువులు. పాడిపశువు లితర పశువులకంటె పాధువులైనవి. పాటుపడు పశువులకు ఎటువంటి ఆహారము పెట్టినను తినును. పాడిపశువులు రుచికరమైనవి, బలముగలవిగానుండు చాచాదినములు గడ్డిబాతులు తినును. పాడిపశువులకు కోపము, తానునము చాలలేకున్నవ, యజమానునియందుగాని, యజమానురాలియందుగాని ఒకవిధమైన ప్రేమగలిగియుండును. పాడిపశువులు లేనిగృహము గృహముకాదనియే చెప్పవచ్చును. అవిలేనిచో గృహము కళకళలాడుచుండదని చూపేకుల్లు చెప్పదురు. పాడిపశువులు తిను ఆహారమునుబట్టి వాని శరీరకాంతి వృద్ధియగుచుండును. ఇంకను చాల ఆరోగ్యకరముగా, సంతోషముగ నుండును. శరీరారోగ్యముగల పశువుపాలు చునకు ముఖ్యాహారమని శాస్త్రజ్ఞు లొప్పుకొని యున్నారు.

పాడిపశువులను కడుగుట

ఈపశువులను పరిశుభ్రమైన నీటియందుంచుటగత్యము. ఆవులకంటె గేదెలు మిగుల మడ్డిజంతువులుగాన చాలబాగ్రతగా నీవిని కాపాడుచుండవలయును. గేదెలకు బురదయనిన మిగుల ప్రీతి. కాకశరీరముగల పశువు లెప్పుడును నీటిలోనె యుండవలెనని కోరికలిగి యుండును. కొన్ని గేదెలు శరీరమునిండ మట్టినింపుకొని యింటికేవచ్చును. యజమానులలో కొందరు వానిని శుభ్రముగా నీటితో కడుగక యెట్లే యుంచుదురు. అట్లుండుటవలన పశువునంటుకొని యున్న బురద యెండి తెరచికట్టును. తరువాత పశువు శరీరము

విగడియును. అందువలన పాలుబాదా తగ్గి యేలైన వ్యాధిగూడ కలుగవచ్చును. కాబట్టి పాడిగేదెల నెప్పుడును వియమించిన తేరకు శుభ్రముగా నీటితో కడిగినయెడల వానిశరీరము లారోగ్యకరములుగా నుండును. పాలమునుండి గేదెలు రాగానే, బాగ్రతగా పరిక్షించి వానికి తగిన సదుపాయములు చేయవలెను. పశువుల కంటుకొనిన బురదలో ఒకవిధమైన రోగమును కలిగించు నూత్నక్షేపులుండవచ్చును. లేదాయీ బురద దుర్వాసనగా నుండవచ్చును. కాబట్టి పెంటనే నీటితో కడుగవలెను ముఖ్యముగా పశువుల తోకలకంటుకొను బురదను పొదుగుటనుండు బురదను శుభ్రముగా కడుగవలెను. లేనిచో తోకను నిమిరి, పొదుగువాపు మున్నగు వ్యాధులు కలుగవచ్చును. వేసవికాలములో మధ్యాహ్నము 11 లేక 12 గంటలకును సాయంకాలము 4 లేక 5 గంటలకును లేపుకుండ చచ్చితితో పాడిగేదెల శరీరములు కడిగినయెడల వానికి పోయిగానుండి చక్కగా నెమరు చేయుచు చెవులాడించుచుండును. ఆవును గేదెలకు వలె స్నానము చేయించరాదు. ఆవు గేదెవలె మడ్డి జంతువుకాదు. కనుక యేవారమునకో, యేపక్షమునకో స్నానము చేయుండుట మంచిది. గేదెలు చెదవులలోను కాలువలలోను స్నానముచేసి యింటికి వచ్చునపుడు బలగలు శరీరమునుబట్టి ప్రేలాడుచుండును. అప్పుడు వాటిని నెమ్మదిగా రీసి వేయించలెను. అవి శరీరమునుండి రానియెడల ఉత్పవీరుపోసి తీయవలెను.

పాడిపశువుల కుడితిలోట్లు

పాడిపశువుల కుడియొగించు కుడితిలోట్లు ప్రత్యేకముగానుండవలెను. మట్టితో వేసినలోట్లుగాని, రాతితో వేసినలోట్లుగాని పల్లెటూళ్లలోనున్న రైతు లెక్కువగా వాడుదురు. ఇటువంటిలోట్లు గట్టివిగను, గరకు లేకుండగను. వికాలముగను మూతి వెదల్చుగను నుండుటనుంచిది. తోట్టిమాత్రీ వికాలముగానుండి

పెద్దదిగా నుండినయెడల పశువు త్రాగుటకును నుడితి అడుగుభాగమునకు మూతిముంచి త్రాగుటకును, ఇంకను నుడితి అడుగుభాగమున నిలువయున్న కత్తును మున్నగు నవి పోటితో తీసుకొని తినుటకును వాటముగా నుండును. లేనిచో పశువునకు చిరాకుకలిగి యీ తోట్టిని బ్రద్దలుకొట్టును. ప్రతిదినము తోట్టిని తుగ్గముగా కడుగుగూడవలెను. లేనిచో దుర్వాసనపుట్టి పశువులకు పలువిధములగు నొగములు పుట్టును. ఒక్కొక్కపశువునకుగాని రెండు పశువులకుగాని ఒక తోట్టియుండుట మంచిది. ఈతోట్టినిగూడా ప్రతి దినము పశువులముగా కడుగుగూడవలెను. జబ్బుగల పశువులకుమాత్ర మీతోట్టగా నుడితి పెట్టరాదు. పల్లెటూళ్లలోనుండు రైతులలో చాలమంది ఆ తోట్టలలో మిగిలినఅన్నము, మజ్జిగ, వాల్చిన గంట మున్నగు నవి పోయినారు. అందువలన పక్కలు కాకులు వచ్చి మూతులు పెట్టి తినును. ఇట్టిది తినుటవలన విషజీవు లానుడితిలో జేరను. తరువాత పశువులు ఈ నుడితిని త్రాగి పలువిధ సంకటములపాలగును. కాబట్టి ఆతోట్ట పైభాగమునకు తగినట్టి మూత వేయించియుంచుట మంచిది.

పాడిపశువుల విశ్రాంతి

వర్షాకాలములో 10, 15 దినము లోకేమాదిరిగా ధారగా వర్షములు కురిసినపుడు పాడిపశువులను కొద్దలో నుంచుదురు. మాగాణిభూములు రైతులు పెట్టరైతులకంటె పశువుల విషయమై చాలయిక్కుట్లు పడుచుండురు. మాగాణిరైతులు వర్షములు కురిసినప్పుడు తదితర చోటులకు తోలుటకు స్థలములేక ఆ కొట్టములలోనే యుంచుదురు. వర్షములను దొడ్డి యంతయు తడిసి చెత్త, మలమూత్రములు వగైరాల ప్రధి దుర్వాసనజేయును. అందుచేత ఆవాసన సహించలేక పశువులు దొడ్డినుంచి బయటకు వెళ్లుటకు ప్రయత్నించును. కాబట్టి వర్షముకురిసినపుడు మిగ్రామ వికారస్థలములోనికి మీ పశువులను తోలుకొని వెళ్లి

అక్కడ కొంచెముసేపుంచి అటునిటు తిరుగనిచ్చుట మంచిది. లేక పొలములలోనున్న మెరక నేలలకి తోలినను తోలవచ్చును, కొన్ని ప్రాంతములయందు పశువుల వెల్లప్పుడు యిట్టిభూములయందే వారి తగిన కొట్టముల నేర్పరచి అక్కడనే యుంచుదురు. ఈపద్ధతి చాలామందిదేగాని ఆప్యదప్పుడు యింట్లోనూడా నలవాటు చేయవలెను. వర్షములు లేనపుడును తదితర సమయములందును పశువులను కట్టు కొయ్యలకు కట్టివేయక ద్విశ్రాంతిగా ఆ దొడ్లలో తిరుగనిచ్చుచుండవలెను. లేనిచో అవి బయటకుపోవుటకు ప్రయత్నించుచుండును.

పాలుతీయుచున్నవి.

సాధారణముగా ధనికులయొద్దలో తప్ప తదితర చోటుల పశువులయజమానులుగాని వారి స్త్రీలుగాని పాలు పితుకుదురు. ప్రతిరైతు సోమరికనముంచక తనంతట తానే తమపశువులను పాలుపితుకుట చాలామంచిది. ధనికులలోగూడ చాలమంది తదితర వ్యవసాయపుపనులు చేయకపోయినను పాలు పితుకుట సూక్రము విధిగా జేయుదురు. పాడిలేనియింటియొక్క సీతిగతులు మీకే తెలియును. కాబట్టి పాడిగల ప్రతిరైతు, తప్పుక పాడిపశువులను పోషించి పాలుపితుకుగలందులకు ప్రార్థించుచున్నాను. పాలుపితుకుమనిషి మురికిగానుండు వస్త్రములను ధరించి చేతులను శుభ్రముగా కడుగుకొని పాలుపిండవలెను. పాలుపితుకుమనిషికి కురుచ చొక్కాయును, మోకాళ్లవరకు సదిపోవు కట్టుపంచెయును, ఇవ్వమున్న తలపొగయును పుండుట మంచిది. పొడుగుచొక్కాయును, లావైన కట్టుపంచెయు, నుండుటవలన పశువు యెప్పుడైన తన్నినయెడల ఆమనిషికి ప్రమాదము కలుగవచ్చును. అనాలోగ్యకరమగు మనిషి అవగాత్రయ మొదలగు అటువ్యాధులు గల మనిషి పాలుపితుకరాదు.

పాలెప్పుడు తీయవలెను.

సామాన్యముగా పాడిపశువులలో వనేకరికము

లుండును. కొన్ని మహాయానముగా నిచ్చును. మరి కొన్నిటికి చిరుతిండి అవగా ఉలవలు, తప్పుడు, చిట్టు. జనుపకాడ మున్నగునవి పెట్టిపాలు తీయుటయు గలదు, కొన్ని పశువులు తమ దూడలకు పాలుతెక్కువగునను యుద్దేశముతో సగమువరకు పాలుఇచ్చి తరువారే ఎగచేతుకొనును. మరికొన్ని తన్నును. తరువారే ఆపాలు దూడకు ఇచ్చును. కాబట్టి పశువుయొక్క గుణమును కనిపెట్టి పాలు పీతుకవలెను. ప్రతిదినము ఉదయము 6 గంటలకును, సాయంత్రము 6 గంటలకు 7 గంటల లోపుగను పాలు తీయుట మంచిది. కొన్ని పశువులు ఎల్లవేళల నిచ్చును. కాని రెండుపూటలుమాత్రమే పాలుపిండుట మంచిది. పశువు జబ్బుగా నున్నచో నేడో పరీక్షించి పాలుతీయవలెను. పశుకాల శుద్ధముగా భాగుచేసినతరువాత పాలుతీయుట శ్రేయస్కరము. దుమ్ము ఎంతమాత్రము పాలలో పడరాదు. పాలుపిండిన తరువాత పాలబిండిన ఎవరికిని చూపించరాదు. దృష్టితోచము కలుగును.

పుట్టిన మూడునెలలవరకు దూడకు సగముపాలు వదలిపెట్టవలెను. సగభాగము యజమానుడు తీసికొనవలెను. 4 వ నెలలో మూడుభాగములు యజమాని తీసుకొని ఒకవంతు దూడకు వదలిపెట్టవలెను. ఆటు తరువాత దూడయొక్క బలమునుబట్టి పితుకవలెనని బ్రహ్మపురాణములో హితముపాముని చెప్పెను.

పాలుపితుకు పాత్రలు

మనదేశములోని రైతులు చాలభాగము పాలను పోయెపాత్రలు మట్టిపొండలనే వాడుచున్నారు. ఇది చాలతృప్తమైనది. పాలుపిండుటకు మాత్రము తప్పుకళకాయచేసిన లోహపుపాత్రలను మాత్రమే యుపయోగించవలెను. కళకాయలేనిపాత్రలు ఉపయోగించుట అంత మంచివద్దతికాదు. రాగిపాత్రలు కళకాయచేసినవేగాని పోయెటకు పనికిరావు. ఇనుపపాత్రలలో పాలుపోసిన చిలుమెక్కి చెడిపోవును, దివిగడ నల్లబడును. తగరపు

పాత్రలలోనిపాలు నీలిరంగుగానుండును. చీనాపింగాణి పాత్రలలోపోసిన పాలు త్వరగా చల్లారవు గాన తోడుపెట్టుటకు పనికిరావు. కంచు కొయ్యపాత్రలు పోయెటకు మంచిది.

పాలుపితికడుపాత్రలు మిగుల పరిశుద్ధముగాను, ధగధగ మెరయుచున్నట్లుండవలెను. లేకున్న పాలు చెడిపోవును. కుచియనునది ముఖ్యముగామాడని రైతు యొక్కవ్యాపారము వృద్ధిపొందజాలను. ఇంతియోగాక అచ్చటి పదార్థములను తిన్నెల్లప్రజల దేహోగ్యమునకు హానిగలుగును. శ్రీలలో చాలమంది దేహమును వంచక పాలనుపితుకుపాత్రలను బహుమద్దగానుంచుదురు. వీనిని ప్రతిదినము శుద్ధముచేయనియెడల దుర్వాసనకొట్టును. ఒకవిధమైన మద్దపాత్రయొక్క అడుగు భాగమున పేరుకొని వాసనవేయును. అపాత్రలోనే పాలుపిండినయెడల నష్టహ్యముగానుండును.

కాబట్టి పాల నెల్లపుడు పరిశుద్ధమైనపాత్రలో నుంచి మూతపెట్టియుంచవలెను గాని దుర్వాసనలున్నచోట పెట్టరాదు. పాలుపితుకునపుడు చేడినీటితో పాత్రను శుద్ధముచేసి వాడవలెను. పాలనుపితుకు పాత్రలు మూతులు వెడల్పుగానుండుటమంచిది.

పాలనుకాచుపాత్రలు

శ్రీలలో చాలభాగము మట్టిపొండలనే పాలను కాచుపాత్రలుగా నుపయోగించుచున్నారు. ఇవియే చాల ప్రశస్తమైనవిని వాయుగ్నిపాయము. ఈవండులు పరిశుద్ధముగను, నునుపుగను, మందముగను అంత పెద్దవికానుండ నుండవలెను. ఒకపారి పాలువేసి శుద్ధముగాకడిగి ఉపయోగించవలెను. ఇంకను పాలను కాచుపాత్ర శుద్ధముగా కడుగకపోయినయెడల పరిశుద్ధముగాని యితర యేదస్తువుయొక్క సంపర్కము తగిలినను పాలు విరిగిపోవును. ఈపాలపాత్ర నేమాత్రము మురికియొన్నను, లేక మజ్జగ ఏమాత్రము పాత్రల కంటుకొనియున్నను, వానియందు పాలుపితికినను

పోసినను వెంటనే విరిగిపోవును. ఒకపాత్రలో పాలును కదలకుండ కొంచెము నేత్రుండినయెడల పైన మీగడ కట్టును. దీనిని నులభముగా తీయవచ్చును. ఈమీగడ మిగుల బాహ్యజీవులతో కూడుకొనియుండును. పాలపై నుండి తీసి చిలికినప్పుడు ఈ కణుపులన్నియు కూడు కొని ముడయగును. (దానినే వెన్నయందురు.) పాలను కాచుపాత్రలపైని మూతకేయకుండా కాచుటనుంచితి. ఇటువంటిపాత్రలు దుమ్ముగలస్థలములందు నుంచరాదు. తడిపిన పిడకలతోగాని కట్టెలతోగాని దాలివేసి పాలు కాగవీయరాదు. అట్లు కాగనిదొనకొ పాలు పొగ చూరిపోవును.

ముఖ్యనిష్కాయములు

శ్రీలు సాడిపకుపుట తవుడుచిట్టు ఎక్కువగా

పెట్టరాదు. తగినంతగా పెట్టవలెను. అట్లుపెట్టినయెడల శీతరోగములు వాతరోగములు కలుగును. బలయు నట్లుగా మేపినయెడల ఎల్లప్పుడు ఎడయగుచుండును. కట్టునిలువదు. పాలు తగ్గిపోవును గాన ఎక్కువగా మేపరాదు. ప్రతిదిత్తులుపెట్టి నడుమ తగినంత ఉప్పు కలిపి పెట్టవలెను. లేనిచో వాతరోగములు కలుగును. వెన్న ఎక్కువగా వచ్చునను యుద్దేశ్యముతో తవుడు పెట్టుటలేగదు. అట్లుపెట్టినచో శీఘ్రవాతము దొమ్మి మొదలగు రోగములకు సంభవించును. వాచేరచింప బడిన అనుభవ పశువైద్య చింతామణియను గ్రంథము చూచినయెడల ప్రైవిషయములన్నియు విపులముగా వ్రాయబడినవి. చదువరులు తప్పుక తెప్పించి చూచెదరుగాక.

ఒకరు :—ఒకశ్రీకి తనకుమారుని పురుషపుంగవునిగా జేయడానికి యిరవైయేళ్లు పడుతుంది.

ఇంకొకరు :—ఒను. వాన్నే తెలివితక్కువ దద్దమ్మగా తయారుచేయడానికి యింకొక శ్రీకి యిరవై నిముషాలు పడుతుంది.

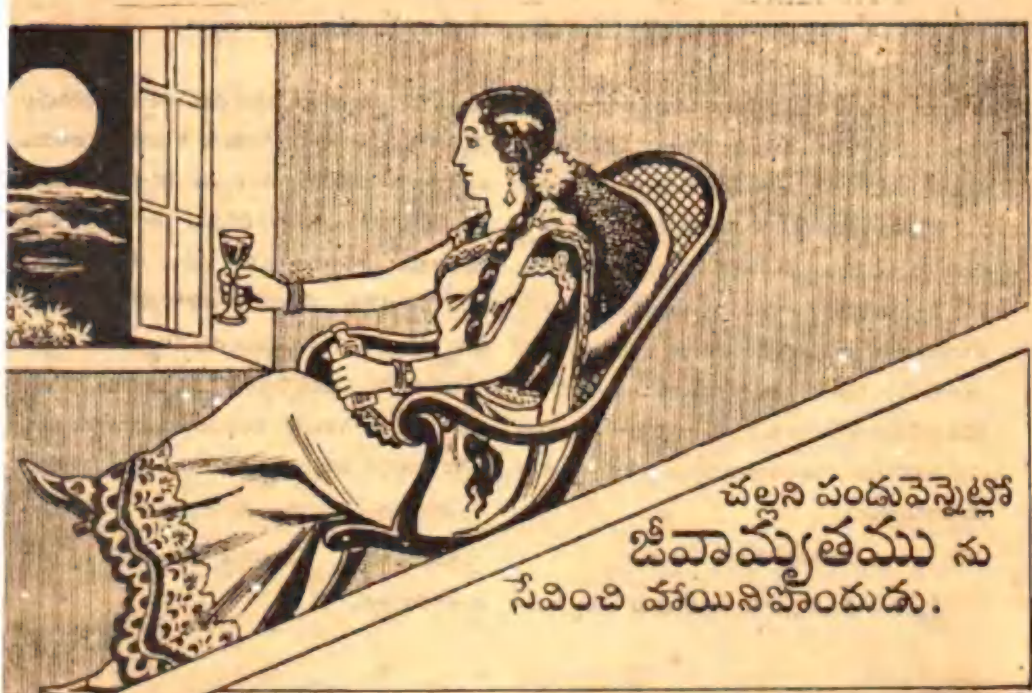
ఒకదినము ఒకపత్రికలో, ఒకడు

“బజారులో నాసంచిని పోగొట్టుకొన్నాను. దానిని తీసినవానిని గుర్తించాను.

అతడు నాకు దానిని తక్షణమేవచ్చి యిచ్చిపోవలయును.”

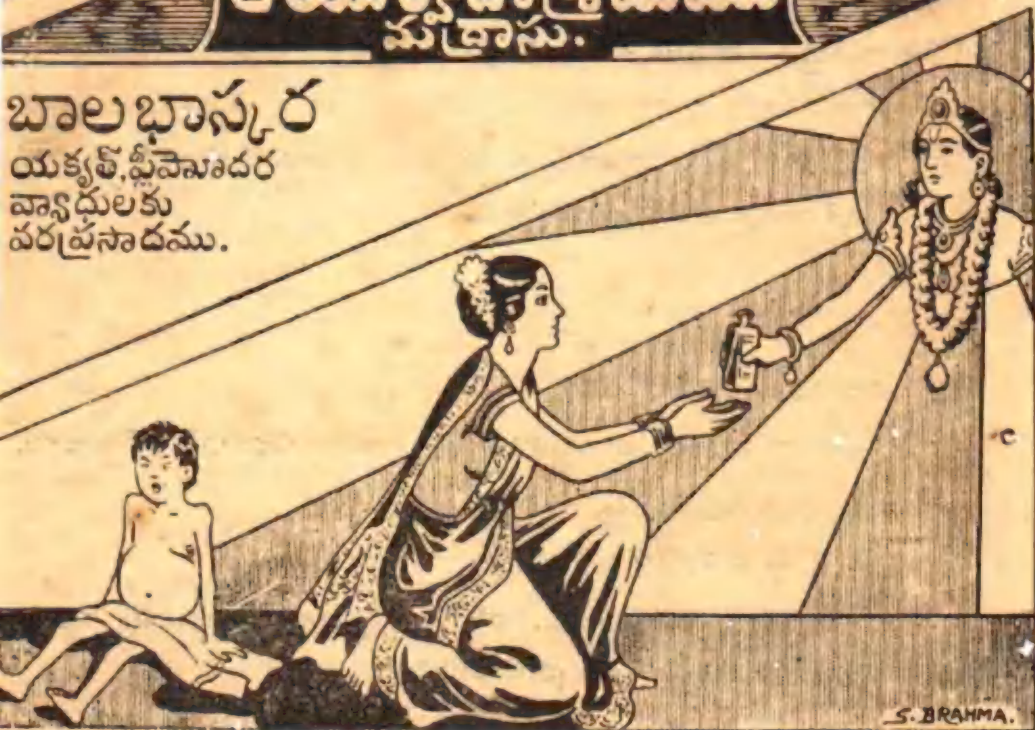
అని వ్రాస్తే, ఆ పత్రికలో మరుదినము,

“సంచినిదీశాను. గుర్తింపబడ్డాను. పోగొట్టుకొన్నవారు నావద్దకువచ్చి సంచిని ఎప్పుడైనా తీసికొనిపోవచ్చును” అని ప్రకటించబడ్డది.

ఆయుర్వేదాశ్రమము మద్రాసు.

బాలభాస్కర
యక్కప్ప, ఫీమెనాదర
వ్యాధులకు
పరప్రసాదము.

ఆంధ్రదేశమునందు కొన్ని విచిత్రపరిశ్రమ లభివృద్ధిజేంచుచున్నవి. ఇవి పూర్వము లేవుగాని, ప్రస్తుతము, మనయాంధ్ర సోదరీమణులు వీనిని నూతనముగా కనుగొనుచున్నారు. వీనిలో “కాగితములతో గృహోపకరణములజేయుట” యొకటి. ఇది నల్లారుజల్లాయందు విశేషవ్యాప్తిగలిగియున్నది. దీనిని నేను స్వయముగాజూచి గ్రహించితిని. ఈ యుపకరణములు చాల దృఢముగను, విచిత్రముగనున్నవి. ఈపరిశ్రమను ఇతర ప్రాంతములకు పత్రికామూలమున తెలియజేయ దలంచితిని.

చిత్తుకాగితము లుపయోగ రహితములని మనవారు విశేషముగా సారవేయుదురు. కాని ఈచిత్తుకాగితముల మూలముననే యొక పరిశ్రమను వృద్ధిజేయవచ్చును. ఈ పరిశ్రమ మొదట గ్రామములయందుండి, విక్రీలి యనాగరికనుని ఇోదినను, దీనిని వృద్ధిపఱచించినచో, కాలక్రమముగ నిదియే యొక నాగరికవృత్తిగా పరిణమింపగలదు. ప్రస్తుతము మనము, తుక్కుకాగితముల యుపయోగమును గ్రహింపలేకయున్నారముగాని, మన సోదరీమణులు నూతనోత్సాహముతో క్రొత్తక్రొత్త పరిశ్రమల సభివృద్ధి పఱచించుచున్నందుల కెంతయుఁజ్ఞానునియులు. ఈ కాగితములతో చిన్నబుట్టలను, గిన్నె

లను, తట్టలను, ఇట్టివనేక పరికరముల స్వల్ప పరిశ్రమతో, తయారుకేయవగును.

చాల తుక్కుకాగితముల నొకచో చేర్చవలయును. అవన్నియు శేర్పేటతరువాత నొక పెద్ద గిన్నెలో నీరుబోసి, యాకాగితముల నన్నిటి నా నీటియందుంచవలయును. అట్లు నీటియందుంచిన కాగితములను, మూడు నాలుగుదినములు బాగుగా నానునట్లుంచవలయును. అవి నానినతరువాత, ఒకనేరు వరకును మెంతులదెచ్చి, మరియొక గిన్నెయందుంచి, తగిన నీరునుబోసి, వానినొక రోజువరకును బాగుగా నాననీయవలయును. నానినతరువాత మెంతులు తమ పూర్వ పరిమాణమునకు రెండంతలుగా పగులు. నాల్గవరోజు నానిన యాకాగితములదీసి, తొటియందుంచి బాగుగా రుబ్బవలయును. రుబ్బగారుబ్బగా నా కాగితములు గుజ్జగును. తరువాత దానిని బయటికిదీసి, మరల కొంచెము కొంచెముగా మెంతులతో రుబ్బవలయును. ఇట్లు షుమారు పావుగంట రుబ్బినయెడల మొత్తము జగటగా గుజ్జవలెనగును. తరువాత మిగిలిన దానినంతయు క్రమముగా గుజ్జగువంతవరకును, రుబ్బవలయును. తరువాత నాగుజ్జను (Pulp) ఒక గిన్నెలోనికి తోడ్వలయును.

పిమ్మట మనమొక బుట్టను, తయారు జేయవలయుననిన, ఆబుట్టనుదెచ్చి దాని పై భాగమున, నిండుగా నన్నటి బట్టరొయికటి కట్టి, యాబుట్ట మూతివద్ద ముడినేయవలయును. తరువాత నాగుడ్డనిండుగాను, దట్టముగాను, ఇదివరకు తయారుజేసియుంచిన కాగితముల గుజ్జనువేయుచు రావలయును. తరువాత నదంతయు పూర్తికాగానే, బట్టతో గూడ బుట్ట నొకచో కదలకయుండు స్థలంబు వలయును. అట్లు రెండుమూడురోజులుంచగానే యాకాగితము గుజ్జంతయునాది, యాబుట్ట యాకారముతో గట్టిపడును. తరువాత నాబుట్టనుదెచ్చి, దానిపై బట్టనువిప్పి, లోపలనుండు బుట్టను బయటికి దీయవల

యును. తరువాత నెమ్మదిగా, ఆరినకాగితముల బుట్టకంటుకొనియున్న సన్నవస్త్రమును విడదీయగా, దృఢమైన కాగితముల బుట్ట మిగిలియుండును. తరువాత నాబుట్టకు మన మిచ్చవచ్చిన రంగువేసికొనవచ్చును. పై విధముగనే పల్లెములను, గిన్నెలను, తట్టలను తయారుజేయవచ్చును.

ఇట్టి పాశ్రమములు, మనయాంధ్రదేశమునందభివృద్ధి జెప్పవలయును. సోదరీమణులందరును, బ్రయత్నించి ఈవిన్న పరిశ్రమనున్నతస్థితికి దేగోరెడను ఇదియే కొంత వరకును “గ్రామపరిశ్రమ పునరుద్ధరణము” నకు, పునాదియగునని యూహించుట కవకాశములుగూడ గన్పించుచున్నవి.

వట్టం శేషయ్య శెట్టి
అస్తు నన్న

నవనాగరికమైన
నగలు

22, వై నాబజారు రోడ్డు, మద్రాసు.

శీమ కమలములు, బంగారు నగలు, వెండి సామానులు,

క్రొత్తక్రొత్త రకములుగా తయారు చేయబడును.

“జ్ఞానము”

ఆచంట సత్యవతమ్మగారు

జ్ఞానమునెడి దొక దివ్యచతుఃవంటిది. అట్టి శక్తి మనుజులకు తప్ప, తక్కిన అంధజ, ఉద్బిజ్జ, స్వేదజ, జరాయుజుంబులలో మృగావధులకునులేదు. “అహోరనిద్రాభయమైదునాని” అని వాటికి తినుట నిద్రింపుట, భయపడట, సంసార వ్యవహారములు మాత్రమే తెలుసును కాని, తామెవరో, తమ్ముల పుట్టించిన వారెవరో, దీనిచే జన్మకారణనిఁ దెలుసుకొనవచ్చునో యెట్టి క్రియచే బహుళదుఃఖకరమగు జన్మనుతరింపఁ జేసికొనవచ్చునో యట్టి జ్ఞాన సాధనము మాత్ర మగమ్యము.

దన్ను దాఁడెరిసికొనునదే జ్ఞానలక్షణము. అట్టి లక్షణ మనేకజన్మాభిజ్ఞ పూర్వపుణ్య విశేషంబున మానవుడై పుట్టిన జన్మలకైనను, సుకృతకర్మవశుఁ డైన నరునకేలభించును కాని, విషయేచ్ఛల వశుఁడైన, మనుజాధముని పొందనేరదు.

విషయము లొక పెద్దవలవంటివి. ఆశయనెడి మోహపదార్థమం దుంచబడిన “ఎర ” వంటిది. ఆశాయెర కాసింది, మనుజుమృగావధులందు మైమరచి వలలో జిక్కికొని విముక్తి నొందలేకుండురు. బుద్ధియనెను ఎలుకలరేకు బోధయనే తనవాడిదంతములచే మాయావలను కొరుకుటే (అనగా మనస్సు బుద్ధిబోధనువిని, అరిషడ్వర్గముల నణచి, ఈషణత్రయముల వదలి, గుణరహితుఁడై, జ్ఞానసాధనంబెరిగి, ఆత్మతత్వము తెలిసికొని, ఆశాగుణరహితుఁడై, జ్ఞాన భక్తి వైరాగ్యయుక్తుడై మనుటయే) మానవజన్మతరించు నుపాయము. జ్ఞానముచే భక్తి యుదయించును. భక్తిచే భవహరమగును.

జ్ఞానమునకే తెలివని, ఎఱుకని నామాంతరములు. దానిచే, జీవాత్మ పరమాత్మల, అద్వైతమెరిగి సాయుజ్యము క్రినొందుటచే జన్మతరించును. ఈదారి నెరుగని సరజన్మ వృథావతనహేతువై, జడమై, భవసాధనమగుచున్నది. సాధోపరి నెక్కి సురక్షితులమైయుండక, క్రిందకురికిన గతియెట్టిదో, జ్ఞానదీపికా సహాయమున్నను, జన్మాంధకారమును వదలింపఁజేసికొన కుండు టట్టిది. భక్తి నొకా సహాయమున సంసారార్ణవమును. తరింపకుండుటట్టిది. అజ్ఞానాటవిని జ్ఞానఖడ్గముచే భేదించి దారి నెరుగుటయే సరజన్మవలని ఫలితము. ఆశాయెరను నిరసింది, అహంకార మమకారములవదలి, పూర్వపుణ్యవశమున లభించిన మనుష్యజన్మ వృథాగానీయక, జ్ఞానసాధావలంబికులై తరించుదురుగాక.

ఓం తత్ సత్

అస్పృశ్యతానివారణ మనవసరమా?

శ్రీమతి డి. ఎస్. రాజేశ్వరమ్మగారు

వర్తమానయుగమున భారతీయుల భావాతిశయా దర్శనములు వివిధవర్ణాశ్రమధర్మసభలలో ప్రళయ ఝంఝానిల తీవ్రసంక్షోభితధరాధంబులపడి నిలుకడ జెందజున్నవి. వర్ణభేదములు స్వరాజ్యసాధనమునకు ప్రధమ పోషానముగు పరస్పర మహుచ్ఛాసమును పారదోలి శీవలము స్వప్రయోజనపరాయణతను పెంపొందింపజేయుచున్నవి. పవిత్రముగు హిందూమతము, తత్కాలమున హీణదశకు గురియైనది. ఈ హీనదశ కు తర్రవాదులెవరు? వికలవాదములచే, మతాదర్శములను, ఆర్థభేదమొనర్చియు యుష్టాంతలుగు మనభారతజాతీయులే. వీరిలో స్వప్రయోజనార్థమై అస్పృశ్యములైనను, భగవతోపదేశమని, ప్రసాదించి చెప్పి ప్రాజ్ఞానులకొందరుగలరు. పూర్వమతాచార్యులచేడి, స్వకల్పితమశ్రమలను ప్రమాణములుగ భోధింపజూచు మహనీయులు మఱి కొందరు. ఇట్లు చేసినవరకు ధర్మాధర్మ వివక్షణలేక పొగుచ్చును కల్పితమత సాంప్రదాయములను విద్యా విశిష్టులువిని పైబిందిరి. కాని కాలమెల్లప్పుడొకరికి మండునా? విజ్ఞానము ప్రబలిన నిమితికేత్రుడైయున్న నాటిభారతీయుడు సేదు కనులు తెరచినాడు. తన పూర్వదుస్థితిని తెలుసుకొని, నిలువున వీర్రవాడు. స్వతంత్రతాలోచనముపై నాధారపడి పరాధీనతకు కత్తువై నాడు. కావుననే నవీనయుగము పూర్తిగ పూర్వముకన్న చాల మారిపోయినది. అట్టి పరివర్తన మాశ్చర్యముకాదు. శీవలము క్రమము సమాజము, హిందూమత మపవిత్రమై పరిణమించుట మహమ్మదీయుల దండయాత్రలు మొదటికారణము. మత గ్రంథములు దేశభాషలో ముద్రింపబడకుండుటయు

తత్కాలమున వని విపరీతాధములచే గ్రహింపబడుటయు రెండవ కారణము.

మతము క్షీణదశకు వచ్చుకొని విపరీతములగు జాతిభేదములు జనించుచున్నవి. దయాదాక్షిణ్య రాహిత్యముగు స్వప్రయోజన పరాయణత ప్రబలినది. నీతిమార్గ మడుగంటింది. సాత్విక భావమపూరితీయమై పోయినది. విపరీతాచారములు విరివిగ నభివృద్ధి పొందుటచే మానవసంఘమున కిత్థంతోపయుక్తములగు పూర్వపుటాచార సాంప్రదాయము స్పష్ట ప్రాయములైనవి. వర్ణభేదమున కిదియే కారణములు. కాక హిందూశ్రుతి, స్మృతిపురాణాది హాసములలో నెందులాచితనూ “బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, కూడ్రులు,” అను చాతుర్వర్ణము మాత్రమే గన్పట్టుచున్నది. శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతలలో “చాతుర్వర్ణ్య మాయాస్పృంఘణకర్మవిభాగః” అని చెప్పటచే నీ నాల్గువర్ణములవారు, పుట్టుకవలన కాక, గుణకర్మలచే సృష్టింపబడినారని తెలియుచున్నది. కాన పంచమ వర్ణము, శీవలము భారతానంతర సృష్టియని స్పష్టముగు చున్నది.

పంచములవలెను నిచ్చుజాతివారు సభ్యమున కెన్నలా? లేక అనర్హులా? అని ప్రవచించుటకు పురాణయుగములోని ఉదాహరణములు పెక్కులు. మాలకూతునకు జన్మించిన పరాశరుడు బ్రహ్మరుషియనంబరిగను. అతనికి జన్మించిన వేదవ్యాసుడు మతమునకు ప్రామాణికముగు వేదసంపాదయనునకు విభాగకర్తయయ్యెను. చండాలకన్యను కేకానీన వశిష్ఠుడు పరమ పావనుడయ్యెను. ఇట్లే పురాణయుగమున నెందరో,

పంచములతోడి బాంధవ్యమును గల్పించిరి. ఈమధ్యనే కదా శంకరస్వామిలవారు మిల్లరుకన్యను శుద్ధి సంస్కరణమొనర్చి మతమున తేర్చినది. కేవల మొక పరదేశీయ యువతిని హిందూమతమున నైశ్యమొనరించుటకంటె స్వదేశీయులను స్వమతస్థులును నగు పంచములను స్పృశించినంతనే తప్పేమియు గానరాదు. కులకాంతలను విగ్రహాదీన జారకీభామణులు సదాచార సంపన్నులైనచో కామయోగబంధములభంగించి, కేలనొక జపమాలబానిసంతనే దుర్మార్గుడను సన్మార్గుడగుచో పోయవచ్చుచే దిలకింపబడు పంచముడు విరపరాధి యగు భారతీయుని స్పృశ్యమాత్రమున కేలయనర్హుడో తెలియకున్నది. మతము పేరిడి వేనవేలు ఆపరాధముల మోసర్చుచున్నాము. మతమును సెప్పమిడి ముక్కుపచ్చలారని బాలికలకు వివాహములొనర్చి వారి నైదవ్యప్రాప్తిని కన్నులారగని సంతసించుచున్నాము; మత విరుద్ధమని పునర్వివాహము లొనర్చిన వారిని వెలివేసినాము. తుదకు మరెముపేరిడి కోట్లకొలది జనుల విజ్ఞాన వికాసముల నధఃపాతాళములకు ద్రొక్కినాము. పంచముడును మనవలెనే తల్లిగర్భమున జనించి, అన్నిమాట్లులను, అనుభవించుటకు తగిన భారతీయుడు కాని అన్యదేశీయుడుకాదు. కేవల మొకయన్యదేశీయుడగు వానికి, వ.గివంగి 'జోహారు' చేయుటకు వెనుదీయని మానవధర్మము, అపసర మైనచో వాని కరస్పర్శచే గౌరవింపజూచు మానవ కీలము యొక దేశజనితుడగు మరియొకసోదరు నంట రాదని నిశ్చయించుట కట్లా ప్రయోగము చున్నచో మిగుల కోవణీయును, సర్వేశ్వరుడగు దేవదేవుని కన్నిప్రాణులు కుల్యములు, ఆరదందరిని. సమాదరదృష్టిచే దిలకించు పక్షపాతములేని తలెండి. అట్టి తలెండిని సేవింపనీక పంచముడు దేవాలయమున ప్రవేశింప తరుముచున్నాము. అయ్యో! న్యాయాన్యాయ విమర్శకదృష్టియు, ధర్మాధర్మ వివక్షణశక్తియు,

మనకేది? భారతజాతికి ప్రధానమగు సర్వగుణ మెచ్చటికేగ? ఆహా! హిందూసంఘము మతము పేరిడి యెన్ని దుష్కృత్యము లొనర్చుటకు సాహసించినది. అధర్మవర్తనులును, అవివేతివర్తనులును నగు వారు మనలో నెందరులేరు. వారందరు మిక్కిలి గౌరవోన్నత పదవులనందుటలేదా? కాని పాప మెంతసేతినరులైనను, పద్వర్తనలైనను యోగ్యులైనను, జన్మచే విష్ణుజాతికి జెందినంతమాత్రముననే, హిందూ సంఘమున కెట్టి స్థాన మైనను వారికి లేకుండజేయుట విజయగ దేశాధిపతిక తూచకమనదగును. మనము వారిని నీచదృష్టిని దిలకించుటవలననే వారిలో చాలమంది క్రయస్త్రువులగుచున్నారు. క్రయస్త్రువుల నాక్రయించుచున్నారు. తుదకు వారి పరాధీనత భారతీయ జాతీయతను బలహీనమునర్చి మనకు తీరని లోటు కలుగుచున్నది.

కావున భారతదేశాభివృద్ధికి చదపురుగు, సంఘము యొక్క పరితేజస్వితని దిలకింప నిర్ధమగుచున్న అస్పృశ్యతా విశాచమును సంపాదించినగాని, దేశానర్థమునకు విఘాతము గలుగదని వగ్గుట మేలు.

సోదర సోదరీమణులారా? మహాత్ముడగుగా? సత్యాగ్రహ దీక్షలుని రాజకీయరంగమున రాడించి నాడు. దేశదాస్యాంధకారము పటాపంచలుజేయ స్వతంత్ర్యాభిలాష దువయగిరినెక్కి ప్రకాశించుచున్నాడు. స్వతంత్ర్యాదయమునకు పూర్వమే శిష్యుకాలమున పక్షులు కలకలనములచే నీకులనిం దోసర్చువిధమున క్రొంగొత్త సంస్కారములొనర్చి జాతీయగీతములను బాడుదు. జాతీయతను నెలకొల్పు పాటుపడుదు. వికమర్శమును, అనురాగనూత్రముచే మహాత్మావమును పెంపొందించజేయుదు, ఇట్టిసంధిగ సమస్యలలోన అస్పృశ్యతా నివారణ మనవసరమని యెవరనగలరు?

కైకమ్మా!

శ్రీమతి యా. అలివేణిగారు

౧

కైకమ్మా! భవదీయవృత్తమును సాకల్యముగాజూడకే
లోకులకాకులు తిట్టిపోసెదరు నీ లోకోపకృత్యంబు చిం
తాకంతైన గణింపలేదు నిజము న్లన్లొన్న దోషాచరా
నీకంబులెగి లోకముల మనుటకు బీజంబు నీవేకదా!

౨

కాంతుడు కాల్గబడ్డ కనికారము సుంతవహింపలేవు బల్
పంతమునట్టి రాము ననవాసమొనర్పగ బంపబట్టియే
అంతమునొందినారు నరహంతకులైన నమస్తరాక్షసుల
సుంత దయార్థిచింతవగుచో కథ సర్వముమూటియుండజే!

౩

మును దేవాసురయుద్ధభూమి బలి సమ్మూర్భావశుండైన నె
మ్మన మందించుక భీతిచెందక రిపులమార్కొన్న కంపింపకే
ఘననిర్ముక్తతట్టిల్లతాయన శతాంగం బొక్కలిప్త రణ
వనిదాటించి సుధీరతాగరిమ నీ ప్రాణేశురయ్యించితో!

౪

ప్రాణముగాచినట్టి సుకృతాత్ములకేది యిడంగరాదు! నీ
ప్రాణవిభుండు నీకిడ వరద్వయ; మక్కటగల్గినప్పు డ
వ్యానిని గోరుకొంటి వొడబాటువ్రకారము, ధర్మమేయగు
దాననతందు లెక్కుట యధర్మము ను మ్మన రెన్నిచెప్పినా.

ఆ ప్రవాళ్యం!

౫

రాము డిలంజనించుట పరాక్రమగర్వితు రావణాసురున్
సోమపదార్పనారతు విశుద్ధతపోధనపీఠనవ్రతున్
భూమిభగంబుదీర్ప వధముంబొనరించుటకంట; యాపనిన్
రాముడు గీము డీవు వివినంబులకంపక చేయగల్గునే!

౬

మగడు వశంవదుండయిన మానినిదిట్టుట లోకధర్మమై
నెగడిన దంతెకాని తననేర్పుమెయిం బతిప్రేమ నూఱుగొ
న్న గరిత ధన్యురాలు, గణనార్హసుమీ! ముపురాండ్రలోన నీ
మగనికి నీవెనచ్చితి, సమర్థవ్రతేకయరాజవందనా!

౭

ఆమలబాహు విక్రమబలాధ్యుడు సత్వగుణప్రధానుడున్
శ్రీయతమూర్తి రామనృపసింహునిగూర్చిన పుట్టపుట్టురా
మాయణగాధ కంతకు సమర్థపుబీజము నీదుపాత్రయే
వేయినమస్కృతుల్ గొనుమ ప్రేమపురస్కరముల్ మదంబరో!

ఆ ప్రవాళ్యం!

ఎఱుకలపూడి గోపాలకృష్ణారావుగారు

“సహధర్మచారిణి” సఖయయాగాని, “సహధర్మచారిణి” గాదుసఖయ
భర్తలోనర్దంబు భార్యకున్నదిగాని భర్తయేపూర్తికి కర్తగాదు
సారసాక్షినిజూడ సాధ్యయేయగుఁగాని కవులమునట్టుల కఠినగాదు
ఉచిత దార్యమతము తానుధరించునెగాని పురుషులట్టుల సన్యములకుబోదు

అగ్ని సాక్షిగఁజెండ్లాడి నట్టియతివ
తమ్ము సంతృప్తిబఱచు మాత్రమౌగాదు
పాతివ్రత్యప్రభావాన ప్రాణమొడ్డు
నుభయలోకాల నలరించు సుత్తమగుణ!

అది నీ ఘనత;
నీ గౌరవము;

ఒక యింటికి యజమానురాలు గానుండి తన కృత్యముల విజయవంతముగ నొనరించుట యరుదై యున్నది. పురుషులవలన పొగడ్తకొక్కనివియు, తుదకు మెప్పునుగూడ పొందివియునగు నసంఖ్యాకములగు పనులందరుజేయుచుందురు. కాని స్త్రీలు ఘనతయు గౌరవమును బొందుటకు జేయవలసిన విధులు కొన్నిగలవు. అది అందరెఱింగినదే. వీనిలో ప్రతిదినము తేనీరుతేయుటగూడ నొకటి. ఈ కార్యమున స్త్రీలకు నర్వాధికారముగలదు. దీనిని గ్రహించిన యిల్లాండ్రెపుడును, తమ మాస్థములనుండి తమ పురుషులు, దయాసమనదగిన యీ భారతదేశపు తేనీటిని గైకొనుచున్నారను మాటమాత్రము నురువ జాలదు.

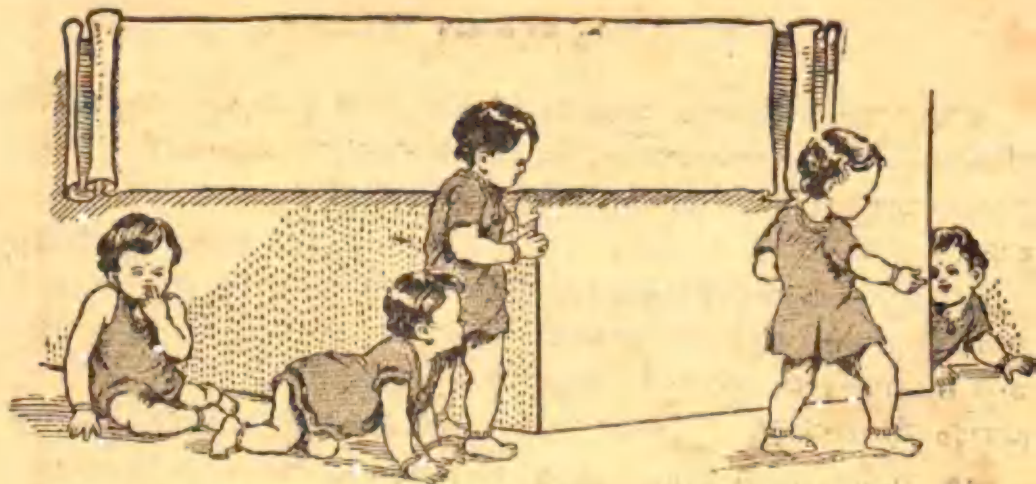
తేనీరును తయారుజేయుట.

మరగలెట్టివ మంచిసీటితో యొకపాత్రను (మంటిదైవ మంచినది) గడిసి, శ్రేష్ఠమగు భారతీయ తేయాకును, మునిగికొక చమ్పూచంకున, పైగా పాత్రకొక చమ్పూతేర్చి తేయుము. మంచిమఠీనసీటిని పాత్రయందలి తేయాకుపైబోసి విదునిముదము లుండనిచ్చి పాలు చక్కెరను గలిపి తీవించుము.

భారతీయ తేనీరొక|—తే కుటుంబ పానీయము.

శిశు పోషణ

ఆహారము.

తల్లిపాలే ప్రశస్తమనీ ఫలానికారణాల వల్ల పనీ వివరించ నక్కర్లేదు. గమనిక లేవైనా వున్నవా అనే.

ఏడ్చినపుడల్లా పాలివ్వరాదు. ఇంక రాత్రితే ఓ ఏనిమిది గంటలకాలం ఇవ్వ రాదు. తొమ్మిది పది మొదలు తెల్లవారి అయిదు ఆరయేవరకు. ఈవ్యవధికాలంలో ఏడ్చినై పక్కమార్చి అంతగా నిలవకపోతే కొంచెం నేడిగా కాచిననీళ్లు ఇవ్వవచ్చు.

మొదటి ఆరువారాలూ పాలు మూడు గంటల కొకమారు ఇవ్వవలె. ఇలా అని నిర్ధారణ చేసుకోడం అవసరం. పాలివ్వడానికి అవసరముండదుకాని, బిడ్డను లేపవచ్చు. వాడుకలడితే బిడ్డ సరిగ్గా సమయానికి మేల్కొంటుంది.

కానివేళల్లో ఏడ్చినై నీల్లివ్వవచ్చు. పాలెంతమాత్రం ఇవ్వరాదు.

గుక్కతిప్పకుంటూ, ఓ పదిహే నిరై నిమిషాలు, మెల్లగా, రెండువైపులా, బిడ్డ పాలుత్రాగేటట్లు గమనించవలె.

బిడ్డ కక్కడం పాలలో దోషంవల్లకాదు. తొందరగాత్రాగడంవల్ల. ఇలా త్రాగకుండా తల్లి జాగ్రత్తపడవలె.

బిడ్డలేడ్వడం తరచు ఆకలైతేనేకాదు. కడుపు నిండుండికూడా ఏడ్వటంకద్దు. విచక్షణ అందువల్ల అవసరం. ఏడ్చినపుడల్లా పాలివ్వరాదు. ఆలా ఇవ్వవలెవనుకోడం ఓ దురభిప్రాయం. జీర్ణకోశానికి విశ్రాంతి ముఖ్యం. పెద్దవార్లకే నేళకాని సమయాల్లో ఆహారం జల్పితే, లేతవయసు బిడ్డల విషయంలో చెప్పవలెనా. జబ్బు ప్రమాదాలకు మూలమునూ.

స్నానము. ఆహారము. బిడ్డలకు పాలివ్వవలసింది స్నానం అయింతర్వాతనే. ముందు కాదు.

తొమ్మిది నెలలయితే పాలు నిలుపుదల చేయవచ్చు. ఓ అయిదారువారాలు క్రమంగా పూర్తిగా నిలవడానికి తీసుకొనవచ్చు.

పాలైనా, అమ్మబడే రకరకాల ఆహారాలైనా బాగ్రతగా శుభ్రంగా వాడవలె. పాలైతే బాగాకాచి, ఇతరమైతే చెప్పిన ప్రకారం చేసి వాడవలె.

12 నెలలవరకు ఆవుపాలు మంచి ఆహారం. గంజి మొదలైనవి ఏడాది అయితేనే, ఏడాది ఆరు నెలలయితే అన్నింటిపై వచ్చు. అంతకుముందుగా పెట్టటం అంత ఆరోగ్యకాదు.

కమలా, ద్రాక్ష, తదితర పండ్లరసాలు

బిడ్డలకు బాగా వాడవచ్చు. పిప్పి వేరుచేసి ఉపయోగించవలె. తల్లిపాలులేని బిడ్డలకు దీనివాడుక మరీ ఉపయోగం.

పాలబుడ్ల వాడుక అనారోగ్యం. వీటివల్ల అపాయాలు వివరించాలంటే చాలా. ఓ శుభ్రమైన పింగాణిగిన్నె చాలు ఆహారం తయారు చేయడానికి.

కానివేళల్లో ఇప్పవడకుంటే బిడ్డకు ఆహారం ఇవ్వవద్దు. మరి తగని ఆహారాలూ వాడుక చెయ్యవద్దు.

కొన్నిమాసాలు వారాని కోమారు బిడ్డను తూచడం, ఏకొద్దోగొప్పో పెచ్చు కాకుంటే వైద్యుని కనుగొనడం ముఖ్యం.

యస్. శేషిరావు.

స్వర్గమేల?

ముసగపాటి చిరకానుచుయ్యగారు

విజ్ఞాన విద్యా వివేకశోభితగుణ, వర్ణిత సౌఖ్యవర్తనంబు,
సహజ గాంభీర్య హాస్యామోదమాధురీ, స్వారస్య కవిత వాగ్వైభవంబు,
కరుణా ప్రపూర్ణ సంకల్పాను సంధాన, కమనీయ సత్కార్య కారకంబు,
బహువిధాలంకార ప్రాజ్ఞతాధిక్య సం, ప్రాప్తలాలిత్య విరాజితంబు,

తావదుఖిరోగ దారిద్ర్య భయ మృత్యు
సమయశాంతి ధైర్య సాధకంబు
అగు సతీమథల్లి — అర్ధాంగియగునేని
స్వర్గమేల? పురుషసత్తమునకు.

బాల విజ్ఞానశాఖ

బడిపిల్లవాడు, ద్రాక్షపండ్లు

శ్రీమతి కమలావతికన్య

అప్పుడే దేవాలయమునుండి తిరిగిపోవుచున్న యొక బాలుడు తనపాతశాలావరణముగూడా వెళ్లవలసినదన్నను. అచ్చట చక్కగా పండి గోడమీదికి వ్రేలాడుచున్న ద్రాక్షపండ్ల గుత్తులపై యాకుట్టుని దృష్టిబడెను. ఇంతకుమునుపే దేవాలయమున గురువుగారు యెవరిదో వివాహప్రకటన జేసియుండిరి. ఆ సంగతి మదికిరాగా, తన్నెవ్వరు జూచుచుండలేదని యెంచి, ఒక గుత్తిని ద్రెంచుకొని నోటి సమీపమునకు దాని గొనివచ్చి యచ్చటనే యాపి యిటులవెను. 'ఈ ద్రాక్షగుత్తియొక్కయు నా నోటియొక్కయు వివాహప్రకటన చేయుచున్నాను. వీరిరువురును పరిశుద్ధ వివాహరీతిగా జతగూడరాదనుటకు యే న్యాయ హేతువునైనను మీలోయెవరైనను తెలిసికొనియున్నయెడల, యిప్పుడే దానిని వెల్లడిచేయవలెను; లేనియెడల మతెన్నటికినిగూడ మానముగా నుండవలెను. వెంటనే యా ద్రాక్షలును యా నోరును జతగా గూర్చబడెను.

దురదృష్టవశమున యీ సంగతంతయు ఆ బాలుని యుపాధ్యాయుడు చాటున నుండి కనిపెట్టెను. మరియు వానిమాటలు వినబడజాలనంత దూరమున యుండనందున

వాడు పలికిన ప్రతియక్షరమును స్పష్టముగా వినగలిగెను. అయినను, యిప్పుటి కూరకుండి, మరునాడు తక్కివహించి సహపాతకులందరి ముందు వానిని నిలువజేసి, తాను చేత నొక కట్టునుబూని, దండఘారివలె గప్పట్టుచు యా బాలుని దండించుటకు పూర్వ మిట్లనియె. 'నేను యీ దుష్టకట్టి యొక్కయు యీకుట్టుని వీపుయొక్కయు వివాహప్రకటన జేయుచున్నాను. ఎవరైనను ఆటంకపఱచుచ దలచుకొనినయెడల యిప్పుడే సహేతుకముగా వెల్లడిచేయవలెను. లేనియెడల యి క న న్న టి కి ని మాటాడరాదు.'

బాలుడు వెంటనే సర్వము గ్రహించగలిగెను. అయినను చెదరని చిత్తముతో గట్టిగా 'నే నీ ప్రకటన నిషేధించుచున్నా'నని యుఱచెను.

గురువు—ఇందుకు కారణమేమి కనుపఱచగలవు?

బాలుడు:—ఉభయపక్షముల వారు సమ్మతించకపోవుటయే కారణము.

గు:—“అలాగా!” యని, పిల్లవాని బుద్ధిచతురతకు లోలోన సంతసించుచు, “అటులయిన యీ వివాహమును త్రోసి వుచ్చవలసినదే.” (అనువాదము)

పెళ్లాల సరదా

సి. వి. రమణగారు

ఎనిమిదవ హెన్రీ యొందుకు యేడుమందిని పెళ్లాడాడని ఒక టీవీ చూస్తున్నప్పుడు పరీక్షలో కొంతమంది నువ్వులా వ్రాశారు.

గణపతి:—హెన్రీ పూర్వరాజుల రాజులకథలను వివరానికి చాలా యిష్టపడేవాడు. అందుచేత ఏడుమందిని పెళ్లాడాడు.

నాను:—ఒక జ్యోతిష్యుడు హెన్రీతో చాలా మందిని పెళ్లాడితే స్వర్గాని రిషుతుండా వెళ్తున్నావని తెల్పాడు. కాబట్టి ఆతడేడుమందిని పెళ్లాడాడు.

గారీవాన్:—హెన్రీకి పేకాటంటే చాలసరదా కాబట్టి యేడుమందిని పెళ్లాడాడు.

రాముడు:—హెన్రీ తన పెద్దఅంతఃపురంలో పంటికిగా ఉండటానికి భయపడి యేడుమందిని పెళ్లాడాడు.

రంగడు:—హెన్రీకి యిరుగుపొరుగువారి దబ్బలాటలు పెళ్లాలచెప్పుటంటే వివాహాలని చాలసరదా. అందుకే పెళ్లాడాడు ఏడుమందిని.

శంకరుడు:—హెన్రీ వార్తాపత్రికల్లోపడే పెళ్లి యిశాములకు చింతిస్తూఉండేవాడు. కాబట్టి యేడుమందిని పెళ్లాడాడు.

కృష్ణుడు:—హెన్రీ రకరక కాల పిండిచంటల తినాలంటుంటేవాడు. ఏడుమంది నందుకే వరించాడు.

వారాయణుడు:—ఒకదినము హెన్రీ తనసంక్రమణతో ఈలా అన్నాడు. “వారాయణములో ప్రతి వారు ఏదో గొప్పపనిచేస్తూ ప్రసిద్ధికొస్తున్నారని. నేనెందుకు గానాడను?” సంగ్రహిస్తాడు. “చాలామందిని పెళ్లాడుటకు ప్రారంభించండి. తమ పేరు ప్రపంచంలో ప్రసిద్ధికొస్తుంది.” అందుకే యేడుమందిని వివాహమాడాడు. (తాంబే కావికల్)

పీఠూణము

అవి చీకటిరాత్రులు. నాడు ఘోరాంధకారము. భోరున వానకురియుచుండెను. ఉరుము లతి భయంకరముగ గర్జించుచుండెను. అట్టి సమయమున మూర్ఛాగతుడగు తమ జనకునిొక యుత్తమాశ్వముపై నిడి ఆశ్వాధూధులగు మువ్వరు రాజపుత్రులు ఆ నిబిడకాళీరాత్రియందు ఘోరాశక్తియున పరువు లెత్తుచుండిరి. వెనుకగిట్టలచప్పుడు. శత్రుసైన్యములు తమ్ము వెంటాడుచున్న విషయ మా మూపురుతరుణులు గ్రహించి భీతితోందనసారిరి. నిమిషమిదిషమునకు శత్రు సైన్యములు దగ్గరపడ జొచ్చెను. పెద్దవా

పాకల చంద్రాంతామణిగారు

రిరువురి నోటనుండి హాహారనము లుప్పు తిల్లెను. కడగొట్టువాడగు జయసింగు మాత్రము వాచిని భయపడవలదని పల్కుచు తనతేజని మరింత హెచ్చరింపబడగను.

ఆయశ్వములు వాయువేగ మనోవేగములను మించి బయ్యడసాగెను. కాని లాభము లేకపోయెను. నిమిషముతో శత్రుసైన్యములు వీరిని ముట్టడించెను పెద్దవారిరువురును శత్రుసైన్యముల గాంచినతోడనే భ్రాంతదిత్తులై స్వప్రాణరక్షణార్థములకై తమ్ముని శత్రుమధ్యమునవదలి స్వార్థపరులై పలాయనులైరి.

జయసింగు ఓడపడిన ఈ యాపదను గురించి ఇంచుకంతయు చలించక ధైర్యముతో అశ్వాపతరణము గావించి తన తండ్రి శరీరమును పదిలముగ నొక చెట్టుక్రిందనుంచి యే యాపదయు తండ్రికి గలుగకుండ తండ్రి శరీరమును కాగలించుకొని పరుగెడును.

శత్రుసైన్యము లచ్చోటికివచ్చి జయసింగాదులగానక యాశ్చర్యపడుచు నందందు వెదకుచుండిరి. వాని ఇంకను భోరున గురియుచుండెను. గాలి యతిభయంకరముగ వీచసాగెను. శత్రుసేనలింకను జయసింగు పితనుగూర్చి నెడుకజొచ్చిరి. ఇంతలో నొక మెరపుమెరసెను. ఆకాంతిలో వారికి చెట్టు మొదట నొక మరుహ్యకృతి గన్పించెను. వెంటనే పదునైదుకత్తు లొక్కసారి పైకెగసి ఆ యాకృతిశరము ఖండించివైచెను. ఆమస్తకముగైకొని శత్రుసేన లొక్కపరుగున నగరాభిముఖులైరి.

నబాలు దర్బారు తీర్చియుండెను. విద్యుత్కాంతిచే నాదర్బారు వేయిరెల్లు రామణీయకముగ వెలుగొందజొచ్చెను. దర్బారంతయు నిశ్శబ్దత వహించియుండెను. అందరి జామ్యులు సింహద్వారముపై నుండెను. అందరు వెడలిక నేరరాకకై నిరీక్షించుచుండిరి.

ఇంతలో పరుగుపరుగున నాసేన దర్బారు ప్రవేశించి చిన్నమస్తకము శూలాగ్రమున గ్రుచ్చి నబాలునకుజూసిరి. అందరినోట హాహాకారము లుచ్చతిలెను. జరిగినప్రమాదమును సైనికులు గుర్తించి భీతిచే గడగడ పడకసాగిరి. కారణము, అది జయసింగు మస్తకమే. పితృగ్రామునెరవేర్చ నాబాలుడు చేసిన సాహసము క్షణములో నగరమంతయు నెల్లుకొనెను. సైనికులు జయసింగుజనకు డనుకొని యాకాశరాత్రియందు జనకుని గావాడ తనదేహ మడ్లుపెట్టిన జయసింగు శరమునే ఖండించివైచిరి.

ఆపరేషన్ అంటే అమితంగా భయపడే ఒకరోగి ఆపరేషన్ అయినతరువాత పార్డులోనికివస్తూ “దేవుడా! రక్షించావు. ఆ కాస్తా అయిపోయింది” అన్నాడు.

ఇంతలో ప్రక్కపరుపుమీద ఉన్నరోగి అందుకొని “అంతనమ్మకం పెట్టుకోవద్దు. నాకు ఆపరేషన్ చేసినపుడు డాక్టరుగారు స్పాంజిలోపల మురిచినానంటూ రెండవమూరు దానికోసరమై తిరిగి ఆపరేట్ చేసారు.” అన్నాడు.

ఆప్రక్కనే యింకొకరోగి “నిజమే. నాలోపల డాక్టరుగారి సామానేదో ఉండి పోయిందంటూ మరీ పన్నింకొకమారు ఆపరేషన్ చేసారు.” అన్నాడు మెల్లగా.

అప్పుడే మొదటిరోగికి ఆపరేషన్ చేసిన స్వర్ణమణార్డు లోపలికివచ్చి “నాటోపీ యిచ్చుటెవరై నా జూశారా” అని ప్రశ్నించాడు.

సాపము ఆ మొదటిరోగి మూర్ఛపోయాడు ఆమాటవింటూనే.

పైపడముల గన్నంతటనే కొందరికి మళయాళ దేశము జ్ఞాపకము రావచ్చును. మరికొందరు స్త్రీలు ముందు సర్వహక్కులను తమ చేతులలోనికి దీసికొని పురుషుల పై రాజ్యము జేయుటను గురించియేయోయని వింతనొందుదురు. కాని భయపడవలసిన పనిలేదు; వింతపడవలసిన విషయముగాదు; నూతనమైన న్యూస్ గూడా కాదు. సర్వాధికారుల మనుకొని పురుషులెంత యధికారము 'చలాయించి'నను, వారికి సంఘమునం దెక్కువ హక్కులు లేకుండజేసినను రమణులు మాత్రము రాజ్యము లేలుచునేయుందురు. ఆరాజ్యము గృహమని యంద తెలియినదే. ఆరాజ్యమునకు సర్వాధికారి—నిజసితిలో రమణియే గదా! ప్రాచ్య పాశ్చాత్యదేశములందు గృహిణికి గృహరాజ్యాధికార నిర్వహణమునకు గావలసిన హక్కులందు హెచ్చు తగ్గులున్నవి. ఈహక్కులు సంపూర్ణముగ గల్గియుండువారు బర్మావనితలు. వారి విపులమగు గృహజీవితమునుగూర్చి The Illustrated Weekly of India యందు ఎల్. జె. యస్. గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

ప్రాచ్యఖండములందే దేశమునను—తుదకు ప్రపంచములో నెచటను—స్త్రీలు గృహాధికారమందు బర్మావనితలవలె నిర్వివాదమగు సాధికారమునుగల్గి 'చలాయించ'కాలరు. అచ్చెరువొనరించు వ్యవహారిక

శక్తి అభ్యాససిద్ధమగుజ్ఞానములతో బర్మాస్త్రీ పూర్వాచారములు వాడుకలు తనకొనగిన స్థానమునకు చక్కగ తగియున్నది. ఆస్థానము నామె సైర్యముతో మనోహరభావములతో శాంతితో నింపుచున్నందుననే ఆమె యధికారమునకు లొంగియుండువారు మారుమాటాడక, నణగక గొణగక సంతోషముగనుండురు.

నివాహమన బర్మీయులకు యింటిని నెలకొల్పుటని యర్థము. ఈకార్య మొకపరిముగిసినేని భార్య గృహరాజ్యమును పాలింప నారంభించును. భర్త సంతోషముగా భార్య 'స్వదేశ విదేశ' వ్యవహారములు నిర్వహించుచుండ అంగీకారసూచకముగా తల నాడించుచుండును.

సాధారణముగ బర్మాదేశీయుఁడు పోమరియని వాడుకగాని, పూర్తిగా శ్రద్ధవహింపకుండనుండదు. గభాలున నొక కార్యము గావించి విజయమడము చేమరొక్కదానిని గమనింపఁడు. తనభార్య అన్ని కార్యములను తన యాలోచనాసాహాయ్యము లేకుండగనే నిర్వహించు సామర్థ్యముగలదని యాతని కామె యందలి తమైన నమ్మకముండుటచే నామె సత్యంత దయతో నాదరించును.

బర్మాగ్రామనివాసుని భార్య తన వరిపంట పంటటిని రంగూను వర్తకప్రతినిధి కమ్ముటయేగాక చక్కనిబేరముఁ జేయు

గలదు. భర్త యెప్పుడును భార్యకు దెలియకనేగాని, భార్య యిష్టమునకు వ్యతిరేకముగాగాని యేవ్యవహారమును నారంభింపడు; అట్టి వ్యవహారములందు చాలమంచి ఫలితములు తప్పక గలుగును.

ఇల్లాలు గృహమునకు పర్యాధికారియై యుండు నన్నంతమాత్రమున బర్మాయందు భర్తలందఱును భార్యదాసులని యనుకొనుట తప్పు. అయిల్లాలు భర్తకు లోబడని యసాధ్యురాలు గాదు; ఎదురు దిరుగు గయ్యాలిగాదు. వేదవిధులు మానవ చట్టములుగూడ కొన్ని కార్యముల నిర్వహించుటకే గావింపబడియున్నవని యామె తలంచును. వానిలో తన భర్తయొడరాను గావింపవలసిన విధుల నుల్లంఘించిన మోక్షము త్వరలో లభింపదని యామె యాశయము.

వీరి మనుభర్తశాస్త్రము వివాహవిధులను పెక్కువిధములుగ విభజించును. దాని ప్రకారము భార్య ఏడువిధములు: తల్లితో, సోదరితో, మిత్రునితో, యజమానితో, శత్రువుతో, చోరునితో, బానిసతో సమానమైనది. వీనిలో మిత్రునితో సమానమైన భార్యయే మిగులఁ గొనియూడబడునది. ఆమెనుగురించి వారిశాస్త్రమున నివ్వధమున గలదు.

“భర్త కోరికల దీర్చుచు, నతనిని మిగుల దయతో నాదరించుచు, యథోచితముగా ప్రేమతో మాట్లాడుచు, తానతని ఆచారవ్యవహారములందును, యితరు

లతో సంబంధ బాంధవ్యము లందును వినువకెప్పుడును సాయపడి నాతనికొత్తై మిత్రునివలె పాటుపడుచు, భర్తను గాంచి నపుడు సంతోషముగ గన్పడి, ఆనందముతో నాతనితో భాషించుచు, నాతని పాదములు గడిగి యొత్తుచు, ఆహారసాగి యములను సకాలములో చక్కగా నమర్చి యుంచుచు, విశ్రేమింపలేగిన ప్రదేశమున పడకనమర్చుచు, నాతని సౌఖ్యమున కెల్లపుడు పాటుపడుచుండు భార్యయే ఉత్తమురాలు.”

ఆదర్శమైన భార్య కి విధులని వివరముగ విధింపబడిన యీ కార్యజాలమున తయు బర్మాస్త్రీ వివాహానంతరము తప్పక ఆచరించును. వారి ‘దమ్మకకో’ ప్రకారము భర్తయందు దోషములను గని భార్య యతని దూషించుట తప్ప, కాని వారి ‘దమ్మదకో’ సీతిప్రకారము భార్య దూషించినంత మాత్రమున భర్త ఆమెను విడచుట న్యాయదూరము.

గృహాధికారనిర్వహణము బానుటకు చాలకాలమునకు ముందే బర్మాగృహిణి తన వివాహానంతరము తప్పని సరిగా నిర్వహింపవలసిన తన స్థానమునకు దగినరీతి శిక్షణపొందును. ‘నడ్వీకొమింగల’ మనబడు చెవులనుకుట్టి పోగులనువేయు ముఖ్యమగు తంతు జరిగిననాటినుండియే యీ శిక్షణ యారంభమగును, అంగ్ల సంప్రదాయమగు ‘డెబు’ (Debut) వలె దీనికి సంఘమునందు ప్రాముఖ్యముగలదు.

ఇయ్యది సాధారణముగా బాలికకు పదమూడవయేడు వచ్చినప్పుడు జరుగును. బాలిక జాతకమువ్రాసిన పురోహితునిచే ముహూర్తము నిర్ణయింపబడి వాడుకగా చెవులుకుట్టు వానికి దెలుపబడును. తరువాత చెవిని బంగారుసూదితో కుట్టుదురు. దానిని క్రమక్రమముగా పెద్దదిజేసి 'కమ్మలు' పెట్టుకొనుటకు లెగినదిగా జేయుదురు. ఈ కార్యము జరిగిన తరువాత భార్యగా, పరిపాలకురాలిగా తన జీవితముగ గడువ బాలిక శిక్షణ యారంభించును.

అరణ్యములమధ్యనున్న గ్రామమునందలి బర్మాబాలిక పెరిగి పెద్దయై యీ తంతు లేమియు లేకనే గృహిణియగును. కాని పెద్ద గ్రామములందును, పట్టణములందును, వ్యవహార దక్షణలేకు గావలసిన బుద్ధి తీక్షణతను పెంపొందించుటకు విద్య చాలవఱకు సాయపడుచుండును. ఈ విధానము ఆబాలికకు పై తంతుజరిగిన తరువాత స్వగ్రామముననే బజారునందైన సంతయందైన నొకయంగడిపై నొకసంవత్సరకాలము అధికారము వహింప నియమించుటచే పూర్తియగును.

దీనియందు గడించిన యనుభవము సహజస్వభావమగు కార్యనిర్వహణశక్తి నభివృద్ధి నొందించుటయెగాక శాస్త్రమతముల యందు చూయుటకును చదువుటకును మాత్రము నేర్పుకొను తన సోదరులకంటె బర్మాబాలికకు మనుష్యస్వభావ పరిశీలనానుభవ మెక్కువ గల్గించును. బాల్య కాలమున సంపాదించిన యీ ప్రయోజనము

జీవితమునందంతటామె కుపకరించును. కావుననే యామె సాధారణముగా గృహమును సరిపాలించుచుండును. వ్యవహారములన్నిటి యందామె సలహా తప్పక కైకొనబడును.

గృహముపై తాను 'చలాయించు' అధికారమును గురించి బర్మాస్త్రీ యెప్పుడును గర్వపడదు; తాను జేయుట విధియని మాత్రమే తలంచును; ఆమె సమ్మతించినను, సమ్మతించకున్నను తప్పని సరిగా తనశక్తి సామర్థ్యము కొలది చేయుటకు సంఘమామెకు విధించిన నియమమని యెంచుచుండును. ఆమె కథికారము జరుగుకొలది బాధ్యతగూడ వృద్ధిబొందుచుండును.

ఆమె యింటి ఆదాయ వ్యయముల చక్కగ గుర్తెఱిగి తగినరీతి ఖర్చుచేయవలసియుండును. తన భర్తయు పిల్లలు తృప్తిబొందు మార్గమును వారు సౌఖ్యమునుభవించురీతియు, ఆమె చూడవలసియుండును. ఎచటనైనను దోషము గనుపించెనా బంధువులందఱి దీవెనలనుండి యామె తప్పించుకొనఁజాలదు.

కావున ఇంతటి స్వాతంత్ర్యమును, అధికారము ననుభవించుచుండియు బర్మాగృహిణి, 'విధి'దినమున—మాసమున ఏడవదినము—మరుజన్మమున తాను పురుషుడైపుట్ట ప్రాప్తించు టాశ్చర్యముగొల్పదు.

మన పొరుగువారై యుండి మన జీవమున నొక భాగముగ పరిగణింపబడుచుండు బర్మా సోదగీమణులనుండి మన సోదగీమణులెన్ని నిషయములు నేర్చుకొనవలసియుండునో యెఱుంగుదురుగాక.

పుష్పచయము

శ్రీలు పురుషులకంటె మిన్నలా?

జంతు వేళ భర్తృకాత్మజులును, మానసికకాత్మజులును శ్రీలు నున్నితహృదయులు, శిష్టకోపులను కవుల అభిప్రాయములతో నేకీభవింతురు. పురుషులకంటె శ్రీలు త్వరగా నేర్వగలరు. చాలమంది పురుషులకు ఏదోక కష్టముగాని శ్రీలలో పెక్కుమంది మంచియేమియునే క్రమనివారణగా నెఱుఁగు. కాని వారెంతటి దుఃఖములనైన అదృశ్యము, భరింపగల సహనమును నేర్పుకొనియున్నారు. వారు శరీరబాధలను చాలయోగ్యులతో భరింతురు. చాలమంది బాధలను భరించుటలో పురుషులకంటె శ్రీలే మిన్నలనిగూడ జిహ్వుచును. వైద్యులు వీరి నొప్పికొనరు. కాని, అలసటచే దుఃఖించు శ్రీ వైద్యముతో దంకవైద్యుని యొద్దకు బోగలదు.

అలసటలేందియుండు శ్రీ మరచురలాడుచు సంతోషపెట్టుటకు సాధ్యురాలుగానుండును. పురుషులు శ్రీలకంటె త్వరగా వలసిపోవుటయేగాక, పూర్తిగావలసిన యధాపితికి వచ్చుటకు చాలకాలము పట్టును. శ్రీలట్లుగాదు. శ్రీలకు నిరోధకక్రియే జీవము. వీరివలన నామె పెక్కులోగములును రానుండ నిరోధించుచు, త్వరగా లేచుకొనుచుండును. శ్రీ లెంతత్వరగా నలసిపోవుదురో, అంతత్వరగా లేచుకొని పూర్వస్థితిని బొందుట యాకృత్యకరమగు సంగతి.

పురుషులకన్నను శ్రీ మనుషారముగా గన్పించుటకు చాల కారణములున్నవి. వారి శరీరనిర్మాణమే మనుషారముగా విచిత్రముగానుండును. చిరుగాలికిగూడ చెడిపోవునను సందియముదోచు నున్నితముగా మేళరించిన పీఠతో శ్రీ సమానయని జెప్పువచ్చును. పురుషుని జీవితమున్నచో అర్థములేని మైదానమువంటిది. శ్రీ జీవితమంతయు మిట్టపల్లములే! ఆమె ఉన్నచోన్నత శిఖరముమీద నున్నపుడు, కారీరకముగా, మానసికముగా నెట్టి యానూసమలేనినాడు సాక్షాత్తుచేసరయే. ఆస్థానమునుండి క్రమక్రమముగా భూమికి దిగుచున్న కొలదీ ఆటంకపెట్టుట కకస్యరాలై, దుర్బలయై, కోపితయై, తా నెక్కువగా ప్రేమించువారితోదనే కయ్యమువకు దిగుచుండును.

చక్కగా శ్రీల నిర్మాణమాది వివిధవిషయముల గ్రహించినవారికి దప్ప శ్రీస్వభావ మెఱుంగుట రాజకీయజీతైలకు, మతాచార్యులకు, సంఘసంస్కృతులకు మున్నాధ్యము. సాధారణముగా శ్రీల ప్రేమించువానికి వారి స్వభావము కొంత తెలిసియుండవచ్చును గాని, పదిలో తొమ్మిండుమారులు తమవలెనే ఊహించవలెనని, భావింపవలెనని ప్రవర్తింపవలయునని ఆకింతురు. వీరికంటె యితర అదృశ్యములు జరుగఁజలయునని గోరుటగూడ ములభమే. కాని శ్రీ లాపాదమక్షముగూడ శ్రీలే! వారు శరీరచక్కతిలో, పదిలో, పాటలో, ఊహలో, ఉద్రేకములలో, ఆశోచనలో, అదర్శములలో పురుషులతో నేకీభవింపరు. కొన్ని విషయములలో శ్రీ ప్రకృతికివశయైయున్నను, ఇతరులందు పురుషునికంటె మిన్నయే!

ప్రకృతివలన స్త్రీలకు గలుగు భూర్ములు మాత్రమే గాక, మరికొన్ని కృత్రిమకృతులగుడ వామెకు తోడ్పడుచున్నవి. స్త్రీలలో చాలమంది యింటిపనులలో నిమగ్నులైయుండుదురు. వారి ఫలిత మెట్టిదో చాలమంది పురుషులకు దెలియదు. ఇట్లు చక్కజేసికొనుట, పిల్లలను కనిపెంచుట, వంటచేయుట, ఆసంఖ్యా కములైన యితర విషయలను నిర్వహించుట చాల ముఖ్యమని యనుకొందురుగాని, ఇయ్యది చాల కష్టమైనదే గాక వీని నిర్వహింప ఆటోచన, శక్తి, ఓర్పు మిక్కిలియుగా గావలసియుండును. వంటజేయుట యొక కళ; అదియు సామాన్యము గాదు. లక్షల కొలది స్త్రీలకు దానిద్రవ్యమచే గృహకృత్యముల సంకటములుగా జేయబడినవి.

ఇక స్త్రీపురుషుల జేరుజేరుగా దీనుకొన్న పురుషులు నివిధములై విశోదములైన పనులను సమయాను సారము జేయుచుండుదురు. స్త్రీలకు, ముఖ్యముగ పనులందు నిమగ్నులగువారికి, విశోదములుండవు గాని వీరుగు బుట్టను. వా రాలోగ్యముగనుండవలసిన వారికిమాడ కొన్ని విశోదము లుండకతప్పదు.

స్త్రీలకు పురుషులకంటె కొప మెక్కువయిది అనుటకద్దు గాని, వారి నందులకు నిందింపమాడదు, కని కరింపవలసినదే! ప్రకృతి స్త్రీలకు కొంత యశస్సుతోపాటు కష్టగూడ విధించినది. ఆమె జేవకొని త్వరగా లోబడునని పురుషుడు నేరాలోపణముచేయుట నిరుపయోగము. ఎలన, యీ గుణమే ఆమెకు సౌందర్యము, బలము, నైతికభావము గలిగించును. కొన్ని వేళలం దామె కొపము చూసినను, పొఖ్యము, ప్రేమ, సానుభూతి యిచ్చుటయం దామె యందజేసినచేయి. (వార్టర్ ఎమ్. గారికణ)

విచిత్రవివాహములు : అభిసీనియనుల వింతవాడుకలు : వీనినిగూర్చి మాడరకా టైనట్లు యిట్లు వ్రాయుచున్నది :—

వివాహము ఎతియోపియానుండు సాధారణవిషయము. నీ యిష్టమువచ్చినపుడు వివాహమాడి బుద్ధి పుట్టినపుడు విడువవచ్చును. ఎట్టి ఆటంకములుండవు. వివాహము బుచ్చుకొనుటకు వ్యభిచార మనవసరము; ఎంతమాత్రము కష్టములేకనే దానిని పొందవచ్చును.

మనుష్యుని అవగుణములన్నియు గమనించిన ఎతియోపియాను వివాహవిబంధనలు గానింపబడినవి. వా రన్ని వివాహములు సమ్మతించును. ఇష్టము వచ్చినపుడు విడిపోవుట కంగీకరించు సివిలు వివాహము గలదు. పరిశోధకవివాహములు మొదలగు పెక్కువిధములగు పెండ్లిండ్లు గలవు. ఒకస్త్రీ యితరుల పెండ్లాడకనే వారిలో కొంతకాలము నివసించి విబంధనలేకనే సంతానము బడయువచ్చును.

కాని ముఖ్యమైన వివాహములు వాల్టమాత్రమే. మొదటిది చర్చించు జరుగు వివాహము. పురోహి తుల సకల విధులతో నిర్వహింపబడును. దీనికి వివాహులహస్కు లేదు. సుఖమో దుఃఖమో వారిలో రమ జీవితమంతయు గడుపవలసినదే. సతీపతులలో నెవరు మరణించినను మరల వివాహమాడరాదు. దీనిని కొంతమందియే ఆచరింతురు. రెండవది చట్టబద్ధమైన వివాహము (Civil Marriage) ఒకవిందులో వివాహ నిర్వచనము ప్రకటింపబడును. వాటినుండి వరుడు వధువును కాపాడువారి కొకరిని పూచిగా చూపవలెను. చూట లేమైనయెడల వరుడు వధువు న్నితీ చాగుపడువరకు లేక ఆమెకు గర్భన సప్తము దీరువఱకు దినమున కొక ఛాలరు చొప్పున యిచ్చుచుండవలెను. సతీపతుల అస్తి కినువున అధికారులైయుండి, వివాహము పుచ్చు

కొన్న సమావయముగా భాగించుకొందురు. విడాకుల సమయమున సంకలియమున్న పెద్దవారిని తండ్రి దీసికొనును, చిన్నవారిని తల్లి శ్రద్ధవహించుపలసియుండును.

మూడవది కొన్ని నియమములపై కొంతకాలమునకు మాత్రము. ఈవిషయమున వరుడే వధువును గాపాడుటకును, తాను తప్పవ్రోవల సోకుండుటకును పూచిగా యితరుల తాపింపవలెను. ఇట్టి వివాహములందు సతీవతులు తమ యిష్టమువచ్చినపుడు విడిపోవచ్చును. నాలుగది సంతానముకొఱకై నియమించబడిన వివాహము. ఎవరైన వివాహమునం దిచ్చలేక సంతానముమాత్రము కోరుచో, వారిరువురు గలసికొందురు; సంతానముతో వారి సంబంధము రద్దగును. వరుడు వివాహసమయమున వధువునకు పెక్కు విహునుతుచున్నాడు. వానిలో సర్వసాధారణమైనది కొంతభూమి. దానిలో మానవమునకు మంగలివాని ఖర్చుకు సరిపోవు ఆదాయము వచ్చును. ఎతియోషియములు పెండ్రికలయిండు అతి శ్రద్ధవహించుదురు. వారిరాహారము లేకుండవైతను దురుగాని మానవమునకు క్రాంతి చేయించుకొనకుండమండబాలరు.

ఆడుతోబుట్టువులులేని మగవారు

నా మిత్రులగు పురుషులు చాలమంది వివాహజీవితమున సంశ్చిప్తి హిందొయిండుటకు కారణములు దెలియకలంది గావించిన యన్వేషణచే ఆసంతృప్తిపరులగు పురుషులందరు ఆడుతోబుట్టువులు లేనివాడే యని గమనించినది.

శ్రీ సంతానములేని యింటియందుండు బాలుడు ముమ్మన సర్వవిషయములు చక్కగ నాటుకొని చిరుతవయస్సున శ్రీలమగూర్చిన యథార్థజ్ఞానమును స్వానుభవముచే నెఱుంగుకొనవును. ఆతడు పెద్దవాడై పితవ శ్రీ లలిని కాకర్షియింపలేగాని, వారిని ప్రేమింప వారంభించినపుడు వారి స్వభావములను దెలియక చాల తంటాలుపడును.

మనకంటె పెద్దైన సోదరియిండునని, మన వివాహజీవితమున ఆనందముఖముల కామెయే కారకురాలైయుండును.

చిరుతవయస్సున నిరంతరము తన సోదరిసహవాసమున బాలుడు శ్రీ పురుషుల స్వభావవిరుద్ధజీవితముల దెలిసికొనును. ఈ స్వభావవైరుధ్యము సోదరిసోదరులకునుధ్య ప్రేమ కద్దము రానివ్వదు. వివాహితుల మధ్యగూడ యిట్టి విరుద్ధస్వభావములవలననే ఆసంతృప్తి ప్రబలును.

పెక్కుమంది బాలికలు, తమ తల్లిదండ్రులు తమ సోదరులకంటె తమ్ము భిన్నముగ నాదరించుట గర్హించును. పెక్కువిషయములు బాలురకు వ్యాయమునియు, బాలికలకు గూడవనియు వచింతురుగా! అందుచే తాను బాలికనని తలంపుగల్గి తనకంటె ఎక్కువ హక్కులుగల బాలునిపై తిరస్కృతభావము యింటి యందే బాలికకు వృద్ధియగును.

శ్రీలై ఎందుకు జన్మించితిమని యావర్జీవము దుఃఖించు శ్రీలుగూడ గలరు. ఈచింతయే వారి బాల్యకాలమున చలమునకు నోటిచ్చును.

సోదరిలేని పురుషుడెంతోకశ్రీని ప్రేమించువపుడే యామె స్వభావమును గుర్తింప వారంభించును. ఈ కార్యము వారకు చిత్రవిచిత్రాభిప్రాయములతో ప్రారంభించును.

గృహ లక్ష్మి

సోదరితో కలిసి వెళ్లి పని యందునందున యువకులు ప్రకటించు మంచి నడవడికయే నిజమనియు సీత మనియు దలంచుచున్నాడు. కాని, స్త్రీ లెంత తాలిగి లేనివాడో, ఎంత ముంగోపుడో, ఎంత విచిత్రమైన వాడో, ఎంత నిగూఢమైనవాడో, అంతటి మృదువుగా, సానుభూతితో తాల్చితో, స్వాస్థ్యవరత్వముతో వర్తించ గలరని యరనికి దెలియును.

ఈసోదరి వెళ్ళుచుగా ప్రేమించు సోదరుడు, ఈ సోదరివంటి గుణములుగల స్త్రీనే సహజముగా కోరవచ్చును. కాని వివాహనిమిషములందు సోదరినిబట్టి సతిని కోరుకొనుటయందు క్రద్ధవశించవలసి యుండును.
(హక్యూయర్ మాస్ట్రీచర్. టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా)

తులసిన జూచిన దోమలు దగ్గఱజేరవు

హిందూ గృహమున తులసి యుండుటాచారమైగను యిటీవల దానిని కొంత మంది మూఢాచారమనుట వాడుకైనది. తులసివలన ఎంత ఉపయోగమో డాక్టరు టి.సి. బాసుచౌదరిగారు మెడికల్ డైజెస్టివందు వ్రాసిన విషయములవలన గ్రహించవచ్చును.

తేనుండి ఆకులవలన తులసి మొక్క చాల ఉపయోగపడును. ఇది దోమలను దగ్గఱజేరనియకుండుట కత్యంతోపకారి. తులసిని రసముచేసి కరీరమునకు బూసికొన్న దోమలుదగ్గఱజేరవు. దీనికి నిదర్శనముగ జార్జి బర్ట్లెఫ్ యిట్లు వ్రాయుచున్నారు. “బొంబాయినగరమున ఆల్ బర్ట్లెఫ్ ప్రదర్శనశాలయే, విజ్ఞోరియా గార్డెన్స్ నిర్మాణానయమున, ఆచట పనికేయిచున్న వారందరు దోమలచే చాల భాదపడుచుండిరి. దాని యాలమున మలేరియా వ్యాపించెను. ఒక హిందువు పలవోపై ఆ ఉద్యానవనము చుట్టునులసి మొక్కలు వాటబడియెను. ఆనాటినుండి జ్వరము తగ్గెను; దోమలు మామయ్యెను. అంతకుముందు దాష్టకము బొంబాయి నగరమునందెల్ల మలేరియా జ్వరమునకునికీపట్టు యుండియుండెను. తులసి ఆయుర్వేదమునందు మలేరియా జ్వరమునకు ఔషధముగా నూచింపబడినది. దానిని ‘ఇంపీరియల్ మలేరియల్ కాన్ఫరెన్స్’ సరియైనదని ఒప్పు కొన్నది.

తులసి మొక్క నింకను పెక్కురోగముల నుపయోగింపవచ్చును. నిమృరసముతో నూరిన తులసి ఆకులను తామర, గజ్జి మొదలగు చర్మవ్యాధుల నుపయోగించిన మంచిఫలితము నిచ్చును. ఇది చర్మమును చూపుచునేసి, ముఖమందలి నల్లనిమచ్చలను బోగొట్టి సౌందర్యము నభివృద్ధిజేయును. చని నొప్పికి తులసి యావరసము ఉత్తమమైన ఔషధము. ఇది పాము కాటునకు లేలు కాటునకుగూడ ఉపయోగింతురు. పాము కరచిన వెంటనే కొన్ని తులసియాకులను దివవలయును. వెన్నతోగలిపిన పిండి కరచినచోట బెట్టి రంగుమారిన వెంటనే మాన్పుచుండిన విషమంతయు బైటికవచ్చును.

భారతీయ యువకులు తప్పక పెళ్లాడాలి

కొలదికాలము క్రింద తమ తండ్రిని వివాహపు వ్యయమునుండి రక్షించుటకై నలువురుపుత్రికలార్థమార్త్యకు పూనుకొన్న విషయమై చర్చించుచు అమృతబజారు పత్రి కిట్లు వ్రాయుచున్నది.

వివాహోచితరైన నలువురుకన్యలు ఆత్మహత్యకుబూని మువ్వకు మరణించుట, మరియొకరు చాల అపాయకరమగు నీతియందుండుట ప్రబలు ముఖ్యముగ గమనింపదగిన విషయము. ప్రకృతము దేశము రాజకీయ

శ్రీ. శే. సత్తి పద్మావతిగారు
సంగీతమునందును, ఆంధ్ర సాహిత్యమునను మంచి పాండిత్యము,
విరంతర పత్రికాపతనమునం దాసక్తిగల్గిన యిల్లులు.

బొంబాయి చిత్రకళా సంఘప్రదర్శనమునందు శ్రీయిత గూర్జరగారి
 “ఎఱుకల నీటుక కై” అనుచిత్రము.

విషయములలో నిండియుండుటచే సాంఘికవిషయములయెడ గాఢలసిన శ్రద్ధవహించుటలేదు. సైనికసమాచారము మనసంఘమెంత హీనస్థితియందున్నదియు, దానిని చక్కజేయుటకు మనమెంత కీర్ఘముగ బూనుకొనవలసి వదియు వ్యక్తపఱచుచున్నది.

ఈనున్నిరహృదయులైన కన్యలు, తమ తలిదండ్రులు రీదవారైనందున తగినవయసు గన్పొనబాలకు పోవుటచే, యొగిన కన్యలకు వివాహములేదుక యింటనుంచుకొనువానికి సంఘమువల్ల తప్పక గల్లు అవమానము బాధ గల్గింప నిష్ఠములేక తమ జీవితముల త్యజించిరి. వరకుల్కమే యిందులకు కారణమని తలంచుటలొచాలవలెను సత్యమున్నది. గాని వేరుకారణములుగూడ గలవు. ఈవరకుల్కము లిదివఱకులేని వారి మధ్యగూడ క్రమముగ వ్యాపించుచున్నది. అంతకృణ వివాహములు లేకుండుటయు, సంఘమానదని బాలికలందరూ బాలర ఆభివృద్ధితో సమానులుగ నుండకపోవుటయు దీని యావశ్యకతను తెంచుచున్నది.

యువకులను స్వ వివాహమాడుటకు యిచ్చలేకుండుట నానాటికి దెరుగుచున్నది. దీనికి అర్హ కస్థితి, ముఖ్యత నమనం దిచ్చ కారణములగుచున్నవి. బ్యాంకింగ్ పైకము, కాని, మొదలగునవి తప్పని సరిగా జీవితపగోరువారు తమస్వల్ప సంపాదనతో భార్యార్థిదల గూడి జీవితముగడప నిష్ఠపడుదురా? యువకులందరు బ్రహ్మచారిలైనచో, వివాహముల తగిన కన్యలగ లేవి! మనదృష్టవతులగు కన్యల ఆత్మత్వాగమును గూర్చి యిండుక శ్రద్ధతో యోచించినచో యివిషయముయొక్క ప్రాముఖ్యతయు, యీ పనుస్యాపరిష్కార సాధనమును తెలుపదకపోవు.

ముసోలిని—అవును—ఇవుడు

ఇటలీప్రభుత్వ సైన్యములు ట్రిపోలిమీద 1911-న సంవత్సరము దండెత్తినవి. 1935 నందు ముసోలిని ఎతియోపియాపై దండెత్తు తులనన్యాయమో అదిగూడ అంతయు. ఆయుధమును పెక్కుమంది ఇటలీప్రముఖులు ప్రతిఘటించిరి. ఆకాలమున ఇటలీకార్మికుల కుపన్యసించిన మాటలను The New Republic మరల నట్లు ప్రకటించుచున్నది.

“మానిములారా! మాతలారా! ఇది వినిపి. రైలుకర్షముగనడుగొని విభుత్రులను ప్రభుత్వాకాయ బలిపీతములకు పోనివ్వకుండ అడ్డగింపుడు.”

“మనదేశమున గాఢలసినంత మనదృష్టలేదా! బానిసత్వములేదా! విద్యావిహీనులు మన దేశమున జాలకున్నారా? గృహములందును బజారులందును తిండికిలేక మలముల మాడవారు మనమధ్య తక్కువా? ఇట్టిచో మనమె జీతరేటులకు నాగరికత చేర్చగలము? భగవద్భక్తులము విమర్శల గమనించుటలేదని యెఱుంగరా?”

“మనలో జేలకొలది కార్మికులను మనల అలవరతము పీల్చిపీల్చిచేసి యధికారము చేయుచున్న ప్రభుత్వముకొంద్రై బలిచేయవలయునని తలంచుచున్నారు. ఇది వారి చేకధ క్తి.”

ఈమాటలు సంఘోషకారియగు టెనిట్ బారెట్ ముసోలిని యనువారు తెప్పినవే! దీనిని అతని మిత్రుడొకడు వ్రాసియుంచి యిటీవల చికాగోనందలి 'Peoples' Press నందు ప్రకటించెను. 1911 వ

సంపత్సర్వమున తెప్పియింప మోక్షమును ముసోలినిగాలిని దీనిని మరెయింకమారు బాడగోరుదు న్నాము అని మాధరికా కథాస్థాన ప్రతిక ప్రాయశ్చయము. ఇప్పుడు ముసోలినిగాలిని అదిపీరియాపై యుద్ధము జేయు టిగ్నాత్రములపైననా అని సంధియము.

పద్యకవిత్వమున రోగములను కుదుర్చు శక్తిగలదు:—

పద్యకవిత్వములో రోగములను కుదుర్చువట్టికత్తి చాలవిశేషముగ నున్నదను విషయ మనాదికాలము నుండియు, ప్రజలకు బాగుగా దెలిసియున్నది. ఆ కవిత్వమును చదువుటవలన మిక్కిలియుగ కష్టపడు చుండువారికిగూడ అనందముగలుగును. అవలలో నున్నవారియందుగూడ అద్భుతమైనమార్పు గలుగును. అకాశ మార్గమున నెగురుచు భరితపక్షి పాడుపాటవలన వోమలూడ అణిపొపురీతి ప్రాచీనకవులు వ్రాసిన పద్యములను చదివిన ప్రజలకష్టము లణిపొవును.

విటుమేను, గొయిలి, టెనిసన్ విక్టరుహాన్యగో, డాకార్ గారువంటి మహాకవులు వ్రాసిన గ్రంథముల యందలి కవిత అనందపాదకకర్మను గల్గించి యన్నికాధలను పోగొట్టగలదు. చాల విశిష్టాహముగా, నుభ యుగామన్నపురుషు, అశోగ్యముగలుగుచున్న సమయమునను, యిటువంటికవిత్వము మహోపకారముజేయును. అప్పుడు గట్లు అనందమును కల్గించుటకువలెను. జీవితమును పొగడుచు, వ్రాసిన కవిత్వము పాటయైనను పద్యమైనను, గద్యమైనను, లేక తిలాగిహమైనను, నృత్యమైనను, దానివలన అద్భుతశక్తిగలుగును.

ప్రాచీనకవులు వ్రాసిన అనందపూరితమైన కవిత్వమును చదవుటవలనను, చూచుటవలనను, వినుట వలనను శరీరమానసికవ్యాధులన్నియు మాయమగును. లేవక క్షులకు గల విరోధములన్నియు, తొలగును. అప్పుడు శరీరమానసికాశోగ్యము గలుగును. (కలకత్తా మునిసిపల్ గెజెట్.)

పెల్లిజరిగిన మూన్నాళ్లకే నుక్కొంటకై విడాకులు

వివాహము జరిగిన మూడవరోజున యిరువురు దంపతు లొక నుక్కొంటకై విడాకులు పుచ్చుకొనిరి. ఈ వ్యవహారము వార్తాపత్ర సమీపమున రోడ్దనకు వచ్చినపుడు వధువగు మేరియా న్యాయాధిపతితో జెప్పిన సంగతులబట్టి దెలిసింది.

ఏడుపు ఆమె యిట్లు జెప్పెను; “నేను నా నాథుని ప్రేమించితిని. ఇప్పుడును ప్రేమించుచునే యున్నాను. నేను మా మారనగృహమునకు వెళ్లినపు డచట బిగ పెద్దనల్లనక్క ఉండెను. నేను నుక్కొంటలన్న యిష్టపడను. అందులో అనుక్క భయంకరమైనది. నాభర్త నాయం దీర్ఘాభిక్ష తా నింట లేనపు డితరుల నింటికి రానివ్వకుండుటకు నుక్కను తరివీయకు చేసెయ్యండెను. నా భర్తనుండి విడాకులు పుచ్చు కొనవలయునని నా కిష్టములేదు గాని ఆ నుక్కతో జీవించుట నాకు గష్టముగనున్నది. దానిని వదలుటకు నాభర్త యిష్టపడుటలేదు.”

అంతట న్యాయాధిపతి భర్తపై పిరిగి, “నీ భార్యయింక నీవట్లు వర్తింపజాలవు. నుక్కను వదలు కొనుము” అని మందలింప, భర్త “నేను ప్రకృత మన్నట్లేయుందును. ఆమె కిష్టమున్న నుండనిండు, లేకున్న పోనిం”డనెను. అంతట న్యాయాధిపతి ఆమెకు విడాకులుపొందుట కనుజ్ఞనిచ్చెను. పరమపవిత్రమై ప్రేతారితయును యధాగి పాశ్చాత్యులకనులందు చతుష్పదజంతువునకు సమానముగాదు గాబోలు.

మార్గరేట్ సాంగరు సతి—భారతనారీమణుల సాందర్యము

“ప్రపంచమునగల భాతులన్నిటియందును భారతనారీమణుల లక్ష్యంలేమందరులు. వారి నీతిగగు తెల్ల పైదను ముఖములందుమాత్ర మొక విధమున మనోహరత్వము, ఆందము శిండితీయను. పూరినదీపిలందు నివసించు దీవనారియందు పైలము ఆపహాసమును సాందర్యమును గనుగొంటిని.”

భాగ్యతీయనీతిల తెల్ల గొప్పసాగర్తము ప్రసాదించినవాను మార్గరేట్ సాంగర్ సతిగాను. జాంతాయనందు రెన భారతదేశపుష్పలవమునుగూర్చి ప్రశ్నించుచు రెనతో మాట్లాడిన నొకపుత్రికావితేఖితో పైవిధమున జెప్పిది. సుతాపనికోధన సాధనముల ముపయోగించకే, వాని ఏమయిన కొంచముగూడ నెఱుంగకనే శ్రీలు సాందర్యచతులుగా, బీగముకేటలుగా, మనోహరముగా నుండగలగని తెలిసికొనుటకు చాల తృప్తి కరముగనున్నదని మానకా తెల్పా ప్రాయమున్నది.

ఎతియోపియాలో తక్కియే సాభాగ్యమునకు మూలము

అడిప్ అబాబా (ఎతియోపియా ముఖ్యపట్టణము) యందే గృహమునైన వెల్లుము. ప్రతియుంట రాట్టుము జాడగలవు ఇంతకుమునుపు ఎతియోపియా తనకు గావలసిన వస్తులము వన్నిటిని తయారుజేసికొనుచుండెడిది. ప్రతివాడు ఖద్దరుధరించెడివారు. జపానునుండి తక్కువధర గుడ్డలు దిగుమతియగుటకు ప్రారంభించిన నాటినుండి శేర పరిశ్రమ వశించినది. కాని బాకి జేటికిని ‘రెమ్మ’ యనబడు రెన దేశమున నేయబడు అంగవస్త్రముపై ముక్కవ మిక్కుటము. దీనికి గావలసిన దానిమునంతయు తక్కిలై శ్రీలు తయారు చేయుదురు. (ఆధ్యాత్మిక)

మానవుల ప్రార్థనల దేవతలు విందురా?:-

అమెరికాయం దొక క్రైస్తవజాతీయు దొక యెజ్జుఇండియను. రాచపుత్రికను వివాహమాడి, వారినంశ పరంపరము గావచ్చుచు యొక రహస్యనిరూపారమును సంగ్రహించెను. వానివలన వారెడు గొప్ప బొగ్గు గమలను కనుగొనెను. తరువాత ఆ రాచకన్యను నిర్ణయించె వివవాడెను.

కొలది కాలములోననే బొగ్గుగమల పరిశ్రమ ఆభివృద్ధిచెందెను. ఆచట యుండెడివ యెజ్జుఇండియనుల క్షుగ్రాదుము భాగ్యవంతులను నొక పిద్దపట్టణముయ్యెను. దానినుండి బొగ్గుగొనిపోవుటకు రెండు రైలుమార్గములు నేయబడెను.

విదువలదిన రాజకుమారి మాత, కేరళాతివారి ప్రారత్వమునకు భరింపజాలక, సమీపమునగల నొక పర్వతమున నెక్కి ‘మానిటో’ను ప్రార్థించి ఆ గమల ప్రాంతములనుండు క్రైస్తవజాతీయంతయు నిర్మూలించగోరెను. ఆప్రతినుండియే ఆచట కష్టము లారంభమయ్యెను.

1902 వ సంవత్సరమున గమలందు గొప్ప క్షేణధుగతి, 140 మంది చనిపోయిరి. 1908 సంవత్సరమున గొప్పఅగ్ని ఆ పట్టణమును గాల్చిచేసిను. మూడుసంవత్సరములకు తరువాత పనివాను సమ్మెకట్టుటచే పరిశ్రమ నాపవలసినదెను.

1918 సం॥ ఇక ప్లయంజాబ్జర మాప్రాంతమున వ్యూహ్యదేవతయై విజృంభించెను. పిదప నైదువత్సరములకు కెనడాద్యంత దివాలా దీయుటచే గమలపనివా రెండుజేసిన తమధనమును బోగొలుకొనిరి. ఎత్తుడును తగగదని యనుకొన్న బొగ్గుగను లెత్తుడు ముగియదచ్చినవని కాస్త్రజ్ఞులు గనుగొన్నాడు. కాన నిపు డింకొకమార్గము గన్పెన్న గాని ఆ కంపెని నడచునటులేదెను. ఆ గమలందు ఆ పట్టణమునగలవారిలో మాటికి 85 మంది చని జేయుచున్నాడు.

బ్రిటిషు కొలంబియానుండు ఫెర్నియానుం దీ గనిగలదు. మానవుల దుర్మయముల వారింప దేవతలు తోడ్పడుదురా? దుమరిక భూరదంభమును జూడజాలని మాతృహృదయాన్ని ఫలిత మింతజేయునా? అను సందేహములు మాత్రము మనకు గల్గుచునేయుండును.

ఆంధ్ర రాష్ట్ర కాంగ్రెసు

శ్రీల సత్యాగ్రహ చరిత్ర

సాధ్యమైయున్నది, వీరనారీశోమణుల దివ్యచరిత్రలు వేద, పురాణేతిహాసచరిత్రములలోనే గాక ప్రత్యేక ముగగూడ, పలువిధముల కీర్తింపబడుచు, భారతదేశ తారాపథంలో, “భవ”, తారవలె ప్రకాశిస్తున్నది. దేశాలయొక్కగాని, సంఘాలయొక్కగాని చరిత్రలు ప్రత్యేకము ప్రతిష్ఠింపబడడంలో ఒకవిధమైన ఆకర్షణ, ఉత్తేజము, ప్రోత్సాహము నున్నదనుట నిస్సంశయము. అది ఆయా దేశ, సంఘ, వ్యక్తుల ఉన్నతాదర్శ పీఠాత్యాగముల ననుసరించే యుంటుందనుకొనండి. ఆ ఉద్దేశ్యంతోనే మహామహుల దివ్యచరిత్రలు ప్రత్యేక ముగగూడా నిర్మింపబడినవి. పన్నాడు, బొమ్మిలి వీరగాధలు, పలువిధాల కీర్తింపబడుచున్నా, ఆ మాంచాల, మల్లమాడేవుల ధీరకథనములు ప్రత్యేకంగా ప్రదర్శింపబడడంలో, గర్వభూతమైన యొక యమోఘదివ్యకీర్తి ప్రజ్వలిల్లుతున్నది. ఈ ఉత్తమాదర్శముతో శ్రీల, కాంగ్రెసు సత్యాగ్రహచరిత్రలను ప్రత్యేకముగా రచించడం, దేశాభిమానానికి, శ్రీయానికి, మిక్కిలి ప్రోత్సాహకరమని, భావికర్తవ్యసాధనాని కర్తవ్య సహాయ కారియని భావించి చరిత్రరచయ సమకట్టివాము. రాష్ట్ర, జిల్లావారీగా రచింపబడు కాంగ్రెసుచరిత్రలో, శ్రీలచరిత్రలు వివరింపబడినా, అది బహుళ మైనచరిత్రను సేకరింపబలసినదవదలచేత, శ్రీలచరిత్ర, సమగ్రంగా ప్రతిష్ఠించడానికి అవకాశంచాలదు. వివిధ దేశాలవారు ఆయావాటి శ్రీఉద్యమాన్ని, చరిత్రలను ప్రకటిస్తూనే యున్నాడు. రామాయణంలో ఆవాటి భారతగర్వవ్యూహము ప్రదర్శితమైనట్లే, వీతా దీవిలో భారతాదర్శ శ్రీస్వరూపము మూర్తీభవించి యుంటున్నది. కీర్తిశీమరాజైన శ్రీ భండారు అచ్యుతాంబుగారు ఈ మహా దేశ్యంలోనే, “అబలా సచ్చరిత్రరత్నమాలను” రచించి, చారిత్రక శ్రీలను కావ్యరంగా దృశ్యభంజనా నిల్పారు. స్వాతంత్ర్యకాంక్ష, ఆత్మోత్థేజముల కంఠరంజనైన ఆసాధ్యమే ఆశయాలు సాధకము గుచున్నవి. కాన దేశస్వాతంత్ర్యంలోనూ మహాన్నర సేవాత్యాగములొసర్చిన అంధశ్రీల సత్యాగ్రహ చరిత్ర సమగ్రంగా రచింపడం అత్యవసరమని భావించాము. కేవలము సత్యాగ్రహచరిత్రయేగాదు. ఎవరికి నేమీ ప్రబోధములేనికొట్టాల్లా 1920 సం॥నుండి, నడుములుగట్టి, కార్యరంగానికుడి ఆత్మంత సేవాత్యాగము లొసర్చిన శ్రీల ఆవాటి కాంగ్రెసుచరిత్రమునుండి ఉదాహరిం. అదియే దీనికి పునాది. గాన ఈ 15 సం॥ చరిత్రము రచింపబడును. కైకభు పెరిసవారేగాక పితామహు, స్వదేశప్రచారం మొదలైన అన్నివిధాల కాంగ్రెసు పీఠజీవనవారి విషయాలు చేర్చబడతవి ఛోటోలతోసహా. కావున అత్యవసరమైన ఈ సమద్యమా నికి సోదరీమణులందరూ సర్వదా చేయుకొనిచి తోడ్పడగలందులకు ప్రార్థించుచున్నాము. స్వయంగావాసిన చరిత్రలే పూర్తిగా నుండును గాన ఆత్మోత్థేజములుగలనేమో, యవి శ. కించక గాన్త్రమువందలి సోదరీమణు లంతా, టూకీగా (విషయముమూల్రేపే ప్రాధాన్యముగ) తమతమచరిత్రలను, మిత్రులచరిత్రలను వ్రాసి పంపించ ప్రార్థించుచున్నాము. విద్యాధికు లీ విషయములూ తమతమ మిత్రులచరిత్రలు, భాయాపతములను సేకరించి పంపడానికి శ్రద్ధవహించవలెను. ఆయా జిల్లాసంఘాలవారుకూడ ఇందుకుతోడ్పడ గోరుతాము. కాంగ్రెసు సత్యాగ్రహచరిత్ర సంపూర్ణముగా నేనాడో తీర్మానించినది. జిల్లాసంఘాలు, రాష్ట్రసంఘము కొన్ని జిల్లాల వారు అదిస్వగ్లోత్యపసయయానికి ప్రయోగించ మానించారు. కాని ఒక్కజిల్లాచరిత్ర సమగ్రంగా మదాపాతంప బడలేదు. అట్లా అస్తవ్యస్తంకాకుండా సంపూర్ణచరిత్ర, కావ్యరంగా నిర్మింపబడుటకు సర్వవిధాల తోడ్పడ ప్రార్థన. చరిత్రలు, ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు పంపువారు శ్రీ పాణకా కనకమ్మ, ఆచారివిధి, నెల్లూరు, అవిగాని, శ్రీ ద్రోణరాజు లక్ష్మీబాయిమ్మ, నర్సాపురం, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా అవిగాని వ్రాయగోరెదము. పెద్దలు, సోదరులు, యువకులు, మాయా ఉద్యమాన్ని ఆశీర్వదించి అభిమానించి ప్రోత్సహించవలెనని ప్రార్థించు చున్నాము.

ఇట్లు

పాణకా కనకమ్మ, ద్రోణరాజు లక్ష్మీబాయిమ్మ

గ్రంథపరిచయము

హిందూదేశ గ్రంథకర్త నాయని సుబ్బా చరిత్ర రావు, బి.ఎ., బి.ఎస్.డి., నరసా రావుజేట, మునిసిపల్ పాఠశాలయందు చిత్రోపాధ్యాయులు. తెల. రు. 2.

మాధ్యమిక, ఉన్నతపాఠశాలలందు హిందూదేశ చరిత్ర తప్పుకొనబడవలయును విద్యాశాఖవారేకగ్రీవముగా వంగికరించినను అవిషయమున బాలురకు శ్రద్ధఘృచ్చుకొనునట్లు గవబడదు. కారణమేమన హిందూదేశచరిత్రములు బాలుర మనస్సునకు వచ్చినట్లు విషయములకు పొందుపరచి తేటతెల్లముగ వ్రాయబడకపోవుటచేతనే. ఇక ఈ పుస్తకమునకు ఆటి కొంతను కొంతవరకు పేర్చుటయేగాక, నేటివఱకు చరిత్రయందు పరిశోధింపబడిన విషయములతోగూడ మృదుమధురతైలిలా వ్రాయబడినది. గ్రంథకర్తగా దుపాధ్యాయులై చక్కని యనుభవము గడించి బాలుర కీ చరిత్ర బోధించు విషయమునగల కష్టముల గుర్తించి యీ పుస్తకమును రచించినారనుటలో సందియములేదు. అంతయిగాక విద్యాశాఖవారు 1929 సంవత్సరమునందు ఉన్నతపాఠశాలలందుపయోగించు చరిత్రవిషయమై ప్రకటించిన స్క్రిముప్రకారము వ్రాయబడినది. ఆంధ్రమున నేటి ప్రభుత్వవిధానమును బాలరు సులభముగా గ్రహించు రీతి కాసవధులు, సంస్కరణములూధిగాల విషయములు చేర్చబడినవి. ఈ పుస్తకమును లెక్చర్లు యిక్కిమిటివారింగికరించుటలో ఆకస్పర్యమేమియులేదు. ప్రథమ “ఓరియంటల్ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ, తెనాలి” కీ వ్రాసిన బడయగలరు.

హిందూదేశము : క్రైస్తవ ప్రభుత్వనిర్మాణ తత్వము 210 పేజీలు. తెల. 8 అణాలు. దీనిని మొదట మేజరు బి. డి. బ్రాసు, బి.ఎస్.ఎస్.వారు ఆంగ్లమున ముద్రితం చేశారని వ్యాసరూపమున ప్రకటించిరి. దానిని తరువాత 'Consolidation of the Christian Power in India' అను పేర నొక గ్రంథరూపమున ప్రకటించిరి. దీనిని మహిధర జగన్మోహనరావుగారు తెనుగున అనువదించి విశ్వపాపిత్యమాల రెండవ గ్రంథముగా ప్రకటించిరి. ఇందు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు ఆదిమండలియ హిందూదేశమును లోబరచుకొనుట కవలంబించిన పద్ధతులును, దేశము నాక్రమించిన తరువాత దానిని సురక్షితముగా పాలించుటకు కావలసిన విధానములను రాజనీతిని, హిందుమహమ్మదీయ మతాచారాలపట్ల వారి కట్టిఅభిప్రాయము లుండినదియు, ఆర్థికవిషయమై దేశముందు యెట్టి క్రద్దనహించినదియు, విద్యావిధానము పట్లవారి యశయములును వివరింపబడినవి. ఆయా సమయములందు తద్విషయములపై బ్రిటిషు ప్రముఖుల అభిప్రాయము లందందు చెల్లపబడినవి. అందరికిని అర్థమగునట్లు సరళమగు వ్యావహారిక భాషయందు వ్రాయబడినది.

లియో టాల్ స్టాయి 116 పేజీలు. విశ్వపాపిత్యమాలా మొదటి గ్రంథము. గ్రంథకర్త రామమోహన గారు టాల్ స్టాయిని గురించి తెలియనివారు నాగరికతప్రపంచమున నేమూలముందుగాని యుండగదన ఆతిథియొక్తిగాదు.

ఈతఁడు రాజభోగము లనుభవించు జమీందారునింటిబద్దయ్యయ్య, లెక్కకు మిక్కిలముగ ధనము వార్జించియు ప్రతిపైసాగూడ జనోపకరణమువలె వినియోగించెను. దాతృత్వమువలననే ఇంతటి మహా సీయుడయ్యె నాయన్న, మూతని కవితాప్రతిభ యంత కంటెను మిన్నయైనది. రచనలు ఇతర కవులవంటిచే యందమా ప్రత్యక్షరము ప్రబోధయోగమునకై యుద్దేశించినది. గవియై, కళారాధకుడై, త్యాగియై తన దీర్ఘజీవితమునంతయు ప్రజల బున్నముల వారింప జీవించి యుత్పించిన యీ మహాసీయుని చరిత్ర యిందు చక్కగా వ్యవహారిక భాషయందు వ్రాయబడినది. ప్రతిభారతీయుడును జడువదగినది.

84 పుటలు. నేడునూరి గంగా పుట్టుమచ్చల ధరంగారిచే వ్రాయబడి కొండ శాస్త్రము పల్లి పీఠవెంకయ్యవారిచే ప్రకటింపబడినది. వెల తెలియదు. ఇందు పెక్కు పుస్తకములనుండి ఇదివఱకు ఎచటను ప్రకటింపబడని పుట్టుమచ్చల విషయములేగాక, నుదులలక్షణములు, పాముదీకము, మొదలగు విషయము లెన్నియో వ్రాయబడినవి. అచటచట స్తోత్రములు పద్యములుగూడ జేర్చబడినవి. ఈ కాస్త్రము లందు నమ్మకమున్నవారి కీ పుస్తకము బాగుగా నుపకరించును.

ఇదియును నేడునూరి గంగా మేలుకొలుపులు ధరంగారిచే వ్రాయబడి నుండు జగన్నాథం సహ వారిచే ప్రకటింపబడినది. వివిధ దేవతల మేలుకొలుపులు, పాటలు పద్యములు గలవు.

134 పుటలు. వెల 0-12-0 ఉదార ఉభయభాషాప్రసీద శ్రీమతి పాండవము రామాయ నుబ్బుచ్చుగారిచే రచింపబడినది. ఇందు భారతమునందలి కథ యంతయు స్పష్టముగ గలదు.

పాండవుల ఉదాసము, కొరవుల దుర్మార్గము లైలు పడు పట్టులందు మాత్రము చాల రమ్యముగ వ్రాయబడినది. ఎంత దుర్మార్గము తమ కొనసంచిన ఎట్టి పరిస్థితులందును పాండవులు ధర్మబద్ధులై అపకారికి ఉపకారముచేయుటయు, కృతఘ్నులై కొరవులు ఉపకారికి నపకారముచేయుటయు చక్కగ ప్రదర్శింపబడినది. తెలి భారా శుద్ధిగల్గి సరళముగ నున్నది. పాత కాలలందలి బాలబాలికల కత్యంతోపకరముగ నుండు నది నమ్ముచున్నాము. ప్రతులు వేమల శ్రీరామ చంద్ర కీర్తిగారు, ఖాజునిధి రాజమండ్రివారికి వ్రాసిన బడయవచ్చును.

శ్రీ కర్ణపాలెం కృష్ణరావు విజయ కుమారి గారి సంపాదకత్వమున “సాహిత్యలత” 6వ కుసుమ ముగా వెలువడినది. 80 పేజీలు. వెల చందాదారు లకు 8 అణాలు. ఇతరులకు 12 అణాలు. గ్రంథ కర్త శ్రీమతి యర్రంకెడ్డి చెంచు క్రిష్ణమ్మగారు. ఇందలి కథ బాగుగ నేయున్నది. తెలి నులభము. ముష్టుం దీ గ్రంథకర్త అభివృద్ధికి రాగలడని విశ్వసించును.

ఇదియు సాహిత్యలత గ్రంథ కావ్యమాల మాల 7వ కుసుమముగా వెలువడినది. 100 పేజీలు. గ్రంథ కర్త కాసుమంచి కొండలరావుగారు, వి.ఎ.వి.యిడి. ఈ కావ్యమాలయందు ‘విక్రమ’ ‘ప్రేమబలి’ ‘ముని మాపు’ అను మూడు పువ్వులు గలవు. ప్రతిపుష్పము తన మనోహరరూపముచేతను, నుగంధముచేతను ప్రతివారిని ఆకర్షించునటులగా సంపాదించుచు లేదు. ఉత్సాహపూరితుండగు నీకవి తన రచనలందు దా యా పట్టులగల పాత్రలచే నావేశపూరితుండై బల్కించుచుండును. ఇది సరళమై భాగాశుద్ధిగల్గి, ఉత్తమాశయములచే రంజిల్చును, చదువుట కాష్టోదకరముగ నుండును. ఈకవి కల మిట్టి కావ్యకుసుమాలచే నింకను ఆంధ్రమాత వలంకరించుకాద!

The Philosophy of the Village Movement

ఇది యాంగ్ల భాషయందు శ్రీయుత జే. సి. కుమారస్వామిగారిచే వ్రాయబడినది. జగమొదటివ ప్రాప్తమైనదగుట వీరివిగురించి యెవరికిని తెలియకయ్యుండదు.

శ్రీయుత బాలు రాజేంద్రప్రసాద్ గారు “ఆధునిక గ్రామపరిశ్రామిక సంఘము నకు విరూపాక్ష స్త్రము, కార్యకర్మయై నెయుండుట చేత నీ గ్రామ, ఈ గ్రామపునరుద్ధరణ సమస్యను లేవదీసినవారగు మహాత్మా గాంధీ గారి తత్వమును చక్కగ నర్థము జేసికొన్నవారగుటచే వీరి గ్రామపునరుద్ధరణ విషయమై వ్రాయుట చాల కనియున్నది” అని ఈ గ్రంథమున ఉపోద్ఘాతమునందు రచించినదానితో

అందరు నేకీభవించుకొనవచ్చును. ఇందు వివిధ సమయములందు గ్రంథకర్తగారిచే ఉపన్యాసము లివ్వబడినట్టియు, పత్రికలందు ప్రకటించినట్టియు వ్యాసములు ఉపన్యాసములు కూర్చబడినవి. ఈ గ్రంథమును జరిపినవాడు పూర్వము మన గ్రామము లెంత యాధిక స్వాతంత్ర్యము గల్గియుండినదియు ప్రకృతియు వానికి గావలసిన సదుపాయములును జేయవలసిన పద్ధతులును, ప్రజలసహకార ఆవశ్యకతయు చక్కగ బోధపడగలవు. ప్రకృతి శ్రీ అ. భా. గ్రా. పు. సంఘపు ఆశయములు గూడ చక్కగ వివరింపబడియున్నవి. గ్రామాభివృద్ధిగోయ ప్రతిపాదనను జరుపదగినది. పేజీ 0-8-0. 84 పుటలు. ప్రతులు The Andhra College of Commerce, Rajahmundry వారివద్ద దొరుకును.

పత్రికా పరిచయము

ఆంధ్రప్రజ:—

శ్రీమతి పసియవ లేనియందు ఆంధ్రలోకము లెందవ దినపత్రిక గాంచు భాగ్యము బడయగల్గినది. ఇదే “ఆంధ్రప్రజ.” ఇదివఱకు “తమిళవాడు” అను తమిళపత్రికను తెలువరించుచున్న శ్రీయుత సి. వరదరాజులనాయుడుగారి సంపాదకత్వమున తెలువడుచున్నది. ఆంధ్రపత్రిక ప్రజాన, 8 పేజీలలో అన్ని విషయములు ఆకర్షణీయులుగా తెలుపడినది. సర్వసాధారణముగా ప్రతిదినము ప్రకటించు వివిధములైన వార్తలే గాక ‘ఆధునికుని లేఖలు,’ కీ. కే. సకలత్వాలాగరి జీవితము’ మొదలగు వ్యాసములు గమనింపదగినవి. ఆంధ్రపత్రిక సహకారముగోరుచు ప్రకటించబడిన యీపత్రిక అన్ని విధముల దానిబోలియున్నది. దానివలెనే ప్రజాదరణ బడయగలదని నమ్మదము.

ఈ పత్రికయొక్క యాశయము లిది: “విప్లవశక్తి మగు జాతీయవాదముకొలుపును రాచకీయస్వాతంత్ర్యము, సాంఘిక వ్యాయములకొలుపును భారతీయుల అమృతప్రజ్ఞలను లోబడు పరిపాలనావిధానము నెలకొల్పుటకును, సాంఘికమతభేదములను లోలగించి యెల్లరకు స్వతంత్రసమత్వముల ప్రసాదించుటకును, అధిక స్వాతంత్ర్య సంపాదనకును, కార్మిక, కర్షకుల కష్టముల నివారించుటకును, రైతు పురోభివృద్ధి కాటంకదాయకములు ఋణముల పరిష్కారమునకును, భూమిపై పన్నులొలగించి వ్యవసాయఆదాయముపై పన్ను విధించుటకును, ఉరికిక్కు తీసివేయుటకును, గనులను, రైల్వేను, పెద్దపరిశ్రమలను జాతీయప్రభుత్వాధీనముచేసి అభివృద్ధిపరచుటకును, దేశక్షేమమున కనుకూలముగ కలెస్పివిధానమును అమలులో ఉంచుటకును “ఆంధ్రప్రజ” నిరంతరకృషి చేయును.

భారతదేశ భావిభాగ్యదయులు భాషాప్రయోక్త రాష్ట్రనిర్మాణముపై ఆధారపడియుందనీ, రాష్ట్ర విభజన భాషాప్రయోక్తముగ జరుగవలెనని స్పష్టపరచుచు, ఆంధ్రరాష్ట్రమును పెంటనే పెలకొల్పుటకు “ఆంధ్రప్రజ” ఆందోళనము గావించును.”

ఆంధ్రప్రజ ప్రతి ఆరణామాత్రము — ఆంధ్రలోకముచే నిది ఆదరణబొందునని నమ్ముచున్నాము.

రాష్ట్రీకరాండ్రపంజీవని:—

ఖర్ఖురమునుండి శ్రీయంత గుమ్మలూరి లక్ష్మీవృకంహకర్మగారి సంపాదకత్వమున వెలువడు ఈసంచిత్త మాసపత్రిక ప్రథమసంచికను అందుకొనుట కానందించుచున్నాము. గృహలక్ష్మిపైజన 4రీ పుటలు. వెల 2 అణాలు. పాలుచందా 1 రూ. మాత్రము.

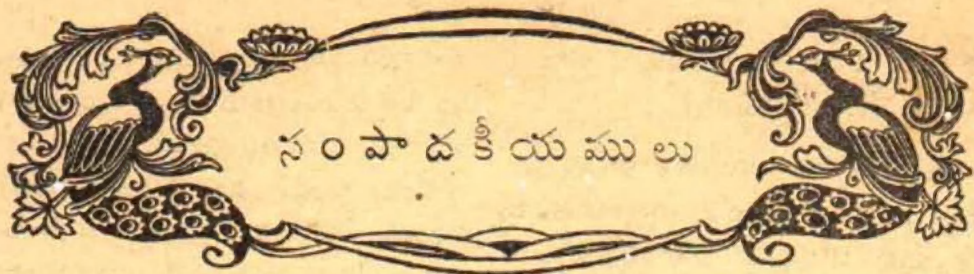
స్వరాష్ట్రమును వీడి జీవనాధారముకొరకు దేశమున వివిధ భాగములందును పరదేశ భాగములందును పనించియున్న ఆంధ్రుల మాతృభాషాభివృద్ధికొరకును, స్వరాష్ట్రమునందుండువారితో నెఱుఁగు సంబంధ బాంధవ్యములు గల్గియుండజేసి యాంధ్రత్వమును క్షీణము గానొందనుంచుట ఈ పత్రికయొక్క ఆశయము.

భారతదేశమున వివిధభాగములనుండి ఈ పత్రికాస్థాపన వర్ధిలించుచును వచ్చిన ప్రశంసలు ఆశీర్వాదములే యీపత్రికయొక్క అవశ్యకతను బాటుచున్నవి. ఆరంభముననుండు మండపాక పాఠ్యతీర్థరాశ్రిగారి సందేశ మెంతయు గమనింపదగినది. పాయుటేగుల వేంకటసుబ్బారావుగారి “బాంబాయి రాష్ట్రాంధ్రులు” జదివిన బాంబాయిమండలమున నుండుఆంధ్రులును ఆంధ్రమహాసభ కేయవలసినకార్యములును ద్యోతకమగును. వీనితోఁడు ఉమర్ ఆలీసా, బులుసు వేంకటరమణయ్య మొదలగు ప్రముఖులవ్యాసములు చక్కగనున్నవి. వైద్యవిద్య, కర్మయోగరహస్యము, వ్యవసాయలాభమార్గములు, ప్రహసనములు మొదలగు వివిధవిషయములకు సంబంధించిన వ్యాసములుగలవు. ఈపత్రిక దినదివాభివృద్ధిగాంచి రాష్ట్రీకరాండ్రుల కుపయోగపడునని ఎంచెదము.

మనుమరాలు విపరీతమైన గుడ్డలు వేసుకొను పద్ధతిజూచి అవ్వ చీవాట్లు పెడుతూ, “ని స్నీ వేషంలో చూస్తే మీయమ్మ ని స్నేమంటుందో అని భయంగాఉంది” అన్నది.

నవీనయువతి నవ్వుతూ, “నాకుగూడా అదే సందేహమే! ఎందుకంటే యీ గుడ్డలు మా అమ్మవే!” అన్నది మెల్లగా.

సంపాదకీయములు

శ్రీయుత తాకూడ గారు: విద్యావిధానము

మన భారతదేశమున విద్యావిధానము యొక్క మేలుకీళ్లను గుఱించి యెవరికిని చెప్పవలసిన యవసరముండదు. అది మన మందరికి ననుభవైక వేద్యమే. దానిని సంస్కరించినదప్ప మనకు వేరు శరణ్యములేదు. కలకత్తా నగరమున విద్యావాసరోత్సవ సందర్భమున మనదేశ విద్యావిధానమును గూర్చి యుపన్యసించుచు రవీంద్రకపింద్రులు “భారతదేశమున నిర్బంధ విద్యావిధాన ములునందుంచి, మాతృభాషయే పాఠశాల లందును కళాశాలలందును ముఖ్యభాషగా ప్రవేశపెట్టనిచో భారతమాత కి క మోక్షము లేదు” అని వచించిరి.

ప్రకృతము పాశ్చాత్య ప్రపంచమంతయు నింత యభివృద్ధికి వచ్చుటకు ముఖ్యమగు కారణము విద్యగాదని యెవరును వచింప జాలరు. జన సామాన్యమునందుండు అజ్ఞానము విద్యమూలమున మాయముజేసి, సాంఘికాభివృద్ధిని గల్గించి దేశభ్యుదయమునకు దోహదముగావించిరి. కాని భారత దేశమందీ యజ్ఞాన మైకమత్యమునకు యెదురుచుక్కయై, విద్యాధికులతోడను, ధనాధికులతోడను సామాన్యజనసముదాయమునకు సంబంధములేకుండజేసి భారత

మాతకు పక్షవాతరోగమువలె బాధకరమై యున్నది. ఈ జనసముదాయమునకు విద్య నేర్ప ప్రయత్నింపకుండు నీ విధాననిరుపయోగతను పర్తింపనసాధ్యమై, “ఏసంఘము తనయందొక భాగమునకు మాత్రమే జ్ఞాన దీప్తిని గల్గించి యెక్కువభాగమును నిరంతర మజ్ఞానాంధకారమున ద్రోసియుంచునో యది నశింపక తప్ప”దని కపింద్రుడు వానినెను. “ఏ నాగరిత సంఘమైనను ఆత్మహత్యాసూచకమై, క్రూరమై, లోభమైన విద్యావిధానమును గర్హింపక తీరదు. ఈ దైవ్యమునకు లొంగిన భారతమాత విధికి నాకవమానము గల్గుచున్నది.” ఈవల్కులు సత్వేతరములనుటకు వీలులేదు.

ఇట్టి విద్యావిధానముచే తృప్తిబొందక దేశమునందంతయు విద్యావ్యాప్తికి పాటుబడుటకు ధనము తగినంత లేకున్నదనుట సాంప్రదాయమై పోయినది. ఆర్థికముగా నెన్నియోరెట్లు వెనుకనుండిన రష్యా జపాను వంటిదేశములు పట్టుదలతో విద్యావ్యాప్తికి నిరంతరము కృషిచేసి, సంఘాభివృద్ధియొనరించి, పరిశ్రమాభివృద్ధికి కారణములై తమ దేశమును భాగ్యవంతముంజేసినవి. నాటి నుండియు భాగ్యవంతమన దగిన భారతదేశ

మంచి విద్యావిధానమునకు దగినంత
ధనము లేకుండబోయేనా?

ఇక పాఠశాలలందును కళాశాలలందును
నేర్పబడు విషయములు మాతృభాషయందు
నేర్పబడక పోవుటచే విద్యావిధానమొంత
సుబోధకమో తెలియుచునేయున్నది. పర
భాషను ఓ సమాలు మొదలుకొని ప్రారం
భించి పదేండ్లు జదివి పట్టభద్రుడైనను ఆ
భాషలో నిర్దుష్టముగా జదువనుగాని
వ్రాయనుగాని వచ్చుటలేదుగదా! పుట్టుక
తోడనే వచ్చు భాషయందే పదేండ్లు పాలు
బడిననుగూడ నిదే స్థితియందుండురనిన యెవ
రైన నమ్మగలరా? “శిశువులకు మాతృస్థానస్థ
మొంత యావశ్యకమో, విద్యార్థికి మాతృ
భాష యంత యావశ్యకమని” కపింద్రులన్న
దానితో ప్రతివారు నేకీభవింపగలరు.

ఈ విద్యావిధానములో గూడ పెక్కు
లోపములుండుట అందఱికి దెలిసిన
విషయమే. ఎవరెవరి కెట్టివిద్య గావల
యునో గుర్తెఱుంగుట ఉత్తమము. తరువాత
నిర్బంధవిద్యయు, మాతృభాష ప్రాముఖ్య
తయు పాటింపవలసియుండును. ప్రభుత్వము
వారీయావశ్యకతల నెఱింగి ప్రజాసముదాయ
మునకు మేలొనర్తురని విశ్వసించుచున్నాము.

కొరడాడెబ్బల శాసనము

బెంగాలునందు వివాహితలను అవివా
హితలనుగూడ నపహరించుకొనుపోవు నేర
ములు నానాటికి పెరుగుచుండుటచే ప్రభు
త్వమువారు అట్టి దురంతములు గావించు

వారియెడ కఠినచర్య దీసికొనవలసిన అవ
సరమేర్పడెను. అదియే కారణముగా
బెంగాలు శాసనసభయందు, ఇట్టినేరమును
గావించు దుండగింద్రకు కొరడాడెబ్బలశిక్ష
విధింపవలయుననెడి శాసనము ప్రవేశపెట్ట
బడెను. మహమ్మదీయులే యీ దుండగ
ముల నెక్కువ జేయుచున్నారను యుద్దేశ్య
ముతో హిందువులందరూ బిల్లును బలపర
చిరి. కాని మహమ్మదీయులపట్ల హిందు
వులు యీర్ష్యపహించి యిట్టి శాసనము
జేయుచున్నారని క్రీయుత మర్యాదిప్రము
ఖులు వాదించిరి. కాని సభయందు హిం
దువు లధిక సంఖ్యాకులగుటచే పైబిల్లు
శాసనము గావించబడెను.

సాధారణ శిక్షణల నెంతమాత్రము
గమనింపక నిట్టి దుండగము లాచరించు
వారి నీశాసనమొకవిధముగా భయపెట్టి
దురంతముల తగ్గించునేమోగాని, పూర్తిగా
నిట్టినేరము లీశాసనముతో నాగిపోవునా
యను సందియము గలుగకమానదు.
అదియునుగాక, నాగరికత యభివృద్ధిజేంది,
యేవిధమగు హింసగాని అనాగరికతయని
యనిపించు నీకాలములోగూడ నిట్టి కఠిన
శాసనములు సమంజసము తానా? ఇట్టి
దురంతములను బొపుట కింతకంటె శాస్త్రీ
యమైన త్రోవలులేవా? సక్రమపద్ధతిని
నేరస్థులను బాగుజేయువిధానముల నవలం
బించిన జనాంగీకారములై యభివృద్ధి
సూచకములగునని యెంచెదము.

అన్నశృతా నివారణము

ఆంధ్రరాష్ట్రీయ సభ

హిందూజాతీయం దంటరానితనమును నడెంత అనభ్యుత్థానదో సహృదయులకు వేరుగాజెప్ప బనియుండదు. దానినా మూలాగ్రముగ నిర్మూలించ పాటుబడు మహాత్ములు గొందరు; సిరముగా నుండుటకై ప్రాణముల బలియివ్వ సిద్ధముగనుండు మహాశయలు గొందరు. క్రొడవలెగకు జేరక యీపని “మాంటి ఆడువారికి సరిపోదు, లేకున్న ప్రపంచము తల్లకిందుల జేయుదు” మనువారు గొందరున్నారు. వారు కాకినాడనందు గూడిన ఆంధ్రరాష్ట్రీయ అన్నశృతా నివారణసభయందు బ్రహ్మశ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి యాధిపత్యమునజరిగినసభయందుకట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి విషయమై చెప్పినమాటలను కొంచము గమనింపగోరెదము. “మాకుటుంబములో స్త్రీలు సైతము ఈ అంటరానితనమును పాటింపరు. సంఘసంస్కరణము సం దనురక్తులైన పురుషులుగూడ చాలమంది తమస్త్రీలు దీని సంగీకరింపరనుసాకున తమయిండ్లలో హరిజనులను సమానముగ జూచుటకు జంకుచున్నారు. అది వట్టి దురభిప్రాయము. భర్తతోడిదే స్వర్గమని యన్ని విషయములందు, భర్తయనుమతిని వేదమువలె సంగీకరించునట్టిపై తమకు ధైర్యము చాలక యిట్టి యపనిందవేయుట అక్రమముగాన ఎల్లరు సోదరులైన హరిజనులను తమ సోదరులుగ భానింపవలెనని గోరుచున్నాను.”

పురుషులు సంస్కారప్రియులు; స్త్రీలు సనాతనాచారపరులు; సులభముగా మారు సంస్కారములయందు దిష్టము గనబరుపరని కొంతమందివాదము. కాని హరిజనులదుస్థితి వారికి నచ్చజెప్పి వారియందు సానుభూతిని బుట్టించుచో వారే ముందగుగువేసి పురుషులకంటె శ్రద్ధతో హరిజనసోదరుల నుద్ధరింపగలరనితలంచెదము. అంతియగాని మగవారు తమఅయిష్టమునో, సోమరితనమునో, చాందసమునో ఆడువారిమరుగున దాచుటెందులకు?

ఈసభయందు దేలిన సారాంశము లన్నిటిలో హరిజనులకు దేవాలయప్రవేశమునకంటె ఆర్థికముగా బాగుబడువిషయమును ముఖ్యమైనదనునది గమనింపదగినది. అన్నమోరారుచంద్రా యని యరచు నా హరిజనుడు దేవునికై దేవాలయమునకై దెబ్బలాడునా? మొదట కుష్ఠ నిఘ్నకొన్న గదా గుడిమాట దలంచును. కావున సోదరసోదరీమణులెల్లరు తమకు తోచినరీతి వారి నుద్ధరించుటకు వెనుదీయరని నమ్మెదము.

కలకత్తా అంతర్జాతీయ మహిళాసమావేశం బరోడా మహారాణిగారి యధ్యక్షత క్రింద కలకత్తానగరమున అంతర్జాతీయ మహిళాసమావేశము జరిగినది. మహారాణిగారు తమసంస్థానమున నెట్టి యున్నతాభిప్రాయముల గల్గియుండి ప్రసిద్ధికెక్కిరో, యీ యధ్యక్షతపదవియందుగూడ నట్టి ముఖ్యమైన యాశయముల వెల్లడించిరి.

ఈ యాశయము లొక్క భారతరమణికి గాక ప్రపంచమున మరేజాతి స్త్రీకైనను ఆదర్శప్రాయములే!

వారి మొదటియాదర్శము, భారతీయ స్త్రీలేగాక ప్రపంచమందలి స్త్రీలందఱును ప్రపంచపౌరత్వమును బొందవలయు ననుటయే. దీనికి పునాదివిద్య. విద్యావ్యాప్తి గల్గిననేగాని స్త్రీలు--జాతిగూడ--ముందు నకు రాజాలరు. విద్యావ్యాప్తికి నిర్బంధ విధానమువలనగాని యుపయోగ ముండదు. "మనకు ప్రకృతము నేర్పబడువిద్య నిష్ప్రయోజనము; హానికరముగూడ, విజ్ఞానాభివృద్ధి విషయమున నేమాత్రము జాగ్రత్త లేదు. ఇయ్యది చక్కగా నభివృద్ధియగుటకు కవకాశ మింటియందేగలదు, కాని యుక్కడనే యది గన్పించుటలేదు" అన్న రాణిగారిపల్కులు యధార్థములు. ఇండ్లయందు విద్యాభివృద్ధిజేయు బాధ్యత యితరులందరికంటె స్త్రీలయందెక్కువగా నున్నది. జాతీయ వ్యవహారములందు తమ ధర్మములకు తోడ్పడునట్టిదియును, ఆత్మ ధర్మమును పెరవారిధర్మమును గుర్తెఱుగు నట్టిదియును, సంఘమున మర్యాదగ ప్రవర్తించి దానిని వృద్ధికి దెచ్చునట్టిదియును అగు విద్యయే నేర్పుటకు ప్రతిపుత్రికను రాణిగారు తయారుజేయుమనుట శ్లాఘనీయము.

సూతన రాజ్యాంగవవిధానమున స్త్రీలకు గల హక్కులనుగూర్చి ముచ్చటించుచు, మునుపటి కంటె రాజ్యాంగములందు

యిపు డెక్కువ హక్కు లొసంబడినవనియు నట్టిహక్కులు విశ్వజనీనమగువఱకు నుపయోగముండవనియు, ప్రకృతముగల నియోజకాధికారముచేతనే దానిని విస్తరింప వాటుపడవలెననియు నుడివిరి. తదుపరి స్త్రీలకు ఆస్తి సంక్రమణస్వత్వము అవసరమనియు, వారికి విడాకులచట్టము గావలెనన్న వారసత్వపు హక్కుముందేర్పడవలెనని వారు గావించిన సూచనయుక్తముగ నున్నది. స్త్రీల కాస్తియందు హక్కు గలిగినపుడే స్త్రీపురుషులు సహకారము గల్గియుండురు. సహకారము సానుభూతియు గల్గినచో విడాకు లక్కరకురావు.

ఈ ముఖ్యాంశములతరువాత నీసమావేశమందు గణింపదగినవిషయము స్త్రీలు-పత్రికారచయితవృత్తి యనునది. పత్రికారచయితవృత్తియందు పాశ్చాత్యదేశములందే యెచటనో యొకరుండురన్న విద్యావ్యాప్తిలేని మనదేశమందా విషయమై వేరుగా నుడువవలయునా? ఈసందర్భమున త్రినుతి కమలాదేవి చహ్-పాఠ్యాయగారు, ఈదేశపత్రికలకు గావలసినంత స్వాతంత్ర్యములేదన్న విషయమును గాదనజాలముగాని ఉన్నంతవఱకు మన భారతనారీమణులు తమ రచనలతో ముందుకు వచ్చుచున్నారా?

ఈవిషయమై ఆంధ్రనాదరీ మణుల కొక్కమాట మనవి జేయవలసియున్నది. ఆంధ్రులలో విద్యావంతులైనస్త్రీలు వెక్కుమందియున్నారు గదా? కాని యెంతమంది పత్రికలకు తదేకదీక్షతో వ్రాయుచున్నారు? కొంతమందితప్ప తక్కినవారందఱు పత్రికా